ફિરોઝ ગાયન

ઇશ્વર પ્રેમ. ભક્તિ. સતસંગત, ઇત્યાદિ વિષયો
ઉપર તરેહવાર રાગ રાગણી અને તાલોમાં
જોડેલાં ૫૦ વ્રજ, ૫૦ ગુજરાતી,
અને ૫૦ ઉરદુ, ગાયનનો
સંગ્રહ.

બનાવનાર

ફીરોજશાહ રૂસ્તમજી બાટલીવાલા.

ભાગ ૧ લો.

મુંબઈ મધ્યે,

ધી બોંબે જામે જમશેદ પ્રિંટિંગ પરેસ કંપની લીમીટેડ.

૧૮૮૪.

ગાયન ઉત્તેજક મંડળી

ને

આ ગાયનનુ ન્હાનુ પુસ્તક

તે મંડળી તરફથી જે મદદ તથા ઉત્તેજન

મળ્યું છે

તેના અહેસાનમાં

કર્તાએ અર્પણ

કર્યું છે.

દિબાચો.

જરથોસ્તી માજદયસ્ની ધર્મમાં સહુથી પેહેલી ગાથા વાંણી છે, અને ગાથા બોલનો અર્થ મેદિની કોશ નામના સંસ્કૃત ભાષાના કોશમાં નીચે મુજબ છે.

गाथा श्लोके संस्कृतान्यभाषायां गेयवृत्तय: ॥

અર્થ—ગાથા શબ્દ સંસ્કૃત શ્લોકમાં અને બીજી ભાષામાં ગાયનના વૃત્તમાં વપરાયછે.

આ ઉપરથી એટલું તો પુરવાર થાયછે કે જરથોસ્ત પેગંબરે. ખુદા અને નેકીના માર્ગો સાથ પિછાંન કરાવનારો આ ધર્મ ફેલાવવા સારૂં સાદાં લખાંણ કરતાં. શ્લોક યાને કવિતાનેજ પસંદ કરી હતી. જેથી જરથોસ્તી ધર્મની સરૂઆતથી તે. જ્યાંસુધી તે હાદિસામાં આવી પડયો ત્યાં સુધી, ગાથા અને બીજી બંદગીઓ, હાલની માફક સડસડાટ પઢી જવા કરતાં. ગવાઈજ હશે એવી ખાતરી થાય છે. જમાનાના દોરે જેમ સર્વે ધર્મોને હાદિસામાં ગિરફ્-તાર કીધા, તેમ આ ધર્મે કાંઈ થોડું ખમ્યું નથી; પણ હાલ મૂજ જે બાકી રહયું છે તે ઉપરથી એટલું તો સ્હેલાઈથી કહી શકાયછે કે, હજરત જરથોસ્તે જે ગાથા યાને કવિતા રૂપી જોડણી પસંદ કરી હતી, તેજ કવિતારૂપી બંદગીઓ

અત્યાર સુધી ટકી રહી છે.—ગાથા ગાવાની તાકીદ વિશે યજશ્નમાં નીચે પ્રમાણેછે.

હા. ૧૦ મો અવસ્તા—વારેથ્રરે ગનીશ હેં તેમ આ સ્તૌઈતી હથ્રર અન ગાથા બ્ય વચ.

અર્થ—જે આ ગાયન ગાવા સાથ ભક્તિ કરેછે તે એકદમ વેરીને મારનાર ફતેહમંદ થાયછે.

હા. ૯૧ મો અવસ્તા—ઊશત વૈતીમ ગાથામ સરાવ્યો ઉશત તાતેમ નીમરૈમનો.

અર્થ—નીતિ અને શાબાસી ધરાવનારૂં ગાથા ગાયન ગાતો રેહ તથા તે નીતિ અને સાબાસી ધરાવનારૂં ગાયન રીવાજ કરવાને બોલતો રેહ.

ઉપલા બે ફકરા ઉપરાંત બીજા ઘણાક છે પણ એ ટલુંતો ખાતરી પૂર્વક છે કે જરથોસ્તી ધર્મમાં સાદાં લખાંણ કરતાં શ્લોક યાને કવિતાનેજ પસંદ કરીછે, વળી ગાથાની જોડણી કાંઇ એક તરાહની નથી, કોઇ ત્રણ કોઇ ચાંર અને વળી કેટલાકમાં પાંચ લીટીનો બંદેશ કિધામાં આવીછે, એ ઉપ રથી પણ અસલ એ ધર્મ પાલનારા ગાયનમાં કુશળ થઇ ગયા હશે એ વાત નહી મનાય એવી નથી. તેઓ ગાયન સાથે તાલની પણ માહિતી ધરાવતા હતા; એ વિશે બારીકિથી જોતાં માલમ પડે છે કે યજશ્નેમાં હોમ હવ નની ક્રિયા કરતી વખતે, હાવનીમ યાને પંચ ભેળ ધાતુ ની નાધલી ખાંડણીમાં, તેજ ધાતુનો બતો જેને લાલા કરીને કેહછે, તે વતે હોમસલી અને દાડમના ઝાડના મુ ળિયાને કુટતાં શ્લોકો ભણી ચોકસ જાતની તાલો

વજાડતાં આપણે તે ક્રિયા કરનારને સાંભળિયે છૈયે; એ તા લાનો હાલ ચોક્કસ નિયમ નથી, પણ આગલા જમાનામાં તે શ્લોકોના મીટર યાને તાલ પ્રમાણે વજાડવામાં આવ્યા હોય તેમ માની શકાય છે. વળી હિન્દુસ્થાની ગાયનમાં જેમ રાગ રાગણીઓછે તેમ ઇરાંની ગાયનમાં પણ તેઓ હતાં જેની હાલ પણ શાહતો મોજૂદછે. એ ઉપરથી માની શકાય છે કે અસલી ઇરાંનીઓ હિન્દુઓની માફક ગાયન કળામાં પ્રવીણ હતા.

ગાયનરૂપી ઇબાદતો એકાદ સિવાય સર્વે લોકે પસંદ કિધી છે, પણ આ પુસ્તકમાં દાખલ કિધેલાં ગાયન ઇરાંની નહી પણ હિન્દુસ્થાની રીત પ્રમાણે હોવાથી અતરે તે વિશે કાંઇક કેહવા માગુંછું.

આર્યે લોકોમાં આ ઇલમ ઘણી સારી રીતે ફેલાયલો હતો એમ ઇતિહાસ ઉપરથી અને કેટલાક ઓલમાઓના મતથી સાબેત થાયછે. જોકે આ ઇલમના સંસ્કૃત ગ્રંથો પ્રાચીન કાળના વિદ્વાનોનાં કરેલાં આજ સૂધી મોજૂદછે, તોપણ તે ગ્રંથો તેમજ આ ઇલમની ઉત્પત્તીનો સમય કોઇથી પણ નક્કી થયો નથી, પણ હિન્દુઓ એનું મૂળ આર્યલોકોના સાંમવેદમાંથી નિકળ્યુંછે એમ કહી, એ ઇલમના ગ્રંથોમાં સાફ લખેલું દેખાડી ખાતરી કરેછે કે વેદના વખતથી એની ઉત્પત્તી છે.

આ ઇલમ નથી અક્ષરના આકારમાં કે આંખથી વાંચીને સમજી શકાય, તેમજ નથી જડ પદાર્થના આકારમાં કે હાથ લગાડીને ઓળખી શકાય, જો પદાર્થ સાથે

આ ઇલમનો સંબંધ જોઇએતો તે હવા સાથે મુખ્ય છે, પણ તે બહારની હવાનો સ્પર્સ થવાથી ઠંડી છે કે ગરમ જે અજાણ માણસ પણ કહી શકેછે એવો સંબંધ નથી. આ સંબંધ તો નજરે જોયા શિવાય, હાથ લગાડયા શિવાય, અને શરીરને સ્પર્સ થયા શિવાય, પોતાનાં ગળાંમાંથી ચોક્કસ જાતના ઓછા વધતા પ્રમાણમાં હવા સાથે સ્વર અથવા બોલ કાઢવો ને તેથી રાગનું સ્વરૂપ કરવું એટલોછે. પણ એ શંબંધ કેટલો કઠણછે કે તે સમઝવાનું સાધારણ માણસનું કામ નથી, કારણકે તોલ અને કાંટા તથા માપ વિના ગલાંમાંથી ચોક્કસ પ્રમાણમાં હવા કાઢીને ચોક્કસ રાગ કરવો, તે એટલુંતો કઠણછે કે તેનું વર્ણન કરવું તે પણ મુસકિલ છે. એવા કઠણ ઇલમનાં શાસ્ત્રો રચીને આર્યોએ એને સુધારીને ઉંચી પંગતીએ પોહોંચાડયો હતો એટલુંજ નહી પણ આ ઇલમને ફેલાવવામાં પણ ખાંમી રાખી નથી, દરેક ઇશ્વર સંબંધી અને સંસાર વ્યવહાર સંબંધી પુસ્તકો અને ગ્રંથો કવિતામાં બાંધ્યાંછે કે જે ગાયનમાં ગાઇ શકાય અને સેહેલાઇથી યાદ પણ રહે વળી કાંનને મધુર પણ લાગે તેમજ બાલક પણ આનંદથી શિખે. એટલેથી પણ આર્યલોક સંતોષ પામ્યા હોય એમ નથી, તેઓએ આ ઇલમ ફેલાવવા માટે એટલીતો કોશિશ કિધીછે કે દરેક જણે જરૂર આ ઇલમ શિખવોજ જોઇએ તે માટે ઇશ્વર પ્રાર્થના, ભક્તી, જ્ઞાન વગેરેનો પણ કવિતામાંજ સમાવેશ કિધો જણાયછે. એ ઉપરાંત એ ઇલમ જરૂર શિખવોજ જોઇએ એવા ચાનક લગાડનાર શ્લોકો જોવામાં આવેછે જેમાનો એક નીચે પ્રમાણે છે.

साहित्यसंगीतकलाविहीनः साक्षात् पशुः
पुच्छविषाणहीनः ॥ तृणं न खादन्नपि
जीवमानस्तद्भागधेयं परमं पशूनाम् ॥ १ ॥

અર્થ—સાહિત્ય (વખતને અનુસરતાં દ્રષ્ટાંતની કવિતા) સંગીતકલા (ગાયન વાદ્ય અને નૃત્યકલા) વગરનો (પુરૂષ) શીંગડાં અને પુછડાં વગરનું પ્રત્યક્ષ પશુ (જાણવો) ઘાસ નથી ખાતો ને જીવેછે તે પણ પશુઓનાં પરમભાગ્ય સમજવાં.

હવે આ ઉત્તમ હુન્નર હિન્દુસ્થાનમાં સંપૂર્ણ હાલતમાં જેવો આગલ હતો તેવો હાલ કેમ જોવામાં નથી આવતો તેનું કારણ શોધિએ.

ગાયન ચિત્રકલા નકશીકામ અને સર્વે મનને ખુશી કરનારા હુન્નરોને સ્થિર અને સલાહસંપજ ભરેલાં રાજ્ય માંજ ઉત્તેજન મળેછે, તેજ પ્રમાણે જયાંસુધી હિન્દુસ્થાનમાં સલાહસંપજનું પગલું હતું ત્યાંસુધી એ હુન્નર પ્રતિદિન વધતો ગયો, પણ પરકોમના લોકોનાં પગલાં પડતાંજ હિન્દમાં ચોતરફ તરેહવાર બખેડાએ જન્મ લેતાં આ હુન્નરની કદર નહી સુઝાવાથી રફતે રફતે એનો નાશ થતો ચાલ્યો. જે પાક ઇલમ કાબેલ પુરૂષોના હાથમાં હતો તે હવે બિનવાકેફ પુરૂષોના હાથમાં જવાથી નાબૂદ થતો ચાલ્યો, અને જે બાકી રહ્યો તેની ઇજ્જત ઉપર એવોતો કાળો ડાગ પડયો કે હજુરસુધી તે પૂરેપૂરો નિકલી ગયો નથી.

ખુશી અને દિલગિરી, સુખ અને દુઃખ, પ્યાર અને ધિક્કાર, તાબેહદારી અને ગરૂરી, વગેરે દરેક ઇનસાનના દિલના જુસ્સાઓની ખરી શિકલ દેખાડવાને ગાયનરૂપી આરસી સહુથી સરસછે; અને તેજ કારણથી નજદીક સર્વે ધર્મસ્થાપનારાઓને કવિતા અને ગાયનના આકારમાં ઇશ્વરપ્રાર્થના ફરમાવવાનું વાજબી લાગ્યું હશે, કે જેથી કરી તે સાહેબની ખરાં જીગરથી બંદગી થાય.

અરે જ્યારે નાદસ્વર એવોછે કે નિર્દોશ ગાય અને હરણો તોશું, પણ ડરામણાં ફાડીખાનાર જનાવરો તથા ઝેરી નાગ અને અઝદાઓને પણ તેણે વશ કિધાંછે, ત્યારે શું તે એક ઇનસાન, કે જેને પરવરદેગારે અકલનું ગોહર બક્ષ્યુંછે, તેના દિલ ઉપર અસર નહી કરશે? બેશક જોકે કોઇ પાપી માણસના દિલ ઉપર વખતે શૈતાન ફતેહમંદ થઇ પાછાં તેની પાસે બૂરાં કાંમો કરાવેછે, તોપણ ગાયન તારો અજમતી અવાજ અજબછે, જ્યાંસુધી તારો સ્વર એક મહાપાપીના પણ કાન ઉપર પડેછે, તેટલો વાર શૈતાન પણ પોતાનો શિકાર મૂકીને દૂર નાસેછે. એટલુંજ નહી પણ ખુદ શૈતાન પોતાની શૈતાનત તજેછે.

કેટલાકો હિન્દુસ્થાની ગાયન યુરોપખંડના ગાયન સાથ સરખાવતાં ઘણુંજ ઉતરતું અને નાપાયદારછે એમ મત આપેછે; તેથી ખાતરી કરવા સારૂં ખુદ યુરોપનાજ વીદ્વાવાનોનાં એ વિશે શું મત છે, તેનો સાર જે સ્વદેશીઓને હિન્દુસ્થાની ગાયન અણગમતુંછે તેઓની આગલ રજુ કરૂંછું.

વિલ્યમ સી સ્ટેફર્ડ નામનો એક વિદ્વાન પોતાની બનાવેલી ઓરિએંટલ મ્યુઝિક નામની કિતાબમાં લખેછે કે, "હિન્દુસ્થાની રાગ અને રાગણીઓ ઇંગ્રેજી રીત પ્રમાણે લખવાને બહુ મુસ્કિલછે, કારણકે જે બિકટ રીતે તેમાં ઉંચાં અને નીચાં સૂરો લેવામાં આવેછે, તેનું દ્રષ્ટાંત આપવાને આપણી લખવાની રીતમાં પુરતાં ચિન્હ નથી.

સર વીલ્યમ ઉઝ્‌લી કહેછે કે "ઘણાંક હિન્દુસ્થાની ગાયનમાં સ્કાચ અને આઇરિશ ગાયનની માફક કરૂણારસ નિખાલસપણું હોયછે, અને કેટલાંક એટલાં તો દિલને ખુશી કરેછે કે તેનું વર્ણન કરવું અશકય છે."

સર વિલ્યમ જોન્સ લખેછે કે "હિન્દુ ગાયન આપણા યાને યુરોપના ગાયન કરતાં, મુસ્તકીમ અને ખરા પાયા ઉપર રચાયલુંછે."

લેફ્‌ટનંટ ટાડ કહેછે કે "યુરોપ્યન મ્યુઝિકમાં જે ડાયટોનિક અને ક્રોમેટાક સ્કેલો છે, તેને સિકંદરના વખતમાં ટિમોથિયસે શોધી કાઢયા એમ કેહેવામાં આવેછે, તોપણ એ સ્કેલો સિંધૂ નદીના કીનારાપરથી લઇ જવામાં આવયાછે એમ માનવાને પુરતાં કારણો છે.

હવે આ બાબદ ખતમ કરી આ નાહના પુસ્તકનો થોડો ઘણો ખુલાસો કરવાંની રજા માંગુંછું.

આ પુસ્તકમાંનાં સર્વે ગાયન મારાજ વિચાર અને કલ્પનાનાં છે એમ હું કેહેતો નથી, એમાં જૂના તેમજ મારા પણ વિચારો દાખલ કિધા છે, તથા કેટલાક ખુદ આખાં ગાયનો મારી કલ્પનાથી રચ્યાંછે.

દરેક બોલીમાં પ્રત્યેક શબ્દનો અર્થ કાંઇ એકજ થતો નથી, તે પ્રમાણે જે પ્રસંગે જેવો જેનો અર્થ થયો તેવો દરેક પાનાની નીચે આપ્યોછે.

વ્રજ અને ગુજરાતી ભાગોમાં કોઇ કોઇ ઠેકાણે, તેમજ ઉરદુ ભાષાના ભાગમા જોડાક્ષરો બતાવવા સારૂં જે આગલો અક્ષર જોડાતો હોય તેની નીચે જેમકે ચશ્મને બદલે ચશ્‌મ કરીને સેહેલાઇથી જોડાક્ષરનો ઉચ્ચાર થાય માટે આ રીતના કાપાનું (હલ અથવા ખોડો અક્ષર દેખાડવાનું) ચિન્હ કિધેલું છે. વળી ઉરદુ ભાષામાં શુદ્ધ ઉચ્ચાર થવા શારૂ જે અક્ષરો ગલાંમાથીજ મીશ્ર નીકળે છે તે બતાવવા સારૂં તે અક્ષરની નીચે મીંડાં (બીંદુ)નું ચિન્હ રાખ્યુંછે.

આ પુસ્તકમાં દરેક ગાયનને મથાલે તેનો રાગ અથવા રાગણી અને તાલ તથા એ રાહે ગવાતાં જુનાં ગાયનનું મથાલું આપ્યુંછે (જે સર્વે કવચિત આગલાં પુસ્તકોમાં દાખલ કીધાંછે) તેથી સુજ્ઞ જનોએ એમ નહી સમજવું કે બીજા રાગ અથવા તાલમાં તે ગાયન નહી ગવાય, એતો ગાનારની શકિત ઉપર આધાર હોયછે કે જેથી એક ચીજ તરેહવાર રાગણી અને તાલમાં ગવાયછે.

હાલ ગવાતી ઘણીએક ગરબી અને ગજલોમાં એટલીતો રાગણીઓ ભેળાયલી હોય છે કે તે ગાયન કઇ રાગણીને લગતુંછે તે કેહેવું કઠણ પડેછે; જેમકે એક ગાયનમાં પિલૂ, દેશ, બરવા, અને માંડ, એ ચારેનાં સ્વરો ભેલાઇ ગયા હોય તો, કોઇ દેશપિલૂ, કોઇ દેશમાંડ, કોઇ બરવામાંડ ઇત્યાદિ કહેછે, માટે એવાં ગાયનની રાગણીની

ભટતી પુછપરછ કરી, જે મારા નાકેસ વિચારમાં દરૂસ્ત લાગ્યું તે લખ્યુંછે, કારણકે એ વિશે જવલેજ બે મત એક સરખાં પડેછે.

ખુદા નિરાકાર છે પણ તેની હસ્તી ઇનિશાનનાં જીગરમાં ઉતારવા તે કિરતારને તરેહવાર રૂપો આપ્યામાં આવે છે; કોઇ પ્રિય અને પ્રિયા, કોઇ માશુક કોઇ યાર, વળી કોઈ સાકી અને શિકારી ઇત્યાદિ તરેહવાર અલંકારિક વિશેશણો લગાડેછે. જેમાનાં ઘણાંક આ અદના કિતાબમાં જોવામાં આવશે, તેથી કાંઇ ઇશ્કે મિજાજી યાને માશુક અથવા દુનિયાનો પ્યાર સમજવો નહી, પણ બેશક ખરો અર વાંચ્યાથી ઇશ્કે હકીકી યાને ઇશ્વર પ્રેમ માલમ પડશે. ખરૂં કહીએ તો ઇશ્કે મીજાજી એક સીડીછે તેની ઉપર ચહડયાથી ઇશ્કે હકીકીના મજલા ઉપર પોહોંચી શકાયછે.

ઘણું કરીને એક પુસ્તકમાં એકજ ભાષા વપરાયલી હોયછે પણ આ પુસ્તકમાં વ્રજ, ગુજરાતી, અને ઉરદુ ભાષાની, ચીજો ત્રણ ભાગમાં દાખલ કરીછે. એમાં બનતી રીતે ઘણી સંભાલ રાખીછે, તોપણ આ બાબદ અતીજ બિકટ છે માટે કોઇ જગ્યાએ ભૂલ જેવું જણાય તો સુજ્ઞ વાંચનાર તે સુધારીને વાંચશે તથા જરા લખવાની તજદી લઇને મને ચેતવણી આપશે એવી આશા રાખુંછું.

હવે આ પ્રસ્તાવના સમાપ્ત કરતી વેલાએ મારે અત્રે દાનેશમંદ વાંચનારાઓ આગલ આટલો તો એકરાર કરવો જોઇયે કે ગાયનનો ઇલમ જેની તારીફ તમામ ઇલમે ઇલાહી જાણનારાઓ એક અવાજે કરી ગયાછે, જે રસ્તેથી ખોદાઇ ભેદોની સમજણ સાધારણ

માણસનાં દિલમાં ઉતરી શકેછે, અને જે રાગ રાગણીઓ ના મધૂર સ્વરોથી મનુષ્યજાતિનો આત્મા પોતાના કિરતાર તરફ દોડેછે તેવા નામાંકિત ઇલમનાં પોહોલાં મેદાનમાં ચોગાન ફેંકવા આ ગ્રંથ કર્તા કશો પણ દાવો રાખતો નથી, બલ્કે જેમ મુલ્લાં ફિરોજે આ હેઠલા એક બહેતમાં કેહેછે તેમ એ મતોબાની સીડીનાં સહુથી નીચેનાં પગથિયાં ઉપરથી આવવાનો દાવો કરી શકતો નથી.

નગુયમ સખુન ગુઓ પુર માએ અમ;
દરીન રએ દર કમતરીન પાએ અમ.

આ પુસ્તકમાં મારા પ્યારા કલમ બ્રધર બ્યાસ પ્રાણજીવન શિવરામે કેટલીક મદદ કરીછે માટે અત્રે એ ભાઇનો ઉપકાર માનુંછું.

લા૦ ફિ૦ રૂ૦ બા૦

મુંબઇ અકટોબર ૧૮૮૪.

સાંકળિયું.

અ.

આ.

ઈ.

ઉ.

એ.

ક.

ખ.

ગ.

ઘ.

ચ.

છ.

જ.

પ.

ફ.

બ.

ભ.

મ.

ય.

ર.

લ.

વ

શા.

સ.

હ.

જ્ઞ.

ભાગ ૧ લો.

વ્રજ ભાષાના ગાયન.

ઇશ્વર સ્તુતિ.

હમીર કલ્યાણ—ધ્રુપદ—તાલ ચોતાલો.

(એ ઘન બુંદ પવન પુરવાહી—એ રાહ.)

હો પ્રભુ તુંહી તુંહી કરતાર ;
તુંહી જગત જુગત રચનાર. ૧

તુંહી માત તુંહી તાત,
તુંહી તીન-લોક[1] નાથ ;
તુંહી દાતા તુંહી ત્રાતા,[2]
તુંહી માર તુંહી તાર. ૨

બિહાગ—ધ્રુપદ—તાલ ચોતાલો.

(ઉતમ ગાએ ગાએ સુનાએ—એ રાહ.)

રટત[3] પ્યારે, પ્યારે તિહારે,
હસ યશ[4] સરસ ઉચાર ;
વિમલ[5] નામકી નિશિ દિન જપત માલ.[6] ૧

૧—સ્વરગ, મૃત્યુ, પાતાલ. ૨—રક્ષા કરનાર. ૩—યાદ કરૂં છું
૪—જશ—કીરતિ. ૫—સ્વચ્છ. ૬—માળા—હારડી.

જપ જાચોં[1] તપ ભવનમેં[2] મનમેં તનમેં,
રહુ સુજાન મન વોહિ ધનમેં[3];
મૌનાઈ[4] અમૌના અભૌના,[5]
જતી[6] સતી બનકેં ભજોં કૃપાલ. ૨

પ્રભુ તોહે નમોં સુત્રાતા દાતા ત્રાતા,
સકલ સ્વામિ જગ પિતુ માતા ;
ગાઉં બજાઉં હરખાઉં,
હસી હસી રટકેં નામ રસાલ. ૩

મુજ સ્વામી, તજ અસતકી મતકી ગતકે,
પથ[7] ફિરોજ અત[8] ચલ સતકે ;
જાનોં સુજાનોં બખાનોં,
હરી વરી તનસેં દિનદયાલ. ૪

દુનિયાંના તરેહવાર ચરિત્રો.

ખમાચ–ધ્રૂપદ–તાલ ચોતાલો.

(નયનકો કમલ કહું—એ રાહ.)

આજ ઔર કાલ ઔર,
રાત ઘડી ચાલ ઔર,
લાજ કાજ માલ ઔર,
રંગ ઢંગ સાર[9] હૈ. ૧

૧—ચ્હાઉં. ૨—ઘરમાં. ૩—ઇશ્વરરૂપી ધનમાં. ૪—ચુપ.
૫—ઘર ત્યાગીને. ૬—યોગી. ૭—રસ્તો. ૮—અહીં.
૯—ચોપટનો ખેલ.

આઠ જામ[1] બાત ઔર,
સુઃખ દુઃખ ગાત[2] ઔર,
ગ્રહ[3] દ્રષ્ટિ ઘાત ઔર,
સોમ ભોમ ભાર હૈ. ૨

રંક ઔર ભૂપ ઔર,
સુદ્ધ બુદ્ધ રૂપ ઔર,
શીત[4] ઔર ધૂપ ઔર,
દાસ ખાસ દ્વાર હૈ. ૩

લક્ષ ઔર કામ ઔર,
રોમ લોમ[5] ચામ ઔર,
મન ફ્રિરોઝ઼ ઠામ ઔર,
માત તાત પ્યાર હૈ. ૪

જીવને શિક્ષા.

યમન કલ્યાણ—ધૃપદ—તાલ સુલફાક.

(મુશ્કિલ કરો આસાન ચિશ્તી મેરી—એ રાહ.)

ભજલે ભજ મન—શ્રી ભગવાન ;
કાહે ભયો તું—અજાંન જાંન. ૧

ઉત્તમ દેહ તું—પાયો એહ તું ;
ભુલ્યો વેહ તું—તજ સુધ સાંન. ૨

૧—દિવસનો આઠમો ભાગ (પોહોર). ૨—શરીર. ૩—આકાશના સાત ગ્રહો. ૪—ઠંડક. ૫—શરીરપરનાં ઝીણાં બાલો.

વ્યર્થહિ દિન દિન—જાતે ગિન ગિન ;
ઘડિઘડિ છિનછિન[1]—મનસૈં માન. ૩
ફિર તું આયગા—રોત જાયગા ;
જફા પાયગા- નહોં અજ્ઞાન. ૪

ઇશ્વર સ્તુતિ.

ખમાચ—ધ્રૃપદ-તાલ ચોતાલો.

(બંસી ધુનસે બજાય—એ રાહ.)

અબતો રખ લિજો લાજ—સુનકર ગરીબનવાજ;
વિમલ[2] ચરણ નમન કાજ-પામર[3] ફ્સ ધાયો હૈં. ૧
સુત દારા મિત્ર આદિ—એહિ સબ સુખકે વાદિ[4] ;
તેરી હુઇ નહીં યાદિ—પાતક મન ભાયો હૈં. ૨
કરત તું અધમ ઉદ્ધાર—દુષ્ટનકે અઘ[5] નિવાર;
દેખ મુક્તિકો દેનાર—જાચક[6] ધસ આયો હૈં. ૩
વ્યાપક જો રોમરોમ—તીનલોક સોમ ભોમ ;
લખિ[7] ફિરોજ઼ ઝોમઝોમ—સુયશ નામિ[8] ગાયો હૈં. ૪

મનનેં શિક્ષા.

બિહાગ-પદ-તાલ અસવારી.

(નઇનન કજરા ડારો સઇયાં નઇનન કજરા ડાર—એ રાહ.)

નાથ નામ રસ પીલે મનવા—નાથ નામ રસ પી;
પીલે ભરભર પ્યાલે પ્યારે-નાથ નામ રસ પી. ૧

૧—ક્ષણ ક્ષણ. ૨—સ્વચ્છ. ૩—રંક. ૪—દાવો કરનાર.
૫—પાપ. ૬—ભિખારી. ૭—જોઇ. ૮—નમીને.

કામ ક્રોધ અભિમાન મોહમેં—નિશિદિન ફિરતી ધી[1];
લાગત પાય રિઝાવત ઈ[2]. ૨

કપટ પાપ કણ લોટ પીસકે—ડાલ જૂઠકો ઘી,
જહર મિઠાઈ બાવન કી. ૩

ઐસી કરની કરલો બાબા—તજો નર્ક કર છી[3];
ફિરોજેશ[4] ભજ માનન-જી. ૪

બાવળના ઝાડની માલીને વિનંતી.

ઝિંઝોટી-પદ-તાલ ત્રિતાલો.

(તેરે નઈનો મતવાલે સુલતાંને આલમ—એ રાહ.)

બાબૂલ કહત યૂં રોરોકે--બિનતી સુન બનમાલી;
ક્યું એક દ્રષ્ટિ નાંહી દેખત—સબકો હૈ તું વાલી. ૧

ક્વચિત દિયે હૈ ફૂલ સુગંધિત—ચમકત હૈ લાલી;
દૂર રંગ કછુના સુગંધ મધુ[5]--પાતભિ[6] હૈ પાલી[7]. ૨

કિયો કોઇકો કાષ્ટ[8] સુવાસિત-ફૂલ લટકત ડાલી;
લાખ હમારે તનમેં કાંટે—બહુ ખટકત ખાલી. ૩

કોઇ કાષ્ટસે ફિરોજ બાંધે—ગાડી સુખપાલી[9];
બાખ બિના નહિં અંત હમારો-કિસ્મતકી કાલી. ૪

જીવને શિક્ષા.

બિહાગ—પદ—તાલ અસવારી.

(હમરી મંદિરિયાં કઈસેં મુની રામ નામકા બાસા—એ રાહ.)

દોહિ ઘડીકો શ્વાસ, કરે મન;
લાખ બરષકી આસ. ૧

૧—બુધ્ધિ. ૨—કામદેવ. ૩—ખરાબ વસ્તુનો તુચ્છકાર સાથેનો ઉચ્ચાર. ૪—ફિરોજનો ઈશ્વર. ૫—નાંખલાં. ૬—પાતરાંબી. ૭—બાવલની પાલી. ૮—લાકડું ૯—પાલખી.

તનકે ગૃહકો નાહિ ભરૂસો,
પલમેં હોવે નાશ;
તબભિ નિલયકો[1] બાંધત જાને,
જીવન અગણિત માસ. ૨

કુંદન કંચન વૃધ્ધી દેખત,
રહત મગન તૂં ખાસ;
કોડીભી નહિ સંગ ચલે જબ,
છોડ ચલેગો બાસ[2]. ૩

પીવન તૃષ્ણા[3] બહુતહિ રાખે,
કામધેનુકી[4] છાસ;
અમૃત ફૂલકો ત્યાગ કરી,
તું ખાવે ખારો ઘાસ. ૪

પાતકમેં નિશિદિન તું ગુમાવે,
નહી ભક્તિ અવકાશ;
સત્યનામ સૌ ઝગડી હોવે,
પંચ-દૈત્યકો[5] દાસ. ૫

અજહૂહી હૈ સમય સમજલે,
નાચ નાથકો રાસ[6];
ઐસી કરણી કર ફિરોજ કે,
રહ જાવે ફુલ બાસ. ૬

૧—ઘરને. ૨—વાસો-રેહઠાણ. ૩—તરસ. ૪—ઈંદ્રની ગાય જેણીની પાસેથી જે માંગે તે મલેછે તેની. ૫—કામ, કરોધ, મદ, મોહ; મતસરનો. ૬—નાચ-ખેલ.

કસ્તૂરી શોધવા નિકળેલું હરણ.[1]

ભૈરવી–પદ—તાલ જલદ ત્રિતાલો.

(નગમા[2]–રેનીસાગમ નીધપધ પમગ રેસા—એ રાહ.)

મુરખ મૃગ ઢૂંઢન ચલા કસ્તૂરી,[3]
અપને તનમેં ભરી સુગંધી;
ધ્યાવત દૂરી દૂરી. ૧

બિકલહિ[4] બ્યાકુલ બનબનં ઢૂંઢત,
સુધિ ન રહી તન પૂરી;
કપટિ નાદકે[5] બસહિ પડ્યો જબ,
હો ગઇ તબ ગતિ બૂરી. ૨

૧—કસ્તૂરયા હરણમાં જયારે કસ્તૂરી તઈયાર થાયછે ત્યારે તેનીજ સુગંધ તેના મગજ ઉપર ઘેલાપણાનો અસર કરેછે. તે દરએક ઝાડ આગળ જઇ, કોઈનાં થડ અને ડાળો તો કોઇનાં પાતરાં અને ફુલો સુંગી તે સુગંધની શોધમાં ફાંફાં મારેછે; કે જે ખરેખર તેના પોતાનાજ શરીરમાં હોયછે.

૨—નાચવાની ગત–લેહરો.

૩—કેહછે કે હિંદુસ્થાનમાં કસ્તૂરી મેળવવા પારધીઓ અજબ યુકિત વાપરેછે. જે જંગલમાં એવાં હરણો હોય, ત્યાં કુવાના વરતુલના આકારની ગોલ ભીંત બાંધી લઇ, અંદર જવા સારૂં એક સાંકડું બારણું ઉઘાડું રાખી, અંદરથી વાજીંતરો વજાડનારાઓ પાસે સરોદ વજડાવેછે, જે હરણના કાન ઉપર પડતાંજ નાદ યાને સરોદને વશ થઇ, પ્રાંણની પણ દરકાર કરયા વિના પેલી ભીંતની આસપાસ ફરી જાંણે સરોદને ભેટવા માગતું હોય, તેમ અંદર જવા ફાંફાં મારી જેવું પેલાં બારણામાં જાયછે, તેવાજ પારધીઓ જેઓ છુપાઇ રહેલા હોયછે, તેઓ તેને પકડી મારી નાખી કસ્તૂરી કાઢી લેછે.

૪—બેચેન. ૫—સરોદને, વાજીંતરોના અવાજને.

ઊડ ગઈ મૃગકી મુરખાઈ,
નાભિ[1] લગી જબ છૂરી;
અમુલ્ય ધન તન પ્રાણ ગુમાયો,
પાય બદન બિચ સૂરી.[2] ૩

મૃત્યુસમે પછિતાવન લાગો,
કહિ સુન માનવ ક્રૂરી;
ફિરોજ સ્વામી હૈ જગવ્યાપક,
હરઘટ[3] હૈ પુર–નૂરી. ૪

સંકટમાં પડેલો પપૈયો.

દેશ—પદ—તાલ દીપચંદી.

(અબતો જુલે નાહી બને—એ રાહ.)

પપૈહા[4] પીયૂ પિયહી[5] રટે;
વહ નિશિ દિનહિ કટે. ૧

મેઘ[6] બિના મમ મન મુઝાત[7] હૈ,
ક્યૂં કર તરસ મટે;
આઠ માસ ગલસૂર પરાયો,
ખાકર નિંબુ ખટે. ૨

૧—છુટી. ૨—અસલ હિંદુસ્થાનમાં ગુનાહગારને મારી નાખવાનું અણીદાર ભાલો જડેલું ઉભું લાકડું, જેની ટોંચની ઉંચાઈ બરાબર એક માંચડો બાંધી તેની ઉપર ગુનાહગારને ચહડાવી, જીવતુંને જીવતું તેનુ બદન, તેમાં વીંધી મારી નાખતા હતા તે.
૩—પ્રમેશ્વર સરવદા સઘળે ઠેકાણે છે, તેહને આ મુરખ કસ્તુરયા હરણની માફક કેટલાકો તીરથ અને બીજે બાંહાંને, મોજ અને સેહેલ કરવા દુરવેર ઈશ્વરની શોધ કરવાને બાહાંને જેઓ ભટકેછે, તેઓએ જાણવું જોઈએ કે ભટકવાની કાંઈ જરૂર નથી; ગફલત અને પાપનો પડદો જો કાહાડી નાખશો તો ખુદ તે સાહેબને તેઓ પોતાંમાંજ વસેલો જોશે.
૪—એક પક્ષી જે વરસાદમાં ઘણું બોલેછે, (જુઓ નોટ પાંને ૩૭ મે)
૫—પપઈયાની બોલી. ૬—વરસાદ. ૭—ઘભરાય છે.

આજ ફસાઈ પારાધીને,
આયે દિન ઉલટે;
તોડ ફંદકી[1] રસી ઉબારી,[2]
દેખ પિયૂકિ છટે. ૩

અબ ક્યું સકરા[3] હેરત ફેરત,
છતિયાં મોરિ ફટે;
બિરહકિ[4] મારી મરત હું તાકો,
મારનોહિ ન ઘટે. ૪

કહે તબ સકરા મૈં નહિ માનું,
મુરખી બાત જતે;[5]
ભૂખા કૌન ભક્ષકો દેખૈં,
ક્યા રસનાહિ[6] ચટે? ૫

મારત લુબ્ધક[7] બાંણ પપીહેં,
ઉલટો બાજ કટે;
ફિરોજ પિયુને કિયે ત્રિરક્ષણ,[8]
સબહિ નિરાસ હટે. ૬

૧—જાલની–ફંદાની. ૨—બચાવી. ૩—બાજ–એક શિકાર કરનારૂં પક્ષી. ૪—જુદાઈની. ૫—કહેછે–ચેતવેછે. ૬—જીભ. ૭—શિકારી–પારધી. ૮—તન વખતનો બચાવ, પેહેલો શિકારીની જાલ તુટી તેથી;

બીજો બચાવ–જયારે જાળમાંથી પપીહા નાઠો ત્યારે, પારધીએ તેને પકડવા પોતાનો સીખવેલો સકરો જે છોડી મેલ્યો હતો તેના પંજામાંથી છટકી જવું;

ત્રીજો બચાવ–સકરાથી દુર પપીહોને ઉડતો જોઇ પારધીએ મારવા સારૂં તીર ફેંકયો, પણ પરમેશ્વરની કૃપાથી તે તીર પપીહાને નહી પણ સકરાને લાગ્યાથી તે તરફડતો નિચે પડયો.

ભક્તિનો ફાયદો.

ભૈરવી—પદ—તાલ જલદ ત્રિતાલો.

(તજ મન હરિ બિમુખનકો સંગ—એ રાહ.)

મૈં તો નાથ ચરણકી ચેરી[1],
અબ સબ ગતિ શુધરી મેરી. ૧

અચલ[2] મેરૂકો[3] ચલહિ બનાઉં—પૃષ્ઠ[4] ફિરાઉં ફેરી;
કલ્પતરૂ[5] કંઇ કાટ જલાઉં—(જંયુ) લકડી બાઁબુલ કેરી. ૨

કામધેન[6] લખ ધાવત આવત—સુની હમારી ભેરી[7];
અપના ચારા હમસે માંગે—જયું ગ્વાલનકી છેરી[8]. ૩

ભૂત પિશાચહિ[9] ભાગત દૂરી—રહત કબૂ નહિ નેરી[10];
તારાગણ[11] નિત ગગન પંથમેં—ફિરતેં હમકો ઘેરી. ૪

રમા[12] હમારે રિઝવન કારણ—સદા રહત તન હેરી;
પારસકો[13] પાયો મન્દિરકો—તો ધનકી ક્યા દેરી. ૫

બલિરાજા[14] હમસૌ ભિખ માંગન—ફિરત હમારી સેરી;
ફિરોજ્ એસેં ચરણ વંદકેં—મનપા પુરલે તેરી. ૬

મન ભમરા તું ક્યાં ભમે છે.

મુલતાંની—પદ—તાલ જલદ ત્રિતાલો.

(વો દો હટકે નઇના હમારે—એ રાહ.)

ક્યું ભટકે ભઁવર દિવાંને;
નિશિ દિનહિ ફિરે મનમાંને. ૧

૧—ગુલામડી. ૨—નહિ ચાલી શકે તેવું. ૩—મેરૂ પરવતને. ૪—પાછળ. ૫—ઈંદ્રના બાગનું મનફળ આપનારૂં વૃક્ષ. ૬—મનની મુરાદ પુરી પાડનારી ઈંદ્રની ગાય. ૭—પીપોરી—સહેનાઇ. ૮—બકરી. ૯—પરેત. ૧૦—નજદીક. ૧૧—તારા મંડળ. ૧૨—લક્ષ્મી. ૧૩—પારસ મણી—એક પત્થર જે લોહડાંનું સોનું કરેછે તેનો ૧૪—એ નામનો એક માહા ધરમાતુ રાજા.

ત્યજી[1] મધુફલ ચૂહર[2] બિષ ખાવત;
આમ રે દામ નહિ જાંને. ૨

છાંડ સુજલ કર્દમમેં[3] ન્હાવત;
ગુન અવગુન ન પિછાંને. ૩

સૂજત નાંહી અમોલ પારસ;
ફિરોજ સુન નાદાંને. ૪

પાપીનો અંત વખતનો પસ્તાવો.

ઝીલ્લો–પદ–તાલ દીપચંદી.

(નાથ કઇસે ગજકો બંધ છોડાયો.—એ રાહ.)

ક્યા મુખ લે મૈં નાથઘર જાઉં;
અબ જનમ જનમ પછતાઉં. ૧

પર ઘર જોબન ખ્હાર ગુમાયો,
બાડિ લુટી ક્યું બતાઉં;
સ્વામિ શિવાય સમર્થ ન કોઇ,
જિનસોં ગરજ સરાઉં. ૨

પરધન દેખ નૈન બિષ ફૈલેં,
પરદુખ દેખં રિઝાઉં;
પરનિન્દા તો નિત ઉઠ કીની,
પરસુખમેં દુઃખ લાઉં. ૩

બૈન[4] અસત્યહિં મુખસોં ભાખત,
નહિ જનલાજ[5] લજાઉં;
જન્મ અમુલ્ય વૃથાહી ગુમાયો,
ક્યું તન નાવ તરાઉં. ૪

૧—ત્યજીને. ૨—દેરી. ૩—કીચડમાં. ૪—વેણ—વાણી.
૫—લોક લાજથી.

કોન રીત ઉત્તમ નર તનસેં,
સ્વર્ગ ધામ મૈ ધાઉં ;
જન ફિરોજ પ્રભુ શરણ ગયે બિન,
મુક્તિ[1] દાન ક્યું પાઉ. ૫

રૂડાં માણસને સ્વર્ગ હ્યાંજ છે.

કાફી–પદ–તાલ ધીમો ત્રિતાલો.

(તિહારે ઘુંઘરવાલે બાલ.—એ રાહ.)

સખી કહો સ્વર્ગસો હે ક્યા કાંમ,
જહાં નિકટ[2] પ્રિતમ અભિરાંમ[3]
નિજ વોહિ વિમલ સુખધાંમ. ૧
જો મુખ દેખત સબહી દુખ બિસરૂં ;
રહું રાગી ભોરહિ શાંમ. ૨
વોહિ મેરૂ મન્દાકિની[4] સુરતરૂ[5] ;
જાકો લાગત નહિ દાંમ. ૩
વ્રત જપ જાગ[6] તિરથ વોહી સબ હે ;
શિવ અરૂ કો કહે રાંમ. ૪
પાઠ પુરાણ ફિરોજ ન બાંચૂ મૈ;
નિત જપ રહું શુભ હર નાંમ. ૫

વરરાજાને તેડું.

શાહના કાહાનરો–પદ–તાલ ધીમો ત્રિતાલો.

(આવો મોરે બમના.—એ રાહ.)

ચલો સુઘડ[7] બનરે[8];
બનરી બ્યાહને હિતસોં બુલાવૈ. ૧

૧—છુટકારો–માફી. ૨—નઝદીક–પાસે. ૩—સુંદર. ૪—ગંગા.
૫—કલ્પતરૂ. ૬—હોમ. ૭—સુંદર. ૮—વરરાજા.

શુભ દિન મુહુરત શુભહિ આજ વે,
લગન સગન શુભ કાજ વે;
સબહિ સખી મિલિ મંગલ ગાવૈં. ૨

ભાતિ ભાતિકે ચૌક પુરાએ,
ગાવત ગાયન કિન્નર[1] વે;
બિધિ બિધિ બાજે ગગન ગજાવૈં. ૩

ફૂલન સેરે માલન લાઈ,
કરને પુષ્પન વોરિ[2] વે;
બનરી પ્રીતસૈં કંઠ ધરાવૈં. ૪

બનરા બનરી જુગજુગ જીયો,
સુખ સંપતસૈં રાજિ વે;
ફિરોજ યે આશીસ બધાવૈં. ૫

ચિત્ત ચરખા.

જિલ્લો કાફી—પદ—તાલ દીપચંદી.

(સિતમકો હમ સનમ સમજે—એ રાહ.)

ફિરત સબ ચિત્ત હૈ ચરખે—કોઇ ઉલટે કોઇ સુલટે;
કરમ ઐસા બનાવત તાર—કોઇ તુલતે[3] કોઇ ખુલતે. ૧

કોઇ ચંગા[4] કોઇ રંગા—કોઇ ટુટા કોઇ ફૂટા;
કોઇ છોટા કોઇ મોટા—કોઇ ઝુલતે કોઇ ઘુલતે[5]. ૨

કહત ફીરોજ યહી રસ્તા—કોઇ મહેંગા કોઇ સસ્તા;
કોઇ ચલતા કોઇ જલતા—કોઇ ફુલતે કોઇ ઝુલતે. ૩

બુરી સંગતનાં પરીણામ.

બિહાગ—પદ—તાલ ધીમો ત્રિતાલો.

(હમારો નિરધનકો ધન રામ—એ રાહ.)

જિન-કોઇ દુર્જન[6] સંગ કર્યો;
સદ્ગુણ તજ અવગુણ હર્યો[7]. ૧

૧—ગવઇયા. ૨—વધાવી લેવાનીચીજો. ૩—બરાબર ઉતરેછે.
૪—આનંદ. ૫—પુકાર કરેછે. ૬—બુરા માણસો. ૭—છિનવી લીધો.

હીંગ સંગ અત્તરકું મિલાયે;
ગન્ધ અત્તરને ધર્યો. ૨

અસીલ ઘોડા પૈર પછાડે;
જો ખર સંગ ચર્યો. ૩

મધુકે પ્યાલે નિમ[1] રસ ડાલે;
હે કડુ[2] સ્વાદ ભર્યો. ૪

ગાંજે ભંગ અફીમ વ્યસનમે;
કૈફી તલપ મર્યો. ૫

ફિરોજ પૂંછ[3] ભૈંસકી ધરકે;
કોઇ ન પાર તર્યો. ૬

જીવને શિક્ષા.

દેશ—પદ—તાલ જલદ ત્રિતાલો.

(સુનો તુમ યાર પરદેસી—એ રાહ.)

બતાદે પ્રાણ જરા મોકો—શરણ કિસ્કે તું જાતા હૈ;
ઉદરમે[4] તું બચન્ દેકે નિકસકે ક્યું ભ્રમાતાહૈ[5]. ૧

પ્રભૂકે ખાન પાનોકો—ન ખા તું ભૂખકે મારે;
અરે મન મૂઢ જો હોકે—ભજન તુજકો ન ભાતાહૈ. ૨

દુજા કોઈ અધિક દાતા—નિકાલો ઢૂંઢ જગતિફરકે[6];
ઉસાકે જો તું દેનેમેં—નહી સંતોષ લાતાહૈ. ૩

૧—લીમડો. ૨—કડવો. ૩—પુછડી. ૪—પેટમાં, ગરભ સ્થાનમાં. ૫—વહેમ ખાયછે,—ફાંફાં મારેછે. ૬—જગતમાં ફરીને.

ચલાજા ઔર ઠોરોંપે[1]—તજી ઇસ રાજ્યધાનીકો;
અવિહિત[2] કર્મ પાનીમેં—જનમ અપના ડુબાતાહે. ૪

જહાં વો ના તુજે દેખે—જગા ફીરોજ઼ બના ઐસી;
કયૂં છુપકે પ્રભૂસે જો—તું કરનેં પાપ ચ્હાતાહે. ૫

ખુદાની તરેહવાર બક્ષેસો.

જિલ્લો કેસુરી—પદ—તાલ જલદ ત્રિતાલો.

(હમેંજા છાંડ ચલે બઇનિમાધો.—એ રાહ.)

દીનદયાલ[3] જગત પર દાદો,
આપ ચલાવે માલકીરે;
હાથી હય[4] રથ કિસિકો દેવે,
બાંધ કિસીકે નાલકી[5] રે. ૧

કોઇ અનાથ[6] પૈરસેં ધાવે,
કોઇ બેઠકર પાલકીરે;
બસન[7] બિના કો શીતમેં[8] રોવે,
કિસિકોં ઓઢન સ્યાલકીરે. ૨

કિસિકોં કંચન બાગ બગીચે,
આસ પુરી નહિ બાલકીરે;
બાલક કિસિકે ભૂખેં રોવે,
બાત સુનાવે હાલકીરે. ૩

કષ્ટ કોઇ કર નિશિદિન મરતે,
ખોલ ઉતારત ખાલકીરે;
પૂર્ણ નપાવેં અન્ન પેટકો,
કિસૂકિ કમાઇ લાલકીરે. ૪

૧—ઠેકાણે. ૨—મના કીયેલાં. ૩—ગરીબનિવાજ. ૪—ઘોડો.
૫—એક તરાહની પાલકી. ૬—રઝડતો ગરીબ. ૭—કપડાં.
૮—ઠંડીમાં.

દેવે કિસિકો સુઃખ દેહકો,
આસ કરે કો કાલકીરે;
અગણિત ખેલ ફિરોજ દેખ મૈ,
બાત કહુ઼ં ક્યા તાલકીરે. ૫

જ્યાં એક નથી ત્યાં બીજું શાકામનું.

ઇંગરેજી Come landlord fill the flowing bowl.

(દર ચાલે હાલે દીલમાં નોધીલો—એ રાહ.)

જહાં પુષ્પ નહી વહાં ક્યા માલી,
જહાં મચ્છી[1] નહી વહાં ક્યા જાલીરે[2];
જહાં સંપ નહી વહાં ક્યા સુખ હે,
જહાં જગત તજે વહાં ક્યા દુઃખ હે,
જો નાક નહી તો ક્યા મુખ હે,
દો હાથ બિના નહિ હૈ તાલી. ૧

દાનીઉ[3] નહિ દેખે દાન કછુ,
સૂરા નહિ દેખે પ્રાણ કછુ;
જહાં લાજ તજી વહાં નાંહિ શરમ,
જહાં મૂઠ[4] ખુલી વહાં નાંહિ ભરમ,
એકાન નહી વહાં નાંહિ ધરમ,
સદ્ગુન બિન મુખપે ક્યા લાલી. ૨

જહાં ડર હૈ વહાં ક્યા મ્હેલ ભલા,
તું સૂમ દ્રવ્ય પર આગ જલા;

૧—માછલી. ૨—જાળ. ૩—દાનઆપનાર, ધરમાતુ. ૪—મુઠી.

જ્યોં પાછ[1] મરણકે પાયો અન્ત,
જ્યોં પ્રાણ ગયો આઈ એદન[2],
જ્યોં લગ્ન કિયો પાઈ ઘડપન,
બિન સુત[3] ગૃહતો રહેગો ખાલી. ૩

હૈ નોન[4] બિના મીઠા નહિ કુછ,
જહાં રાખ મિલી નીચા ક્યા ઉચ;
જ્યોં ભાવ બિના ક્યા ભક્તિ કરે,
જ્યોં બુદ્ધિ બિના ક્યા શક્તિ કરે.
જ્યોં ભાગ્ય બિના કયા યુક્તિ કરે,
પ્રભુ બિના ફિરોજ઼ સબી ખાલી. ૪

ઇશ્વર સર્વનો રખેવાલછે.

જંગલો—પદ—તાલ જલદ ત્રિતાલો.

(સખિ મોહે શાંમહિ લાગે નીકો—એ રાહ.)

પ્રભુજી સબકે તુમ રખવૈયા,
મૈ સમઝ સમઝ બલજૈયા. ૧

ગુણી અવગુણી રહત સુખી સબ,
અપને અપને ઠૈયા[5];
સ્નેહ ધરી શિશુ[6] કુરૂપ ગોદલે,
દૂધ પિવાવે મૈયા. ૨

જીવત હૈ સબ જન સમ[7] જગમેં,
તોસૈં। જો બિગડૈયા;

૧—પાછલ. ૨—સો વઈદ. ૩—પુત્ર. ૪—નિમક. ૫—ઠેકાણે
૬—બાળક; બચ્ચું. ૭—સરખાં.

મેઘ ખેત જ્યું ભલેં બુરેં પર,
એકધાર બરસૈયા. ૩
ભલી બુરી સબ ગૌવનકું નિત,
ગ્વાલ[1] સમાન ચરૈયા;
મુર્ખ ચતુર જ્ઞાની અજ્ઞાની,
ઉદર[2] સમાન મિલૈયા. ૪
ધરા[3] ધરત નહિ કછૂ બિચારે,
અવિહિત[4] કર્મ કરૈયા;
જગમેં રવિ શશિ દર્શ તુલ્ય દે,
પાપી પુન્ય મટૈયા.[5] ૫
હમ બિગડે પર તુમહિ દયાનિધિ,
અપની ટેક રખૈયા;
માત તાતહિ કપૂત સતાવે,
તોભી દાઝ લગૈયા. ૬
તુમહો કૂપ[6] નદી અરૂ નાલે
સબકી પ્યાસ બુજૈયા;
જન ફિરોજ઼કો મુક્તિ દાનદે,
ભવસાગર તરવૈયા. ૭

ઇશ્વર સ્તુતિ.

કાફી—પદ—તાલ દાદરો.

(ગારિ આલિને નિબારા ભર મારારે—એ રાહ.)

છોડ કહાં જાઉં મુજે નાથ સૈં કામ હૈ;
નાથ સૈં કાંમ હૈ—દુજે સૈં બદનામ હૈ. ૧

૧—ગોવાળીયો. ૨—પેટ. ૩—ધરતી. ૪—મના કીધેલાં.
૫—ઝુકડો. ૬—કુવો.

જાઉં હરિ દ્વાર[1] ત્યાગ—કહાં મેરૉ લગે થાગ;
દૂજો કહાં ધામ હૈ. ૨

નિશિદિન વો ધ્યાન ધરી—રવિ શશિભી ઢૂંઢ હરિ;
ધ્યાય આઠ જામ હૈ. ૩

જગત પિતૂ માત વોહિ—દાની[2] હૈ નાથ સોહિ;
જાકો ઉર[3] નામ હૈ. ૪

જાન ઓ અજાન સભી—જાવે ન નિરાસ કભી;
દેત ભોર શામ હૈ. ૫

નહિ ફિરોજ દશદ[4] પુજું—ઔર દેવ નહીં મુજું;
માંગત વે દામ[5] હૈ. ૬

ખુદા નામનો અથાગ કૂવો.

પિલૂ—પદ—તાલ દીપચંદી.

(કોન જંજાલમેં આન પડીરે—એ રાહ.)

નાથ નામકો બડો કૂપ[6] ભાઈ;
પાનકરો[7] જલ ત્યજ મુરખાઈ. ૧

જ્ઞાન ડોલલે ધ્યાનકી દોરી,
પ્રેમ પ્રીતકો રહેંટ બનાઈ;
જુગ બહુતેં બડભાગી[8] પીવત,
ઘટ્યો જરા નહિ દીખત રાઈ. ૨

૧—દરવાજો. ૨—સખાવત વાળો, દાન આપનાર. ૩—છાતીમાં; હૃદયમાં. ૪—પત્થર. ૫—પઈસા. ૬—કુવો. ૭—પીતારહો, પીવો. ૮—ભાગ્યવાન.

કામ નહી હૈ દામ ખરચકો,
રંકહિ એંચત ડોલ ભરાઈ;
કોઇ પિવતહૈ કોઇ ન્હાવતહૈ,
કોઇ મરત પ્યાસેં પછડાઈ. ૩

જાતિભેદકો ભેદ નહીહૈ,
રાય રંકહૈ એકહિ ઠાઈ[1];
કહત ફિરોજ, ચમાર ધન્યહૈ,
રોહિદાસ[2] મન પ્યાસ બુઝાઈ. ૪

પાપીનો પસ્તાવો.

સોરઠ—પદ—તાલ ત્રિતાલો.

(દેખત સ્યામ હસે સુદામજીકો—એ રાહ.)

જાનોં નહિ ક્હાંહિ બસે;
લોક કહે હરિ ઘટઘટ છાયો,
મુજ મનમેં ન હસે. ૧

કુટિલ[3] કુપાત્રહિ ચેરે[4] તેરે;
હમ જગ મોહિ ફસે. ૨

પુન્ય છોડ ગૃહ અઘકો[5] બાંધ્યો;
ફૂંકત પવન ધસે. ૩

પ્રતી[6] નગર પૂછત જન, ઉત્તર
કહત ન દેખ હસે. ૪

પ્રભુ ફિરોજ તુમબિન હિરદેમેં;
પાપી નાગ ડસે. ૫

૧—ઠેકાણે. ૨—હિન્દુઓમાં થઇ ગએલો ચમાર જાતનો એક પ્રખ્યાતભગત.
૩—કપટી. ૪—ગુલામ. ૫—પાપનું. ૬—દરએક.

ઇશ્વર સ્તુતિ; પ્રભાતનું ગાયન.

ભૈરવ પ્રભાતી—પદ—તાલ ધીમો ત્રિતાલો.

(મંદિર દેખે ડરે સુદામા, મંદિર દેખે ડરેરે.——એ રાહ.)

જગતપતી જગનાથ પ્રભૂ તું-નિત્ય મોરા[1] મન ભાયોહે;
ભોર[2] ભઈ ભજું નામ તિહારો-બિસરી જનમ ગુમાયોહે. ૧

બહુત પ્રકાશિત સૂર્ય ચંદ્રસો-અગણિત જુગસોં ધાયોહે;
જિત દેખું તિત તુંહિ તુંહિ હે-તું સબ જગત સમાયોહે. ૨

તન મંદિર મન માલા જપકે-જસ હસ મુખસેં ગાયોહે;
ભાવિક ભજન કિયો જિનજનને-મનફલ પૂરણ પાયોહે. ૩

નીકે[3] દિન યે બીત જાતહૈ-ફિરોજ બચન સુનાયોહે;
ભજ્યો પદાંબુજ[4] ભગત તિહારો-તાકું ધામ[5] પઠાયો હે. ૪

તન મંદિર ઇશ્વર વગર સૂનું.

બિહાગ—પદ—તાલ ધીમો ત્રિતાલો.

(નઇનન કજરા ડારો સઇયાં.——એ રાહ.)

જા મંદિર નહિ નાથ બસે સો—મંદિર ક્યા હે કામકે;
જોગી કોઇ જૂઠ નામકે—બસ્ત્રો પ્હેનત ચામકે. ૧

અપને ઘટકો નાથહિ છોડત--સોધત ઔરહિ ઠામકે;
પેટ કાજતો વેઠ ઉઠાવત—ખાવત દામ હરામકે. ૨

જૈસે મુનિજન[6] આસન[7] માંડત—સેવક આઠો જામકે;
ફિરોજ જનસબ ઘટ હરિ રાખો-રહો નહી બસ[8] દામકે[9]. ૩

૧—મારા. ૨—સહુવાર—બામદાદ. ૩—રૂડા—ભલા. ૪—કમળ જેવા સુંદર પગો. ૫—સ્વરગમાં ૬—તપસ્વી. ૭—બેઠક—જોગીઓની જપ કરતી વખતે બેસવાની રીત. ૮—વસ—તાબે. ૯—પઇસાના.

કન્યા સાસરે[1] ચાલી.

ભૈરવી—પદ—તાલ દીપચંદી.

(જુગ જાનલેંના સ્વપના.—એ રાહ.)

દુલહન ચલીહૈ પિયાકે નગરવા;
ધરિ સિંગાર અરૂ પાય ઘુઘરવા. ૧

રહિથી હરખમેં, બાલાપનમેં,
જનની[2] પિતાકી રહીથી જતનમેં;
બસગયો આકર જબ પિયુ મનમેં,
રહી સકી નહી અપને બતનમેં;
ચલિહૈ છાંડ પ્રિય અપનો પિયરવા. ૨

ચલેહૈ સંગ નહિ અબતો કોઈ,
ગલેસેં લગાકે મૈયા રોઈ;
જનક[3] તબ રોયરોય આંખ ખોઈ,
કછુભી લાભ રોનેસેં ન હોઈ;
ચલિ હૈ દેખ યે સરસ મગનવા. ૩

ધન દૌલતકો ત્યાગ દિયોહૈ,
ચલે સંગનહી અંગ છિયોહૈ;
ગુણ અવગુણકો સાથ લિયોહૈ,
જિસકો અમુલ્ય સિંગાર કિયોહૈ;
મિલતેં સુગુનસેં સાસ લાલનવા. ૪

કહાર[4] ચારહિ અંગનમેં આએ,
શિબિકા[5] બૈઠન દુલહનકો લાએ;

૧—આ ગાયનની મતલબ દુનીઆથી કુચ કરવાનીછે. ૨—મા-માતા.
૩—બાપ. ૪—પાલકી ઉચકનાર. ૫—પાલકી.

મજલો મજલકે કાટ પથ[1] ધાએ,
સ્વસુરગ્રામ[2] જલદી પહુંચાએ;
ફિરોજ હોતહૈ ન હોત મિલનવા. ૫

પાપી પશ્ચાત્તાપ.

દરબારી કહાનરો—પદ—તાલ ધીમો ત્રિતાલો.

મૈં ઝગડ[3] પિયા પસતાંની;
સંકટમેં નહિ કોઇ હમારો—સંપતકે[4] સબ જાંની. ૧
તીનલોકમેં નામ તિહારો—સત્યરાજ સુલતાંની;
કહો શરણ કિસ્કે મૈં જાઉં—તોસૈં। જો બિગડાંની. ૨
મેઘભૂપસૈં।[5] અરજ સુનાઈ—તનપે ડાલો પાંની;
નહીં સુની કછુ બાત હમારી - નહિ યે આગ બુઝાંની. ૩
આવો બમના લિખદો ઇતની—કષ્ટ ફિરોજી કહાંની;
જો ગુજરી સો પિયા બિસારી—યે બિનતિ લ્યો માંની. ૪

કર્મ ગતિ.

કાલિંગડો—પદ—તાલ જલદ ત્રિતાલો.

(કરમગતિ ટારે નાહિ ટરે.—એ રાહ.)

જુગત[6] સબ હારે બીન રતી[7];
રતિપેં ચલી ન બની. ૧

કહાંકો મહાદેવ કહાંકો શંબર,
કહાંકો મદન[8] રતી,[9]

૧—રસ્તો. ૨—સાસરે. ૩—લડીને. ૪—પઈસાના-દઉલતના. ૫—ઈંદ્રને.
૬—તાલમેલ-જુગતી. ૭—કીસ્મત-નસીબ. ૮—કામદેવ. ૯—કામદેવનીસ્ત્રી.

જો સ્વકિયાસૌં[1] સ્નેહ[2] લગાયો,
સો ગોદ[3] રમે પતી[4]. ૨

રામચંદ્ર વનવાસ પધારે,
જ્યોં જગ ત્યાગ જતી;
જબ સીતાકોં લે ગયો રાવણ,
ક્હાંથે સીતાપતી. ૩

પંડિત જ્ઞાની પાંચો પાંડવ[5],
કૈસી હુઈ ગતી;
નાંઝર[6] અર્જુન ધર્મરાજ ભટ,
ભીમ રસોઇ--પતી.[7] ૪

૧-પોતાની પરણેલી સ્ત્રી સાથે. ૨--મહોબ્બત. ૩-ખોળો. ૪-એક વખત મહાદેવની મહા તપશ્ચરયા જોઇ બીજા દેવતા અદેખા પડી તેની ભક્તિમાં ભંગ કરવા કાંઇ યુક્તિ શોધવા લાગા, આ કામ કુલવણીથી કામદેવે કરયું, જેથી કરોધમાંન થઈ માહાદેવે કામદેવને ભક્તિના બળથી બાળી ભસ્મ કરયો. આ જોઈ કાંમદેવની સ્ત્રી રતી બહુ કળાપીટ કરવા લાગી, જેણીનું રૂદન સાંભળી દયા લાવી મહાદેવની સ્ત્રી પારવતીએ કહ્યું કે, હવે પછી કામદેવ એક માછલીના પેટમાં જનમ લેશે. અને તે માછલી દઇત્યોના રાજા શંબરને ત્યાં આવશે. આ સાંભળી રતી ઓલખ છુપાવી તે રાજા (કે જે કામદેવનો મોટો વેરી હતો) તેને ત્યાં રસોયણ તરીકે રહી. કાંઈ મુદત વિત્યા પછી એક દિવશે મચ્છીમારોને એક મોટી માછલી હાથ લાગ્યાથી શંબર રાજાને ત્યાં સોગાદ લાવયા, જેવું પેટ ચીરતાં કામદેવ બાળક રૂપે નીકલવાથી રતીએ તેણીને પેટે કોઈ છોકરૂં નથી એવું બાહનું કાહડી શંબર પાસથી માંગી લઈ, બાલક કામદેવયાને પોતાના પતીને ગોદમાં લઈ હસાવી રમાડી જતન અને પ્યારથી ઉધારયો; એટલે જેણિનું રક્ષણ કાંમદેવે કરયું હતું તેણિના રક્ષણમાં તે ગયો.

૫-યુધિષ્ઠિર અથવા ધરમરાજ, અરજુન, ભીમ, નકુલ, અને સહદેવ; એ પાંચ મહાજ્ઞાની, પાંડુ રાજાના પંડીત બેટાઓ જેઓને દેઇવયોગે મહાવિપતે ખમવી પડી હતી.

૬-રાજાના જનાનાંનો ખાસ નપુંસક ચાકર. ૭-રસોયો-બબરચી.

અહ નખતરસો મન સમઝાવન,
રાહૂ મંગલ ગતી;
ફિરોજ ભૂપતિ[1] રતી[2] જાય તબ,
તોલ ન હોય રતી.[3] ૫

મ્હોતનું તેડું.

પિલૂ—પદ—તાલ દાદરો.

(કાહે રસ બસમા મોસેં ખેંચિરે કમાન.—એ રાહ.)

ચલો ચલો બેગ ચલો—ચલો સુંદર નાર;
ચલો સુંદર નાર—નહી દેરૂં પલબાર. ૧

મેરે આવનકી સુધિ તું બિસર ગઈ;
ઘડી પલ વિપલ તોકું જો કહિ હરબાર. ૨

માત પિતાકોં અંતહિ[4] મિલશ્યો;
ફિર નહી મિલોગે હૈ જાનાં પરબાર. ૩

આપ કરનીસૈં તન સૃંગારો;
છાંડો ધન પુત્ર માલ આશા ઘરબાર. ૪

કહતહૈ ફિરોજ સુનો અવધ હુઈ પૂરી;
ચોગે કહા ઉત્તર જા હરિકે દરબાર. ૫

બામદાદની ખુદાની બંદગી.

ભૈરવ પ્રભાતી—પદ—તાલ—દાદરો.

(જાગિયે ગોપાલ લાલ ઉઠિયે બલજાઉં.—એ રાહ.)

ઊઠ સજ્જન ભોર ભયો નાથ[5] ભજન ગારે;
પંછી પશુ જીવજંત સંતહો પુકારે. ૧

૧—રાજા. ૨—મોહોડાનું તેજ. ૩—છ ચોખાભાર વજન. ૪—છેલીવખત. ૫—જગતપતી, ઈશ્વર.

ભોર સમેં રટત હું નિત નામ પ્રભુ તિહારે;
હોવે અઘ[1] નાશ અરૂ કાજ સફલ ધારે. ૨

દોહો કર[2] જોડ કરૂં બિનતી તુજ દ્વારે;[3]
દુખ દલીદ્ર વિપત મેરિ પ્રભૂ તું નિવારે. ૩

જાકો શુભનામ લેત પાપ ગયે હારે[4];
સર્વ જગત સ્વામી તુમ રચી જુગત ભારે. ૪

સુનિયે જગનાથ કિયે પાપ હૈ અપારે;
કૌનબિધી ભવજલ[5] મૈં ઉતર જાઉં પારે. ૫

કહે ફિરોઝ ભજન કરો તબહિં પ્રભુ તારે;
તન મનકે રટન બિના સદા રહો ન્યારે. ૬

જુવાની ઉપર મગરૂબ નહીં રેહેવા વિશે.

ભૈરવી--પદ--તાલ દીપચંદી.

(ડુલિયા લે આવો મોરીરે.—એ રાહ.)

સુનો ગોરિયાં ગુમાની ના કરો;
દો દિનકી જવાંની દિવાંની. ૧
જૈસે પતંગ[6] રંગ ઉડતહૈ—જો કછુ ધૂપ ધરો. ૨
રહત સદા નહિ સૂર્ય તેજકો—જો કછુ છાંવ[7] પરો. ૩
ક્ષણ ભર જૈસી બિજલી ચમકે—ઝર—જલ[8] રહ ન ખરો. ૪
ફિરોઝ કબહૂ નિત ન રહેગો—બ્હાર બસંત હરો.[9] ૫

૧—પાપ. ૨—હાથ. ૩—દરવાજે. ૪—હારીગયા, નાહસી ગયા, નાશપામયા. ૫—સંસાર સાગર જલ, ૬—પતંગનું લાકડું. ૭—છાંયા—સીરૂં. ૮—ઝરાનું વેહેતું પાંની. ૯—લીલો.

કબીર[1] વણકર કપડાંની તારીફ કરેછે.

વાગીશ્વરી કાહાનરો–પદ–તાલ ધોમા ત્રિતાલો.

(દઈયા રામ દેખત લોક હસઈયાં.—એ રાહ.)

દેખ દેખ મેરો હરિ ઝુલૈયા[2] ઝુલવત હૈ દિનરાતેં;
ક્યા અદ્ભુતહૈ[3] કરામત વાકી બોલત ના કો બાતેં. ૧

તરહા તરહકે બાંને–તાંને[4] લાગત ના કો ખાતેં;[5]
ન્યારી રંગત ન્યારી બનત અગણિત ખિલ રહિ ભાતેં. ૨

ગાય ફિરોજ કબિર યૂં કહેતે બિન ઝુલાય કો જાતેં;
મનુષ દેવતા પશુઅન પક્ષી તરવર[6] ફુલ ફલ પાતેં.[7] ૩

રોહિદાસ[8] ચમાર ચામડાંની તારીફ કરેછે.

કલ્યાણ–પદ–તાલ દીપચંદી.

(દુલહન માગ સવારલે સારી.—એ રાહ.)

ચામહિ ચામ મૈ ચૌઓર[9] ધાયો;
ચામ બિના કછુ નજર ન આયો. ૧
ચામકી ચીડી ચકચક ચૂંચત,
ચામમે ઝૂકત ગોવિંદ ગાયો;
ચામકે કુકકુટ[10] કૂકત ભોરેં,
ચામહિ સોવત લોક જગાયો. ૨
ચામકે ચૌપગ ચાલત હાલત,
ચામ બિના હૈ કૌન બનાયો;

૧—એ નામનો એક ભગત કવી જે વણકરનો ધંધો કરતો હતો. ૨—વણકર. ૩—અજાયબ જેવીછે. ૪—વાંનો તાંનો–સુતરના આડા અને ઉભા દોરા. ૫—બગડેલી વખત. ૬—વૃક્ષ; ઝાડ. ૭—પાતરાં. ૮—એનામનો ભગત જે ચમારનો ધંધો કરતો હતો. ૯—ચારો બાજુએ. ૧૦—કુકડો, મરઘો.

ચામકે તરવર ચામકે પુષ્પન,
ચામહિ ચૂમ્મત ફૂલ સબ ખાયો. ૩

ચામકે પર્વત ચામકી ભૂમી,
ચામકે ચૌદહ રત્નહિ ભાયો;
ચામહિ મીન[1] ચામકે મોતી,
ચામ બિના કોઇ નામ ન લાયો. ૪

ચામહિ સુરજન[2] ચામહિ રાક્ષસ,
ચામ ચોરાસી લક્ષ ફિરાયો;
ચામહિ રામા ચામહિ શ્યામા[3],
ચામ ફિરોજને હરિ ગુણ ગાયો. ૫

પરોઢિએ ઊઠવા વિશે.

ભૈરવી—પદ—તાલ ધીમો ત્રિતાલો.

(અબ મોરિ છાંડદે કલાઇ કમ્મોન માંવકો છોડા.—એ રાહ.)

કલિયન ફૂલી ઉપબન સુભજન;
ઉઠ ભઇ ભોર ભૌંર[4] કન્જ[5] હટકે. ૧

વિરહ ચકોર[6] લિનો ચકવેકો[7];
નાર ટાર તરવર પર ભટકે. ૨

પ્રગટ ભયો રવિ તેજ પ્રતાપી;
ડારડાર મધુરસ ફૂલ લટકે. ૩

પતિત ફિરોજ ભજે તજ સેજૌં;
વારવાર તનમન કર પટકે[8]. ૪

૧—માછલી. ૨—દેવતા. ૩—રાધા. ૪—ભમરો. ૫—કમલનું ફુલ. ૬—એક પક્ષી જેનું જોડું દિવસે એક બીજાથી છુટું રહેછે. ૭—એક પક્ષી જેનું જોડું રાતરે એક બીજાથી છુટું રહેછે તેનો. ૮—પટકો કરીને; યાને કપડું ગલાંની ઉપર લપેટી તેના બેઉ છેડા હાથ જોડી પકડીને નમવું.

અહંકાર તજવા વિશે.

ભૈરવી-લાવણી-તાલ દીપચંદી.

(વેધસ યાર મરીરે મરીરે મિઠડા—એ રાહ.)

નાહિ ગુમાન કરીયેં કરીયે સજના;
યહિ દેહ દોહી સમજ પ્હેરકી. ૧

લંક[1] જલી રાવણ પછડાયો,
તન તુકડે અહંકાર કરાયો;
સુનતે સ્યાન ધરીયે ધરીયે. ૨

નમત ડાલસો ફૂલહી લાધે,
નમત ડોલસો કૂપ-જલ[2] કાઢે;
ખાલિ ન ખાન[3] ઠરીયે ઠરીયે. ૩

નમ્ર[4] નાવ[5] પર ભર તોફાને,
સ્વાર બનેસો ડર નહિ જાને;
શાંન્ત સમાન તરીયે તરીયે. ૪

પંથ[6] હરીકો નિર્મલ સાચો,
સત્ય સ્વામિકો મનસે [illegible]ચો;
પાપ પિછાન ફરીયે ફરીયે. ૫

સ્વપ્ન સરીખા જગ યે જાનો,
ફિરોજ સ્વામી સદા બખાનો;
માંગત માન ડરીયે ડરીયે. ૬

૧—લંકા. ૨—કુવાનું પાંની. ૩—ખાતુની ખાંણ. ૪—નમેલું. ૫—વહાંણ, તોફાંનની નિશાંન માલમ પડતી વખતે આગમજથી નાખોદા ડોલ અને સર કાહાડી નાખેછે, જેથી તોફાંનની ઝાઝી અસર થતી નથી. ૬—રાહ, રસ્તો.

નિરાકાર પ્રમેશ્વર સાથ પ્રીતી.

બરવા પિલૂ—લાવણી—તાલ જલદ ત્રિતાલો.

(કાયા કઇસી રોઇ પ્રાણ તજે.—એ રાહ.)

મૈ દરશન બિન કૈસી મોહી—જગતપતી. ૧

મુજકો તો વો કબૂ મિલા નહિ—સૂરત દેખી કોઈ,
જબભી દેખું ઠોરઠૌરમે[1]—બાસ[2] કરત હૈ સોઈ;
ન્યારી રંગત ન્યારી ઢંગત—ન્યારી બેલી[3] બોઈ,
તરહા તરહાકે ફૂલ ફલોંસે—તરહા તરહા ખુશબોઈ;
ભીતરતો વોહી વોહી. ૨

ચંદ્ર સૂર્યસાં ગગન બિરાજે—અગણિત ઝમકે તારે,
સબહિ નખત[4] નિશિ દિન ફિરફિરતે—ફૂલ દે ન્યારે ન્યારે;
ગગન સઘન[5] મૈ ઢૂંઢ આઇ, ના—મિલે હમારે પ્યારે,
તબભી સોચત દેખત સબમેં—વ્યાપક વો હૈ સારે;
ઢૂંઢતહૈ જોહી જોહી. ૩

સપ્ત સમૂદર બહે સબોંમે—ફિરે નાવડી હોડી,
કોઇ પવનસે ડોલત ચાલત—કોઇ ખરાબે તોડી;
લાખ તરહાકી મછલી હૈં, ના—મિલી એકભી જોડી,
જીવત રાખત જલમેં વો જહાં—મનુપ પ્રાંણદે છોડી;
કૃપાલુ સોહી સોહી. ૪

કીટક[6] મુંગી નાચ પતાલે—ખેલે તોસૈં હોરી,
જબ દેખું તબ સબહિ બસનકો[7]—દિયે રંગમેં બોરી;
નાચત કોઈ હરપ જના—કો રોવત ધુલમેં રોરી,
ફિરોજ અકેલી ઢૂંઢત ધાવત—મનપા પુરાવ મોરી;
કર એકકિ દોહી દોહી. ૫

૧—ઠેકાંણે, ઠેકાંણે. ૨—વાસો. ૩—વેળ. ૪—નક્ષત્ર.
૫—અપાગ. ૬—કીડા. ૭—વસ્ત્રને.

ઇશ્વર સદા સર્વ ઠેકાંણે છે.

કલ્યાણ–લાવણી–તાલ ત્રિતાલો.

(મેરે પિયાકા નવરંગ બાગ ચલિ મઇ દેખનકો.—એ રાહ.)

સબ ઘટ દેખું પ્રીતમ મોરે બજા રહે બૈના;[1]
સોવત જાગત ઊઠત બૈઠત ક્યા દિન ક્યા રૈના. ૧

શ્રેષ્ટ[2] માનવી તાલહિ દેવે હિરદે નાડીમેં,
ન્યારે ન્યારે તાંનહિ લે બૈઠે તન બાડીમેં;
જોગી જંગમ[3] જપ તપ કરતે જંગલ ઝાડીમેં,
પાપી નાવ પર સ્વારહિ હોકે ડુબતે ખાડીમેં;

(જુહુલ) કોઇ હસતહૈ કોઈ રોતે,
કોઇ પાતહૈ[4] કોઈ ખોતે;
કોઇ જાગતે કોઈ સોતે,
કોઇ કાટતે કોઈ બોતે;
કર રૂહે સુખ ચૈના. ૨

ચૂચન લાગી ચીડી ભોરે[5] ડગર[6] બોલતે મોર,
જગત–પતીકો રટને કારન ગગન મચાવે શોર;
કોયલ તોતા[7] ચાત્રક પંછી દેખો ઠોરહિ ઠોર,
ફૂલો પ્રેમી નૈનો ખોલે જબ હોતીહૈ ભોર;

(જુહુલ) ભવર કમલ પર નાચત ડોલત,
ચંડુલ ફુલસોં હસકે બોલત;
પ્રેમ ગાંઠકો બુલબુલ ખોલત,

૧—વાંસલી. ૨—ઉત્તમ. ૩—એક જાતના જોગીઓ. ૪—મેળવેછે. ૫—સહવારનાં ૬—રાહ, રસ્તો. ૭—પોપટ.

જિવજંતો સબ મધન કિલોલત[1],
સારસ ક્યા મૈના. ૩

નદી સરોવર મ્હાસાગરકે નાચત મીન[2] જલમેં,
કીચલમેં કો ડૂબત ડોલત તરહા તરહા છલમેં;
કષ્ટ બિના અજગર પાવત ભખ[3] ક્ષુધા[4]પૂર બલમેં,
અમૃત મધસેં કોઇ ભરે હૈ બિષ કોઈ ફૂલમેં;

(જુહુલ) ગગન મઁડલમેં ઝમકે તારે,
શશિ[5] રવિ[6] નિશિદિન રટતે ન્યારે;
જહાં દેખું વ્હાં તુમ હો પ્યારે,
આવે જો તુમ્હારે દ્વારે;
પાવે સુખ સૈના[7]. ૪

સુનકે ભુજંગ[8] આન ખડે હૈ તજ ઘર અપનેકો,
અગણિત કીટક[9] ડોલત ડોલત આપે જપનેકો;
ગુંગી[10] મુંગી[11] ધૂની જલાતી બેઠી તપનેકો,
કોઇ ભુલે હરિ સાચ માનકે જગકે સ્વપનેકો;

ફિરોજ રટ તું પ્રભૂ નામકો,
અમુલ્ય જો માંગે ન દામકો,
ઓર કોઇભી નહી કામકો,
રટકે વોહી અષ્ટ જામકો,
કર ભક્તિ ઘૈના.[12] ૫

વિયોગ વિલાપ.

દેશ પાહાડી—લાવણી—તાલ જલદ ત્રિતાલો.

(સુરતમેં પનિઆરન ખુબ બની.—એ રાહ.)

પિયા બિન દુઃખ મોકો ભારે,
ઢૂંઢું કહાં તુજે પ્યારે. ૧

૧—પુકારેછે. ૨—માંછલાં ૩—ભક્ષ; ખોરાક. ૪—ભુખ. ૫—ચાંદ. ૬—સુરજ. ૭—ઘણું; અગણિત. ૮—સાંપ; નાગ. ૯—કીડા. ૧૦—બોલીશકેંનહીંતે, અવાચક. ૧૧—કીડી. ૧૨—સણગાર.

લિયો મૈ જોગનિયાંકા બેસ.
પિયાકા ઢૂંઢા દેસોદેસ;
રગોમેં રગત રહ્યો નહિ લેસ,
સ્યામ[1] સો રૂપેર[2] હો ગયે કેસ;

(ઝુલ્લુલ) બિન મુખ દેખે પ્રીતમકેતો– નિશિ દિન મોય નચૈન,
દેખ પ્રિતમ જબ પ્રીત લગી તબ–છૂટે ક્યું નહિ નૈન
રોઉ મૈ જા કિનકે દ્વારે. ૨

કિયા તનકા મૈને ડેરા[3],
લિયા વૈરાગ પિયૂ તેરા;
બનોબન ફિરતી હૌં ફેરા,
ધુનીમેં જલા જિગર મેરા;

(ઝુલ્લુલ) તન મસાલકા જલા રહી હૌં–રક્ત પુરાકે તેલ,
જલજલકે બનબન ફિરતી હૌં–ઢૂંઢ હમારો છેલ;
કોપ કર હો ગયે ક્યૂં ન્યારે. ૩

મિલે પત્તાતો લિખ પતિયાં,
કહુ મૈ મન તનકી બતિયાં;
કટત નહિ વોહિ બિના રતિયાં,
મિલેતો રખું મોર છતિયાં;

(ઝુલ્લુલ) પ્રીતમ વો દિન કહાં ગયે જબ–મૈથી જલ તુમ દૂધ
તેલ હોય ક્યું અલગ બને અબ–ગઈ કહાં તુજ સુધ;
તોહ બિન મિષ્ટ[4] લગત ખારે. ૪

૧—કાળાં. ૨—સફેદ. ૩—તંબુ. ૪—મિઠાઈ.

મિલે એકબારહિ સમઝાઉં,
બિનત દો કર[1] જોડ સુનાઉં;
રોય કર ઘરમેં ફિર લાઉં,
તપત[2] તન મનકી બુઝવાઉં;
(જુલુલ) પ્રીતમસેં મુજ પ્રીત લગી હૈ—લગો સજનસેં સ્નેહ,
મનતો લાગો હૈ મોહનસેં—લગો નૈનસેં નેહ;[3]
નાથ યું ફિરોજ઼ પોકારે. ૫

પતિ વિયોગ---ઋતુ વર્ણન.

ભૈરવી-લાવણી-તાલ જલદ ત્રિતાલો.

(કાદર જાંણે નાજ઼માઇદા વેખણાં.—એ રાહ.)

બાલમ[4] મોહે કાહે તુનેવે બિસારી;
મિલો પિયા મૈ તુમ પર વારી. ૧

ગઇ ફૂલિ બસંત બ્હાર બનકી,
તપ ગ્રીષ્મ[5] આગ જલી મનકી,
વહ ભસમ બદન પર ડારી. ૨

મૈ રોઇ બર્ષામેં[6] પિયુ રટકે,
બન કૂક પપીહા મન ખટકે,
ઝડિ શ્રાવનિ લાગી ખારી. ૩

લગિ શરદ[7] સખી દુખ સુન બહના,
કંયુ સહું યે હિમ[8] પિયુસેં કહના,
અબ લિજિયો બેગિ ઉગારી.[9] ૪

૧—હાથ. ૨—તાપ, આગ. ૩—મહોબ્બત. ૪—પતિ, ખાવિંદ. ૫—ગરમીની ઋતુ. ૬—વરસાદની ઋતુમાં. ૭—સરદીની ઋતુ. ૮—હિમંત ઋતુ. ૯—બચાવી.

સુખિ રહિ ન શિશિરમે[1] સબ રતિયાં,
સુન પિયુ બિનતી ફટતી છતિયાં,'
કહે ફિરોજ ચેરિ[2] તુમ્હારી. ૫

પતિ વિનંતી.---સહવારનું વર્ણન.

ભૈરવી—લાવણી—તાલ દાદરો.

ના મુજે ઞતા બલમા, ના મુજે સતા,
હુઇ હે ભોરકી ધટા;
સુભંજન પ્યારે—મતવારે હો,
મુખ સોહણા[3] બતા. ૧

ચકવા[4] ચકવી બકવા[5] કરતે—પ્રેમ મધુર રસ પી;
ભઁવર કમલ પર ગુંજત દેખત—તડપત મોરા જી. ૨

ચંદ ભયો હૈ મંદ[6] ગગનમેં—રવી[7] ઉદય હૈ તેજ;
નૂતન[8] કલિયન ડારડાર પર—સજી સુગંધી સેજ. ૩

ચૂં ચૂં ચિડિયાં ચૂંચત ચારૂ[9]—કુક્કુટ[10] કૂકત ભોર;
બાટ ધાટ[11] ખટરાગ કરે—બનજારે બટવા[12] ચોર. ૪

સાધુ સંત ભજકેં દુખ ભંજન—કરત પાપ તમ[13] નાસ;
મનકી ગુંડી[14] ખોલો પ્યારે—પુરો ફિરોજી આસ. ૫

૧—શિશિર રતુ;—હિંદુસ્થાનમાં છ રતુછે, તેના મહિના કેટલાએક મત પ્રમાણે નિચે મુજબછે:—

વસંત—ચઇત્ર અને વઇસાખ. શરદ—આસો અને કારતક.
ગ્રીષ્મ—જેઠ અને અસાડ. હીમ—માગસર અને પોસ.
વરષા—શ્રાવન અને ભાદરવો. શિશિર—માહ અને ફાગન.

૨—ગોલાંમડી. ૩—સોહામણું. ૪—એક પક્ષી, જુઓ નોટ પાંને ૨૮ મેં. ૫—બકબકારો. ૬—ઝાંખો. ૭—સુરજ. ૮—નવી. ૯—સુંદર. ૧૦—કુકડો, મરઘો. ૧૧—નદીનો બાંધેલો કીનારો. ૧૨—રાહદારી, મુસાફર, વટેમારગુ. ૧૩—અંધાર. ૧૪—આંટી, વેરભાવ.

પપૈયાની[1] વરસાદને વિનંતી.

સારંગ–લાવણી–તાલ ધીમો ત્રિતાલો.

(લગા ઈશ્કોંકા વાર સખિ ઘર નહી મેરા દિલદાર.—એ રાહ.)

દમ જાતા બિન પાંની–આ બેગી[2] દિલજાની. ૧

રોવત યુંહિ પપીયા–કહાં રહે પ્રાણપીયા,
બિન તલપતહૈ જીયા–ક્યું કોપ યહી કીયા;
બન ઉપબન તુમ તૃપ્ત[3] કરત–ક્યું કરો મેરિ હાની. ૨

ચલત અબ ચાતુર્માસ[4]–હૈ પિયા મિલનકી આસ,
બુઝાવે વહ કો પ્યાસ–જાતાહૈ જલ બિન સાસ;
આઠ માસ મૈં પ્યાસ સહીહૈ–તેરિ આસ માની. ૩

ફિરૂં હો જોગન બનમેં–મુજ આસ ઘટા ઘનમેં,[5]
કરૂં યાદી પલછિનમેં–લગિ આગ સ્યામ[6] તનમેં;
પ્રીય પુકારી ટેર[7] સુનાઉં–પિયૂ પિયૂ બાની. ૪

મુજે લોક કહે પાપી–મૈં માલ તેરિ જાપી,[8]
તું મેરી સુખ વાપી[9]–તુજ આજ્ઞા મૈં થાપી;
ફિરોજ પિય ક્યું નિઠુર[10] ભયેહો–હોકે નિત દાની.[11] ૫

૧—પપઈયો કબુતર કરતાં નાહનું કાળા રંગનું એક પક્ષીછે, તે વરસાદનાં પડતાં અધર ટીપાં સિવાય બીજું કાંઈ પણ પાંણી પીતું નથી, અને વરસાદ ઉપર ખરેખર મોહિત હોય તેમ કાળાં વાદલાંની ઘટા જોઈ ઘણું મગન થઈ પીઅ પીઅ પીઅ પુકારી જાણે પોતાના પતીના આવવાથી હર્ખ ખાતું હોય તેમ બુમ પાડતું ફરેછે. તે બીજાં પક્ષીની માંફક ચાંચથી પાંણી પીતું નથી, પણ જયારે વરસાદ પડેછે ત્યારે પોતાની ડોક ઉનચી કરી, ઘાંટીની નીચે જે એક છેદ હોયછે તે વટેજ પાંણી પી, બાકીનાં દિવસો રસથી ભરેલાં ફળ ખાઈ તરસ મિટાડેછે.

૨—જલદી. ૩—ધરાયલાં. ૪—વરસાદના ચાર મહીના. ૫—વરસાદમાં. ૬—કાળા રંગનાં. ૭—પોકાર. ૮—માળા ફેરવી જપ કીધો, જપી. ૯—વાવ, અંદર પગથી બાંધેલો કૂવો. ૧૦—નિરદય, કઠોર. ૧૧—સખી, ધરમાત્મા.

વર્ષાદને અરજી.

દેશ બિહાગ–પદ–તાલ ધીમો ત્રિતાલો.

બડિ બડિ બુંદસું બાદરિયાં મેરી ભિંજાઇ ચુંદરિયાં.—એ રાહ.

રૂમ ઝુમ બાદલિ બૈરનિયાં;[1]
ભરદે મોરી ગાગરિયાં. ૧
કૈસી ઘરસૈં બાહર નિકસું;
બુંદ ભિંજાવે જોબનિયાં. ૨
બિહૅન સબતો મિલી પિયાસૈં;
દેખ બનું મૈ બાવરિયાં. ૩
ફિરોજ પ્રિય અટકાયો બિદેસે;[2]
ઉલટે નદીયન પતિ–ઘરિયાં.[3] ૪

અરે વાદલો મારા પતિને સાથ કાં નહિ લાવ્યાં.

દેશ–પદ–તાલ ધીમો ત્રિતાલો.

(તું ન જા મેરે ઢિગસે પ્યારે બરષાકી આઇ બહાર.—એ રાહ.)

ક્યું આએ બાદર કારે;
સઁગ લાએ ન પિયુ હમારે. ૧
(દોહરો) બુંદ બુંદમેં ફેર હૈ–લેત દેત હે પ્રાંન;
જાકો પ્રીતમ ના મિલે–તાકો તીર સમાંન.
સાવનમેં સખિ પિયા મિલનકો–બૈઠી માગ[4] સવારે;
ચાત્રક[5] દાદુર[6] શોર પુકારે–મોર ઉચારત ઠારે. ૨

૧—આગલ હિંદુસ્થાનમાં વ્યાપારીઓ આઠ માસ પરદેશ ધંધો કરી ચોમાસાના ચાર મહિના પોતાને દેશ આવી કુટુંબ સાથે સુખથી ગુજારતા હતા; પણ કોઇ જો તે સમે પાછો નહી ફરતો તો તેની સ્ત્રી બહુ ફિકર કરતી હતી, તથા જુદાઇના ગમમાં બળતી હતી; હવે સમે વાદલો ગગડી વારંવાર પતીની યાદ આપી, તેણીની સોક થઇ લાગી હોય તેમ વધારે બળાપો કરાવતાં હતાં, તેથી આ ઠેકાંણે વિરહિણી સ્ત્રી વાદલને પોતાની સોકની ઉપમાં આપેછે.

૨—પરદેશે. ૩—પતીને ઘેર–યાને નદીઓ દરીયામાં પડેછે.
૪—માથાનાં બાલનો સેંહેંતો. ૫—પપઇયો. ૬—દેડકો.

(દોહરો) પિયા બિરહકી આગતો-લાગી તનમેં જોર;
અપની જલતી છાંડકે-બરપત ક્યું ચૌઓર[1].
પવનહિ બાગ[2] પકડ પુરવાહી-બન ઘનપેં અસવારે;
ચમકત બિજલી બાટ બતાવો-જાઉં પિયાકે દ્વારે. ૩
(દોહરો) પાવસ[3] રૂત ભરપાયકે-સબી પુરાવે આસ;
મૈં એહી દુખ પાતહીં-જબ બન ફૂલે ઘાસ.
તરવર બેલીં બન સબ ફૂલે-જીવજંત સુખવારે;
સુંદન જોબન મતહિ ભિંજાવો-લાગત પિયબિન ખારે. ૪
(દોહરો) રો રો પપિહા યું કહે-કૈસો જગકો ન્યાય;
બાર બાર જો પિયુ રટે[4]-સો પાપી કહલાય.
પિયા મિલેતો કહિયો પપીહા-એગી દેસ પધારે;
કર જોડી વંદત[5] ફિરોજ હૈ-સ્થિતી આય સુધારે. ૫

વરષાદ રૂતુનું વર્ણન.

બરવા પિલુ-ખ્યાલ-તાલ ધીમો ત્રિતાલો.

(કારી બદરિયાં ઘેરે ઘેરે આવે.—એ રાહ.)

બરષો મેહરવા રૂમઝુમ રૂમઝુમ શ્રાવનમેં;
બલજાઉં ફિરોજ પી[6] આવનમેં. ૧
ચાતુર ચાત્રક[7] ગાવે, દાદુર[8] ડમરૂ[9] બજાવે,
નૃત્ય[10] મોર મન ભાવનમેં;
નૂતન[11] બનઠન બેલસુગંધી-દોર લગી ઝુલાવનમે[12],
પીયા રિઝાવનમેં. ૨

૧—ચારો તરફ. ૨—લગાંમ, બાગદોર. ૩—વરસાદ. ૪—પોકારે, યાદકરે. ૫—નમેછે. ૬—પતિ, ખાવિંદ. ૭—પપઈયો. ૮—દેડકો. ૯—એક તરાહનું ઢોલ. ૧૦—નાચ. ૧૧—નવી. ૧૨—હિંડોલામાં, હીચકામાં, (ઉતર હિંદુસ્થાન તરફ ચોમાસામાં હિંડોળે બેસી હીચ ખાવાનો રેવાજછે.)

લાર્ડ રિપનની કીર્ત્તિની હોરી.

કાફી—તાલ દીપચંદી.

(સાવરો અજહુ નહિ આયો.—એ રાહ.)

સત્ય નેમકી હોરો રચાઈ-ધન્ય લાર્ડ રિપન ચતુરાઈ. ૧

ભલે પિતા આપ ભયે હિંદકે-દિયો ભાગ્યકો જગાઈ,
પ્રેમ પ્રીતસે સબકો ઉધારે-રાય રંક એક ઠાઈ[1];
રહ્યે તેરિ નજરે સમાઈ. ૨

જાતિ ભેદકો ખેદ[2] ન જાંણો-રખલી સબસેં સગાઈ,
સત્ય ન્યાયકો ગુલાલ ઉડાકે-જશ પીચકારી ચલાઈ;
રંગમેં હિંદકો ભિંગાઈ. ૩

ખેતીમેં ખેડુત જશ ગાવે-ઘર ઘર બાજે બધાઈ,
કહેતેં કોઇ સો કરત નહીહૈ-તુમને કહી નહી કાઈ;
ચુપચૂપ કરકે બતાઈ. ૪

કારખાંનોમે હુન્નર નાચે-ઉધ્યમ ફગવા ગાઈ,
પરદેશોજો લૂટ લગા ધન-લે જાતેથે ભાઈ;
રખી સબ ત્યાંહી કમાઈ. ૫

સ્વેત[3] ચામકો[4] દામ[5] એક કર-રખી નહી સરસાઈ,
કાલેસે અબ નહી વો આલે[6]-ધૂન ગર્વકી ઉડાઈ;
અપક્ષપાત રાજ્ય ચલાઈ. ૬

રાજ કાજ ફિર દિયો હિંદકો-ઇંગ્રેજી બાદશાઈ,
સકલ લોક પ્રભુસેં યું કહેવે-દે આયુષ્ય બઢાઈ;
બિનતી ફિરોજી સુનાઈ. ૭

૧—ઠેકાણે. ૨—મનનું દુઃખ; દલગીરી. ૩—સફેદ.
૪—ચામડીની. ૫—કિમ્મત. ૬—વધારે.

પ્રાણનાથ પ્રેમ હોરી.

દરબારી કહાનરો—તાલ દીપચંદી.

(મે ઝધડ પિયા પસતાંની—એ રાહ.)

ખેલ હોરી મૈ પિયુકો રિઝાઉં,
આજ સફલ સખિ. ફાગ હમારો;
જનમ જનમ સુખ પાઉં. ૧
જ્ઞાન ધ્યાનકી ભર પિચકારી,
ભાવ અબીર ઉડાઉં;
હૃદય પ્રેમ પખવાજ,[1] નાડિમેં[2]
નવનિત[3] તાલ બજાઉં. ૨
ફાગનમેં સખિ હોરી સલગે,
મૈ તન તપત[4] બુઝાઉં;
ભર મુખ હેત[5] ગુલાલ મૂઠસૈં,[6]
બાર બાર બલજાઉં. ૩
ભાવ ભજનકે ફાગહિ ગાઉં,
અનહદ નાચ નચાઉં;
ફિરોજ લોક લાજભી છાંડી,
પ્રગટહિ ગલહુ[7] લગાઉં. ૪

વિયોગ હોરી---પતીને પત્ર.

કાફી---તાલ દીપચંદી.

(સાવરે સંગ ખેલુંગી હોરી—એ રાહ.)

જા કહિયો હોરી આઈ,
બિનતી હમારિ પ્રાંણુનાથકો;
એગી દિજિયો સુનાઈ. ૧

૧—એક તરાહનું ઢોલ. ૨—હાથની નાડીમાં. ૩—સદા નવી.
૪—તાપ. ૫—પિઆર. ૬—મુઠઠીભરીને. ૭—ગલે.

પિચકારન બંદૂક હાથલે–કુમકુમ[1] ગોલી બનાઈ,
લેનાહો તો લેલે જિયરા–દુખ યે સહ્યો નહિ જાઈ;
એગ બિષ[2] દિજીયો પિલાઈ. ૨

સબ સખિયન મિલ મંગલ ગાવે–ઘરઘર બાજે બધાઈ,
જાને ક્યા વે મેરે દરદકોં–નાથહિ સુધ બિસરાઈ;
કબીહૂ ન પાતી[3] પઠાઈ. ૩

નૈન પિચકારી આંસૂ ભરકે–મૈને તનપેં ચલાઈ,
રૂદન ફાગ[4] પુકારી રહીહૈં–ડફ છતિયનકો બનાઈ;
કાસદ જા કહિયો ભાઈ. ૪

રૂતુ બસંત આનંદ મચાવે–ક્યું રહું મન સમઝાઈ,
જો યે કર્મમેં ફગવા નહી તો–કાહેકુ હોરી બનાઈ;
દિયો મેરે તનકોં જલાઈ. ૫

જલો યે સાડી બિરહ[5] રંગરેજને–દેખી ફિરોજા રંગાઈ.
મિલે પિયાજો યહિ ફાગુનમેં–રાખુંગિ મન સમઝાઈ;
હરષ નહિ રૂહેવે સમાઈ. ૬

પ્રેમરંગ હોરી.

ભૈરવી–તાલ દીપચંદી.

(રેનીસાગમ નીધપ ધપમ ગરેસા.—એ રાહ)

નાથ મૈતો ખેલું રંગારંગ હોરી,
દેને ધ્યાન ઔર યહિ પ્રાન;
પ્રીતમ કાહુકી ચોરી. ૧

૧—ગુલાલના ગોળા. ૨—વિષ; જેહર. ૩—કાગલ; ચોઠ્ઠી.
૪—ફાગણનાં ગાયન. ૫—જુદાઈના.

પ્રેમ પ્રીતકો રંગ બનાઉં–મૂઠી ભરીભરી રોરી[1];
યહી જનમ સો ફાગુન મેરો–નિશિ દિનહિ કરૂં બલજોરી. ૨

અપનેહિ ઘટકા ડફડા બજાઉં–હૃદયમેં સુતાલ તકોરી;
તન બેલેર[2] રગ[3] તાંત લગાઉં–ગાઉં ભજન ફાગ બોરી. ૩

અત્તર ગુલાબ સુમતી[4] બનાઉં–ભાવકે અબિરસૌં ઘોરી;
ભરૂં હરપ નૈનો પિચકારી–મારૂં પ્રેમસૌ દોરી. ૪

મારી બિરહકી કોઈ રોતિ હૈ–સુંદરી લહુમેં બોરી;
ડુલતી હરખમેં સુંદર ગગરિયાં–જમને ડારી ફોરી. ૫

વૃથા યેં ફાગુન બહ્યો જાતહૈ–જાગરે મુરખી છોરી;
ફિરોજ પિયકો સુમિરન[5] કરલે અવસર[6] રૂહે ગઇ થોરી. ૬

સખી સર્વને સરખું આપેછે.

બિહાગ–ખ્યાલ–તાલ ધીમો ત્રિતાલો.

(સુરિજનવા ઘર આ, તુમારે મિલનકો.—એ રાહ)

તરવરીયાં[7] ધન છાં,[8] ગુણિ અવગુણિકે,
શિરપર સરખી ધરિયાં;
જો આન ખડે રૂહે વાકી છાં. ૧

દાંનશીલ[9] પ્રમાણ નહીં–ભેદ પાપ પુન્યે પૈછાંન નહીં;
ફિરોજ કૂપ[10] નિચ ઊંચ ભરિયાં–જો આન ખડે રૂહેવાહીઠાં[11] ૨

૧—કુમકુમ. ૨—સારંગીપર. ૩—નેસ. ૪—મનશાની; નેક બુધ્ધિ. ૫—યાદ; બંદગી. ૬—તક; વખત. ૭—ઝાડ. ૮—છાંયો. ૯—સખી દીલનો; દાતાર. ૧૦—કુવો. ૧૧—ઠેકાણે.

ભાગ ૨ જો.

ગુજરાતી ભાષાના ગાયન.

બંદગી કરવા વિશે.

યમન કલ્યાણ—ધ્રૂપદ—તાલ ચોતાલો.

(એ મન ગાયણ કર ગુણ રામકે.—એ રાહ.)

એ મન કરની યાદ ખુદાને હરદમ;
જન્મ સફળ તુજ થાશે. ૧
દીનદયાળ[1] વિશ્વંભર[2] સ્વામીના ગુણ;
ગાનિ તાપ[3] ત્રણ જાશે. ૨
સત્ય મને સત વચન કર્મે ભજ ભાવે;
નિત અમૃત ફળ ખાશે. ૩
મંગલ[4] નામ ફિરોજ રટે રસના જે;
પાપ દૂર સઉ નાસે. ૪

જીવને શિક્ષા.

ભૈરવી—ધ્રૂપદ—તાલ ચોતાલો.

(તુંહી ગત અગમ અપાર નારાયણ નિરંકાર.—એ રાહ.)

નામ સમર[5] નાથ તણું,
પામ પરમ[6] દાન ઘણું;

૧—ગરીબની ઉપર દયા કરનાર. ૨—દુનિયાનું પોષણ કરનાર. ૩—ત્રણ પ્રકારનો તાપ; પહેલો શરીર અને મનનો સંતાપ ઇત્યાદિ, બીજો ધરતીકંપ, રેલ, દુકાળ, આગ ઇત્યાદિ; ત્રીજો અકસ્માત જેવા કે વિજળીનું પડવું, કોલેરા, મરકી ઇત્યાદિ. ૪—શુભ, કલ્યાણ કરનાર. ૫—યાદ કર. ૬—ઉત્તમ, સરસ.

કામ અગમ[1] જોઇ અણુ[2],
જામ આઠ ગાઇ ગાઇ. ૧
રટે ગગનરાજ[3] ભોમ[4],
ઘટે વધે ઘટમ સોમ[5];
મટે વિપત જપેં એમ,
લટે સર્વ ધાઇ ધાઇ. ૨
ખોટ વનજ ટાળ ખરે,
કોટ જગત પાર તરે;
ગોટ પ્રેમ પાન કરે,
લોટ ભાવ ખાઇ ખાઇ. ૩
દાસ કહું ફિરોજ નાથ,
આસ બહુ ન દામ હાથ;
ખાસ ભજન વગર સાથ,
પાસ નથી કાઇ કાઇ. ૪

સાચું બોલવા વિશે.

બિહાગ–ધ્રૂપદ–તાલ સુલફાક.

(ગુરૂ ગતિ લીલા કિનહુ ન જાની.—એ રાહ.)

સાંભલ સજની—શિખ આ સારી;
જૂઠૂં તજની—સાચ ઉચારી. ૧
સાચે સ્વામી—અંતરજામી;
રાજિ થઈ દે—ધામ[6] સુધારી. ૨

૧—એદ ભરેલાં. ૨—ઘણુંજ ઝીણું જે કંઇ તે. ૩—આકાશ નો રાજા; સૂરજ. ૪—મંગળ ગ્રહ. ૫—ચંદ્ર. ૬—ઠેકાણું; આસાએશની જગા, જેમકે બહેશ્ત અથવા દોજખ.

સાચે જયછે—ના કો ભયછે;
સાચે તરશે—શિલા[1] ભારી. ૩
ફિરોજ સાચું—છે નવ કાચું;
સાચ વિપતદે—પાર ઉતારી. ૪

જીવને શિક્ષા.

ભૈરવી-ગજલ-તાલ દીપચંદી.

(ન મિલતા ગુલરૂખોસે દિલ મેરા મશહુર ક્યું હોતા.એ રાહ.)

ધરી દિલડર ગુનાહ ના કર,
ખુદા તુજપર ખફા થાશે;
વળી ક્યામત દિને તુજ ખત,
પછી ઝટપટ જફા થાશે. ૧

તજી નેકીની મીઠી જામ[2],
બદી જેહરી પિએછે તમામ;
ખુદાનું નહી તુ લેતો નામ,
અરે દોજખી દફા[3] થાશે. ૨

ખરા રોજગાર હકના કરે,
સદા નેકીથી ના તું ફર;
જરા સખ્તી જોઇ ના ડર,
કબૂ નહિ બેવફા થાશે. ૩

પડીછે લાલચો લાખો,
સડી સમજી તજી નાખો;

૧—પત્થરની મોટી લાદી. ૨—પ્યાલું. ૩—નાશ.

ઘડી ના જો ખુલી આંખો,
સ્વર્ગની રાહ સફા થાશે. ૪

અશો[1] જરથોસ્ત પૈગમ્બર,
કરે તેને સદા રેહબર[2];
ધરો કદમો ભલી રાહપૅર,
સર્વ ફીરોજ નફા થાશે. ૫

સદા કોઇનું કાંઇ રહયું નથી.

સિંધ ભૈરવી-ગજલ-તાલ ત્રિવટ.

(દુનિયામેં દિલ કિસીસે લગાના ભલા નહી.—એ રાહ.)

દુનિયામાં બરકરારી કોઇની રહી નહી;
સદા હયાં બખ્તયારી કોઇની રહી નહી. ૧

જમશેદને જુહાકબી આધીન થઇ ગયા;
સદા એ બાગબ્હારી કોઇની રહી નહી. ૨

ગુનએખથી નેપોલ્યની ગયું નામ નિશાંન;
હ્યાં તાજ ઓ તખ્તદારી કોઇની રહી નહી. ૩

એ ધુનાહઓ તોહમતી જાલોમાં તરફડે;
ફરેબને બદકારી કોઇની રહી નહી. ૪

ફના થઈ અમીર કોઇ ભુખે મરેછે;
ગિર્દશી[3] લાચારી કોઇની રહી નહી. ૫

કિસ્મતી ઘંટી સહુને પોસેછે ફિરોજ;
ખુદા સિવાય યારી કોઇની રહી નહી. ૬

૧—પવિત્ર. ૨—ભોમિયો; રસતો દેખાડનાર. ૩—આફત.

કંજૂસ વિશે.

જિંઝોટી—પદ—તાલ ધીમો ત્રિતાલો.

(ચતરંગકો ભેદ ગુણિયનમેં ગાય.—એ રાહ.)

સૂમ[1] ધન નિજનું[2] ખરચે ન ખાય,
કમુ જોય સખી તો જીવ જાય;
નહિ લાખ મળે સંતોષ થાય. 1
જેમ ઘાસ ગંજીનો કુતરો;
ભોંસે દુરથી જોઇ ગાય. 2
તન મન તલપે—પુરૂં ન જમે,
ધન ધન કલપે[3]—વિપતિ ખમે;
કુમતી[4] ધરશે—કદિના ડરશે,
નરકે ઠરશે—મરશે,
ચટ પટ કરશે—મુઝાય. 3
સુણી તુ લે સૂમ,
મેલી જાશે—દેની હાથે,
નાતો થાશે—તારી સાથે;
મારૂં મારૂં તું સાનું કહિ રિઝાય. 4

ઇશ્વર સર્વને વેહેંચી આપેછે.

ભૈરવ પ્રભાતિ—પદ તાલ—એકકો.

(શંકર મહાદેવ દેવ સેવક સબ જાકે.—એ રાહ.)

હો પ્રભુ હું વરણું શું ત્હારી પ્રભુતાઈ[5];
જરા જરા અંશ[6] સર્વમા રહયો સમાઈ. 1

1—કંજૂસ. 2—પોતાનું. 3—મનમાં વિચાર કરે.
4—ખરાબ બુધ્ધિ. 5—મોટાઇ. 6—વિભાગ.

સરસ્વતી લક્ષ્મીની જોડ હું જુદાઈ;
જ્ઞાનિ રંક[1], મુર્ખ નિધીમાં[2] ગયો ડટાઈ. ૨
ચાત્રકને કુરૂપ દિધું મોર શુભ સજાઈ;
મોરનો કઠોર કંઠ પિક[3] રિજવે ગાઈ. ૩
હેમને[4] સુગંધ નહી પુષ્પ સુખડ કાંઈ,
સેરડી ફૂળે નહિ કાંટા ગુલાબ ભાઈ, ૪
અતિ કડવો લીમડો દવાઈ સુખદાઈ,
સુંદર ફળ ધંતુરાનાં કોણ શકે ખાઈ. ૫
વાઘ સરપ પક્ષિ હોત ડસત ગગન જાઈ,
ગ્રાહ[5] પગી જોઇ જતે ભૂચર[6] અકળાઈ. ૬
ખર લાંબે સિંઘડે ગયો હતે ફુલાઈ,
ધન્ય પ્રભુ કહે ફિરોજ ધન્ય ચતુરાઇ. ૭

રૂડી સ્ત્રિના જેવું બીજું સુખ નથી.

ભૈરવી—પદ—તાલ જલદ ત્રિતાલો.

(જુગ જાનસેના સ્વપના બંદે કાહેકો કરત હય કલપના.—એ રાહ.)

જગત સુખ નારિ સમાન ન કોઇ,
સરસ સંસારી એ ખુશબોઇ. ૧
મિત્ર સગા સહુ સુખના સાથી,
કરશે તે બદગોઇ,
સત્ય એક એ સાથી તમારી,
ન તજે આફ્ત જોઇ.

૧—ગરીબ. ૨—દ્રવ્યમાં. ૩—પપઈયો. પક્ષી. ૪—સોનાને. ૫—મગર મચ્છ. ૬—જમીન ઉપર ચાલનારા.

જળી બળી કમુ સાંજ સમેં પતિ,
ઘર આવે ધન ખોઇ;
મધુર પ્રેમરસ પ્યાલો પાઈ
દિલ દુખ નાખે ધોઇ. ૩
સુખ ગોરસની[1] રવૈ[2] જગતમાં,
નારી હાથ વલોઇ;
દુખ બાગે પણ અમૃત ફળની,
નારે વેલો બોઇ[3]. ૪
કહે ફિરોજ આંસુ આફતનાં,
ધીરજ ધાગે[4] પોઇ;
ધન્ય નાર જે દુખ વેઠે, પણ
બ્હાર જણાય ન રોઇ. ૫

પતિપ્રેમ.

મુલતાંની—પદ—તાલ દીપચંદી.

(આખાંનો વાઘેર કોડીનાર મારી જાય.—એ રાહ.)

તમથી[5] લાગી પ્રીત—વ્હાલા,
મારી તમથી લાગી પ્રીત. ૧
ગળે લગાડી ગરદન મારી,
કયા ગાંમની રીત;
કંઈ એવડી ચૂક પડીકે.
ફર્યું તમારૂં ચિત્ત. ૨

૧—ગાયના દુધનાં દહીંની. ૨—જેણેવતી દહીં વલોવી છાસ કરવામાં આવેછે તે. ૩—જમીનમાં વાવણી કરી. ૪—દોરા ઉપર ૫—તમ સાથે.

તમવિન ભોજન કેમરે ભાવે,
રહિ શું કરૂં મંડિત[1];
તમ વિયોગ અંતર કોરે જેમ,
સોખંડ ખાએ કીટ. ૩

મીણ સમાન જે હૈડું તમારૂં,
કીધું અરજથી અજીત[2];
હાથ જોડિ હું વિનતી કરૂંછું,
કાંય કરોછો ઝીત. ૪

પતિવિન જગમાં જિવતર જાંણે,
પાયા વિનાની ભીત;
ફિરોજ સ્વામી મેલી ગયાછો,
આંસુ વહેછે નિત. ૫

સંકટમાં પડેલી સ્ત્રીની બંદગી[3].

મુલતાની—પદ—તાલ દીપચંદી.

(ઓખાંનો વાઘેર કોડીનાર મારી જાય.—એ રાહ.)

હરિ વિના રક્ષા કોણ કરે,
મારિ અરજી દિલમાં ધરે. ૧

૧—સણગાર ધારણ કરીને. ૨—નહી ઝીતી શકાય તેવું ૩—જંગલમાં ગંગા નદીને કાંઠે એક ગરીબ ખેડુત પોતાની સ્ત્રી સાથે એક ઝુંપડીમાં રેહતો હતો, એક દિવશે સહવારે તે દુરના સેહેરમાં ફળ ફળાડી વેચવા ગયો પણ હમેસ મુજબ સાંજ સુધીમાં જ્યારે ઘેર પાછો નહી આવ્યો તારે તેની સ્ત્રી જે એખલી હતી તે બહુ ફિકરમંદ થઇ વાટ જોવા લાગી, હવે મધ્ય રાત સમેં તેણીને એખલી જાણી ચોરોએ ઝુંપડી લુટવા સારૂં તેણીને બારણું હુગાડવાને કહયું, પણ જ્યારે તેણીએ તેમ ન કીધું ત્યારે ઝુંપડીનાં પાછલા ભાગમાં આગ લગાડી, આ જોઇ બીચારી નીરાધાર સ્ત્રી ખરા દીલથી ખુદાની બંદગી કરવા લાગી, જે તે સાહેબે કબુલ રાખી વરસાદ વરસાવી આગ બુજાવી; આ વરસાદથી ગંગામાં રેલ આવી જેથી ઝુંપડીની ચોમેર પાંણી ફરી વળ્યાં, આ જોઇ ચોરો પ્રાંણની ધાસ્તી કરી તરતા બુડતા નાહસી ગયા; બીજી તરફ તેણીનો ભરથાર જે અતિશય તરસને લીધે થોડે દુર બેસુધ પડેલો હતો અને જેનાં સંકટ વિશે તેણીને બિલકુલ ખબર નહતી, તેના મોઢામાં જ્યારે વરસાદનાં બુંદ પડયાં ત્યારે હુશીઆર થઇ ઝુંપડીમાં આવી પોહોંતો.

સુણ ગંગા નાથ ઘેર ન આવ્યા–થઇ મધ્ય રાત્ર ખરે,
એકલડી જે વનમાં વશે તે–ચોરો થકી તો ડરે. ૨

ચોર જનો શીદ મજને મુંઝાવો–નહીં તમ કાર્ય સરે,
અંત સમે પણ દ્વાર ન ખોલું–ચાહે તે દુઃખો પડે. ૩

હાય હવે તો આગ લગાડી–પાછળ વાડો જરે,
કેમ દયાળ પ્રભુ આ જોશે–(કે) દાશી બળીને મરે. ૪

હે વિશ્વનાથ[1] શ્રવણ–કર્યું[2] બહુમેં–(કે) જે તુજ દાસ કરે.
તેની વિપત્તિ સાહ્ય કરીને નિશ્ચય ઈશ હરે. ૫

ગગન તણીતો ઘટા કાળી થઇ–વાદળ જોરે ચરે,
મેઘરાજને સાહ્ય મોકલ્યા–આવે કઠણ અવસરે. ૬

પણ એકમાંતો આગ બુજાવી–જોતાં કઇ ન બરે,
આવ્યું પૂર[3] નદીમાં ભાંગતાં–દુષ્ટો ડુબે તરે. ૭

દૂરથી નારી પતિ જોઇ હરખી–શ્રી હરિ હરિ ઉચરે,
સ્નેહ સહિત જઇ પતિને મળી દગ[4]–હર્ષાશ્રુથી[5] ભરે. ૮

ઓ પતિરાજ રોકાયા ક્યાં તમે–આવ્યા અવેળા ઘરે,
પતિ કહે વનમાં પાણી વિનતો–કેમ ન જીવ ડરે. ૯

મુર્છામાં[6] મુજ દેહ પડીને–પાંણી વિના તડફરે,
આવી અચાનક શુધ્ધિને જોતાં–ઘનબિંદુ[7] મુખમાં ઝરે. ૧૦

૧—દુનિયાના ધણી. ૨—સાંભળીયું. ૩—રેળ: ૪—આંખ
૫—હરખનાં આંસુથ. ૬—બેભાણપણામાં. ૭—વરસાદનાં ટીપાં,

ધન્ય ધન્ય પ્રભુ જગકર્તાને,
ફિરોજ મનથી વરે;
સાજ્ઞ તમારો તેને છે નિત,
જે તમથી ના ફરે. ૧૧

અમર કોઇ નથી.

મુલતાની—પદ—તાલ દીપચંદી

(ઉપલી રાહ.)

મેળિ ગયા આ ઠામ—ભાઇ સહુ,
મેળિ ગયા આ ઠામ. ૧

મોટા મોટા મ્હેલો બાંધી—લખપતિ રાખ્યાં નામ;
પણ વાયૂ સ્થળ જગનું પ્રભુને—દીધું ન દમડી દામ. ૨

રાવણ બહુ અભિમાની જેણે—વેર કર્યું સહ[1] રામ;
દુર્યોધન નૃપપદને[2] માટે—લડ્યો ધરી બહુ હામ[3]. ૩

બાટલિવાળા જેવા શેઠો—ધર્મિ કરી શુભ કામ;
અંતે કાળ શરણ થઇ કીધો—વાસ બેહેસ્ત મુકામ. ૪

ભક્ત રાત દિન ભક્તિ કરીને—તનથી કાઢ્યા ઘામ[4];
તજિ જગની જૂઠી માયા, ભજિ—માળા આઠો જામ. ૫

ફિરોજ સહુ જન જાશે એ પથ[5]—છોડિ જગતનું ઠામ;
ધરણિ[6] માતને અરપણ થાશે—હાડ માસને ચામ. ૬

૧—સાથ. ૨—બાદશાતને. ૩—હિમ્મત. ૪—પરસેવા.
૫—રસ્તે. ૬—ધરતી.

ઉદ્યમ કરવા વિશે.

મુલતાંની—પદ—તાલ દીપચંદી.

(ઉપલીજ રાહ.)

મુરખ કાં કરેછે કરમની[1] આસ;
જા ઉદ્યમ કરની ખાસ. ૧

કરમ ખેતનો ઉદ્યમ ખેડુત,
છે જય જહેનો દાસ;
ખેડયા વિના નહિ ધાન્ય પાકશે,
રહેશે ઘાસનું ઘાસ. ૨

ઉદ્યમ વિન કેમ જશે પેટમાં,
ભોજન રાખ્યું પાસ;
કવલ[2] કરે[3] લઇ મુખ નહિ નાખો,
તો કરશો ઉપવાસ. ૩

પંખો હલાવ્યા વિન વાયૂ કેમ,
ખાશો ચૈતર માસ;
ફિરોજ માખણ કેમ નિકળશે,
જો ન વલોવો છાસ. ૪

મનને શિક્ષા.

દેશ—પદ—તાલ દાદરો.

(કૌન સિખાયો લાલ થાને મિઠા બોલના.—એ રાહ.)

મૂઢ મન બુરી તું કાં રમત રમેછે;
છોડી હરિ નામ કેમ ગમત ગમેછે. ૧

૧—નસીબની ૨—કોળિયો; ગ્રુક. ૩—હાથે.

પર સુખ લેખી મુખ તુજ કમકમેછે,
પર દુખ દેખી તુ ખુશી દુષ્ટ સમેછે;
ઝિપલાવી ભય જળમાં કાં તું વમેછે. ૨

વિષય[1] તણાં વિષ વિણિને નિત્ય જમેછે.
અમિફ્ળનો ત્યાગ કરી કેમ ભમેછે;
સ્વર્ગ પંથ પરહરિ[2] નર્કે તું દમેછે. ૩

છળ[3] ઝાંઝર પાય બાંધિ છમછમેછે,
ધૂલિ સદા ધમણ પેર ધૈંમધમેછે;
સદાનંદ સુખ તજિને દુઃખ ખમેછે. ૪

નિંદાનો તિલક મુખે તમતમેછે,
મતલબને કાજ શીદ નીચનમેછે;
કહેછે ફિરોજ ખોજ નાશ યમેછે. ૫

અબળાને શિખામણ.

રામકલી—ગરબી—તાલ દાદરો.

(બેડલે મારે ભાર ઘણોછે દિનાનાથરે.--એ રાહ.)

સંપત[4] જતેબિ ચાહે જે નિત પતિને પ્રેમથીરે,
સત તે નેહ[5] જાંણિયે;
સંકટ સમેં તજે નહિ જે મિત્ર રૂડી નેમથીરે,
સત તે સ્નેહ[6] માંનિયે. ૧
દિન પાછળ રાત્ર થશે—અજવાળું મટી જશે,
રહેશે ન સદૈવ એક રંગે;

૧—રૂપ, રસ ગન્ધ, શબ્દ, સ્પરશ; એ પાંચ ઇન્દ્રિના વિષયો. ૨—તજીને.
૩—કપટ, દગો. ૪—દોલત. ૫—પ્યાર. ૬—દોસ્તી.

વાવો જો બી દુખનાં—ખાશો તો ફળ સુખનાં,
તે પણ નહિ રૂહેશે નિત સંગે. ૨

ભૂમિ વિના મૂળ નહી—મૂળ વિના ફૂલ નહી,
ફૂલ વિના ફળો કેમ થાએ;
પાપ વિના નાશ નહી—નાશ વિના સ્વાસ નહી,
મૃત્યુ વિના સ્વર્ગ કેમ જાએ. ૩

બાગનો સુહાગ જશે—વનનો વળિ બાગ થશે,
ભાગ્યો ભૂમીનાં પણ જાગે;
ગાદીએ રંક ચહડે—ભૂપતી નિરાસ રડે,
ઘર ઘરમાં ભીખ ફરી માગે. ૪

રૂત સુણો એક નહી—ચારો તે ચાલુ રહી,
છે ફિરોજ ગુણ ઘણાજ ન્યારા;
ધન્ય તે અબળા કહી—દુખ સહિ જે ચૂપ રહી,
કહે પતિ ધરો ધીરજ પ્યારા. ૫

પાપી પશ્ચાતાપ.

ભૈરવી—મુસ્તઝાદ—તાલ દીપચંદી.

(સેરા ૫ હમનો તુમે ગમકો બાદ કરેંગે—એ રાહ.)

મૈં આ જગમાં આવિને—રૂડાં ન કિધાં કાજ,
અફસોસ કરૂંછ આજ;
શયતાંનને રિઝાવિને—ભવે ડુબાડ્યું જહાજ,
અફસોસ કરૂંછ આજ. ૧

વ્યર્થ જનમ ખોયો,
તેં ધરી ભુપર[1] ભાર,
કાંય હો બદકાર,
પરદ્રવ્ય નારિ મોહ્યો,
પ્હેર્યો કપટી સ્હાજ.
અફ્સોસ કરૂં છ આજ. ૨

લોકો સહુતો બોલે,
લુચ્ચાની દિવાળી,
છે ક્હેવત ખાલી;
બોલે ન પાપ બોળે,
અંતેજ જશે લાજ,
અફ્સોસ કરૂં છ આજ. ૩

ખુશિથી માગું મર્ગને,[2]
પણ આવે કેમ કજા,
નહી પુરી થઇ સજા;
કભૂ ન જોશ સ્વર્ગને,
થસ ઠાર નર્કમાજ,
અફ્સોસ કરૂં છ આજ. ૪

જોઇ મુજ બદહાલી,
ફિરોજ ચેત સદા,
નતો બાફ્શે ખુદા;
થશેજ પાયમાલી,
જો રૂઠશે જગરાજ,
અફ્સોસ કરૂં છ આજ. ૫

૧—ધરતી પર. ૨—મોહતને.

ઇશ્વરને શોધવા નિકળેલી છોકરી.

બરવા જિંઝોટી—ગરબી—તાલ ધીમો ત્રીતાલો;

(સવાલ)હું પ્રભુ દરશણની પ્યાસીરે તે દેખાડો બાઈ,
ભટકી શોધું અવિનાશીરે[1] કંઇ શોધ નહી પાઈ. ૧

કહો કહ્યે વશેછે ઠામે--શું નગર વને કે ગામે,
હું નામ ઠામ નહિ જાણું-શિદ શોધો મનથી છાનું;
બહુ શોધ કરંતાં દિન રાત્રે પણ ચોગમ હું ધાઈ. ૨

(જવાબ)સાંભળરે નાહની છોડી-શિદને તું ફોકટ દોડી,
આકાશ પૃથ્વિ પાતાળે-છે પ્રભુ વ્યાપક જ્યાં ભાળે;
નથી ત્રિલોકમાં એવી અવની[2] જે હરિથી છૂપાઈ. ૩

(સવાલ)કેવી તેની સુરતછે-શું માનવ સમ મૂરતછે,
છે રંગ સ્વેત[3] કે કાળો-શું માથે પણછે બાલો;
વળિ કર[4] ચરણો[5] કેટલાં કહોની છે મારી માઈ. ૪

(જવાબ)નથી રૂપ રંગ કંઇ એને—નથી કર ચરણો કંઇ તેને,
વિન આંખ જગત તે દેખે—કરતૂક સર્વનાં લેખે;
છે સઘળાં એકજ તેને રંક શું રાજાની જાઈ. ૫

(સવાલ)દર્શણની વેળા કઇછે—તેનું મંદિર વળિ કંઈછે,
નિંદ્રા લેછે તે ક્યારે—શું રાત્ર પડેછે ત્યારે ?
ક્યારે દેખું તેહને જાણવા મનમાં મુંઝાઈ. ૬

(જવાબ)દર્શણ દે આઠો જામે—નિંદ્રાથી સુખ નહિ પામે,
છે નિશિ દિન તે ઉદ્યોગી--આળસ નહિ નિંદ્રા ભોગી;
ચાહેતે વેળ કરો છાનું પણ જાશો સપડાઈ. ૭

(સવાલ)બધિ જ્ઞાની વાતો કહી--હું તોય આંધળી રહી,
તે દિશતો કેમ ન મૂને--તમ કહ્યુ દિશેછે ખૂણે;
કહો કહી જતનથી દર્શણ વિન ના રહુ હું પસતાઈ. ૮

૧—જે નાશ નહી પામે તે, ખુદા. ૨—દુનિયા. ૩—સફેત.
૪—હાથ. ૫—પગો.

(જવાબ)જે સત્ય માર્ગમેં ચાલે—તે જોય હરી જ્યાં ભાળે.
તે તેને સર્વથી પ્યારી--રહી સાથ થશે નહિ નયારી;
ફીરોજ કહે કિર્તી પરભુની જેણે મનથી ગાઈ. ૯

સ્વર્ગનો વાસો—જીવને શિક્ષા.

કાલિંગડો—લાવની—તાલ ત્રિવટ.

(ચલ બાત છોરદે કહાના.—એ રાહ.)

સહુ શોધો સુરપુર[1] વાસો;
નવ અંતકાળ પસતાશોરે. ૧

આ જગ માયાની જાળી-જો જાશો ફૂલીફાલી,
તો સૂરત થાશે કાળી-જાશો હાથો લઇ ખાલી;
પડિ નર્કે સડી પછડાશોરે. ૨

તું કહેછે મારૂં મારૂં-ઝટ જોઇ કહી દે વારૂં,
રે કોણ અંતનું ત્હારૂં-છે પાપ પુન્ય તુજ સારૂં;
જે કરશો તે લઇ જાશોરે. ૩

નિશિદિને રમાને થાક્યા-વળિ કેશ તમારા પાક્યા,
પરધન પરનારી તાક્યા-હરિ જશ તજિ ગપ બહુ હાંક્યા;
નવ પ્રભૂ પરમપદ[2] પાશોરે[3]. ૪

આ ભવ સ્વપના સમ જાણો-પ્રભુ પલપલ ક્ષણે વખાંણો,
પ્રાચીન[4] કાળ પ્રમાણો[5]-કરિ દૂર દુઃખની ખાંણો;
સુખી અંતે સ્વર્ગે થાશોરે. ૫

મારો રંકો છળ તીરે-ખરડો હાથો રૂધીરે,
શિદને જાઓ મંદીરે-વિભુ[6] સર્વે જોય હસીરે;
પ્રભુ નહી તમેજ ઠગાશોરે. ૬

૧—દેવતાઓનું શહેર; બહેશ્ત. ૨—સારી પદવી. ૩—પામશો.
૪— અસલનું. ૫—સાક્ષી આપી દેખાડવું. ૬--સઘળે ઠેકાંણે
હાજર રેહેનાર.

છે અવધિ[1] તમારી થોડી–ફૂળ જેમ પવન લે તોડી,
તેમજ ટુટશે જિવ દોરી–ફીરોજ઼ કહે સહુ છોરી[2];
હરિ દ્વારે જઇ અકળાશોરે. ૭

ઇશ્વર પ્રાર્થના.

ભૈરવી—પદ—તાલ એક તાલો.

(બક્ષો મને રબ ખાવિંદ હવે બહુ થઇ સજા.—એ રાહ.)

નમું ચરણ જગતનાથ–કૃપા કરી પાપી ઉધારશો;
દઇ સ્હાયક તમ હાથ–ભવ સાગરનાં દુઃખ ટારશો. ૧
કરિ અનહદ કપટ પાપ–થાકો હવે હું કુટિલ[3] કર્મથી,
તજિ તમ સમાન બાપ–મુખ કર્યું કાળું અધર્મથી;
હો જગ જનક[4] પતી,
જો દુર—કરમ ગતી;
તું સત સરલ મતી,
દે મૂઢ કહૂં ખતી;
અઘ[5] વિખ ચઢ્યું મુજ અંગ–ભગવંત મંત્રથી ઉતારશો. ૨
આ સરસ મનુષ દેહ–ગિરવી મુકી મેં નરક–પતી[6] પાસ,
લાગો સ્વરગી નેહ[7]–છોડવી હવે કોણ પુરે આસ;
હું સિસ સરણ કરૂં,
ના દુત નરક ડરૂં;
નાથજ ચરણ ધરૂં,
તો ભવ તરણ[8] તરૂં;
હો પતિત–પાવના[9]–આશા ફિરોજ઼ની સુધારશો. ૩

૧—જિંદગી. ૨—છોડી. ૩—બુરાં. ૪—બાપ ૫—પાપ.
૬—દોજખનો ઉપરી. ૭—પ્યાર. ૮—જેથી તરી જવાય તે.
૯—પાપીને પાખ કરનાર.

દુનિયાના ઢંગ.

ભૈરવી—પદ—તાલ જલદ ત્રિતાલો.

(ઉધ્ધો અપનો દામ ખોટો.—એ રાહ.)

આતે કેવા તારા ઢંગ—એક કહી તું બીજું ચાલે;
જુદ્દા જગ તુજ રંગ. ૧
સર્વે કહે કે દુખથી છૂટા—મુવા તજી જે અંગ;
પણ દેખ્યો નં એકપણ જેને—મરવા થાય ઉમંગ[1]. ૨
નેકીને સહુ કોઇ વખાંણી—ગાય વજાડી ચંગ;
પણ મુખરામ બગલમાં છૂરી—દેખિ થયો હું દંગ. ૩
કોઇ કહે કે દોલત બૂરી—જૂઠ જવાહિર નંગ;
તોએ તે મેળવવા કાજે—લડે કપટના જંગ[2]. ૪
દાન દિએ બસ માન માંગવા—કરી દયાનો ભંગ;
પત્રદ્વાર પ્રખ્યાત થવાને—જાએ નામ સલંગ. ૫
સ્વર્ગ સિફ્ત[3] પોકારી પોતે—કરે નર્કનો સંગ;
ફિરોજ એવા આંખ છતે મેં—જોયા ઘણા અપંગ. ૬

લગ્નના આશિર્વાદ.

(Home Sweet Home-હોમ સ્વીત હોમ.—એ રાહ.)

ધન ધન્ય દિન રે આજ બાઈ છે બહૂ શુભ કાજ,
શુભ લગ્નના લે આશિષો કન્યા અને વરરાજ;
રે ગાજને વળિ વાજ સાથે ગાયનોનો સંગ,
હો શુક્ર તે કરતારના નવ બ્હારનો છે રંગ. ૧
(કોરસ) બ્હાર બ્હાર—નેક નેક બ્હાર;
બક્ષો હો દાદાર—બક્ષો હો દાદાર.

૧—ખુશી, હોંસ. ૨—મોટી લડાઇ. ૩—તારીફ-

બહુ જીવજો સુખ ચેનથી વરરાજ કન્યા સાથ,
નિત પાળજો વચનો રહી નિત સંપથી સંગાથ;
જશ પામજો બહુ જગતના રૂડાં કરીને કાજ,
આ આશિષો અમ જીગરની બક્ષે ગરીબનવાજ.
(કોરસ) બ્હાર બ્હાર—નેક નેક બ્હાર;
બક્ષો હો દાદાર—બક્ષો હો દાદાર. ૨

બહુ ધન્ય સાથે માનપાનો પામજો રહિ નેક,
જરથોસ્તના રૂડા કલામો પાળજો દર એક;
સુ મનસ્ની ગેવસ્ની કૂનસ્ની સણગાર,
તનથી વળી મન ધન્યથી કરજો ખુશી કરતાર.
(કોરસ) બ્હાર બ્હાર—નેક નેક બ્હાર;
બક્ષો હો દાદાર—બક્ષો હો દાદાર. ૩

ગોસ્તાસ્પ જેવી જોરમંદી શામ જેવાં જવાંન,
ખુશચ્હેર સમ કયખોશરો જામાસ્પ જેવું જ્ઞાંન;
એજેન સમ થાઈ અશો—રૂસ્તમ જેવા સૂર,
પામો ખુદા જશને રસ કસો રહો સદા ભરપૂર.
(કોરસ) બ્હાર બ્હાર—નેક નેક બ્હાર;
બક્ષો હો દાદાર—બક્ષો હો દાદાર. ૪

થાળો ભરી ચાલો સખી સહુ પ્રેમ ફુલથી આજ,
આ ભાગ્યવંતી જોડિનેજ વધાવવાને કાજ;
હરષી ભલા આશિર્વાદો દીજિયે ફીરોજ,
હોજો મુબારક સાજવારી જે થઈ આ રોજ.
(કોરસ) બ્હાર બ્હાર—નેક નેક બ્હાર;
બક્ષો હો દાદાર—બક્ષો હો દાદાર. ૫

બ્રિટિષ રાજ્યની કીર્તિ.

(Come landlord fill the Glowing bowl.)

(દર ચાલે હાલે દિલમાં નોધીલો.—એ રાહ.)

રે રાય[1] રંક[2] જ્યાં એકજ છે,
જ્યાં સત્ય ન્યાયની ટેકજ છે;
સારદા[3] સદા શિંગાર રચે,
ઉદ્યોગ, હુન્નૅર, વેપાર જચે,
જેથી સંપતિ[4] સમૃદ્ધિ[5] મચે,
મ્હા વિક્ટોરિયાના રાજમાં. ૧

નહિ ડરતી બાજથી[6] ચીડીઓ,
જો થાય અદાલત કીડીઓ;
ઇનસાફ તેણિને યોગ્ય મલે,
ને સમદૃષ્ટીથી[7] સર્વ પલે,
જન હો નિર્ધન ધનવાન ભલે,
મ્હા વિક્ટોરિયાના રાજમાં. ૨

કર જોડિ માંગિયે જગદાતા,
કરૂણા કર અમપર મ્હાજ્ઞાતા[8];
કે ઉડે સદા હ્યાં બ્રિટિષ ધજા,
ફીરોજ સુખી રૂહે હિંદ પ્રજા,
નિર્ભય રૂહે વાઘ સમીપ[9] અજા[10],
મ્હા વિક્ટોરિયાના રાજમાં. ૩

૧—ધનવાન પુરૂષ. ૨—ગરીબ. ૩—વિદ્યાની દેવી. ૪—દોલત. ૫—આબાદી. ૬—એક શિકાર કરનાર પક્ષીથી. ૭—સરખી નજરે. ૮—મોટાજ્ઞાની. ૯—પાસે, નજીક. ૧૦—બકરી.

કયસરે હિંદ વિક્ટોરિયાની કીર્તિ.

(So early in the morning.)

આલા[1] અદનાર[2] સુખથી પળશે,
ઇનસાફ ખરો જ્યાં નિત મળશે;
જ્યાં બકરી વાઘો સાથ ચરે,
તે અદલ રાજની ટેક ઠરે.
(કોરસ) જુગ જુગ જીવો વિક્ટોરિયા,
જુગ જુગ જીવો વિક્ટોરિયા,
જુગ જુગ જીવો વિક્ટોરિયા,
મ્હારાણી કૈસરે હિંદ. ૧
જેણીની હૈયાતી સાથે,
હુન્નર ખિલ્યોછે જગ હાથે;
વિક્ટોરિયા જ્યાં છો તમ રાંણી,
કીર્તિ સારી સહુએ જાંણી.
(કોરસ) જુગ જુગ જીવો વિક્ટોરિયા. ૨
રંકોનાં છો રૂડાં માતા,
માયાવંતાં છો દુખ ત્રાતા;
તમ સદા હિંદપર રાજ કરો,
ને દિલે હમારી દાઝ ધરો.
(કોરસ) જુગ જુગ જીવો વિક્ટોરિયા. ૩
ઓ ઈશ્વર સુણ મનપાદાની[3],
વિનતી ફિરોજની લે માની;
કે જીવે રાંણી વરષ ઘણાં,
ને દુશ્મન થાજો સર્વે ફના.
(કોરસ) જુગ જુગ જીવો વિક્ટોરિયા. ૪

૧—મોટા. ૨—ન્હાના. ૩—મનની મુરાદો પુરી પાડનાર.

ઠગારી દુનિયા.

ઝિંઝોટી જિલ્લો—પદ (ચાબખા) તાલ ત્રિવટ.

(જીવને શ્વાસ તણી સગાઈ ઘરમાં ઘડી ન રાખે ભાઈ—એ રાહ.)

જગમાં ભરીછ ભુંડી ઠગાઇ;
ભરોસો કદી ન રાખો ભાઇ. ૧
પુત્ર પિતા તણું ખુન કરેછે,
સસરો હણે[1] જમાઇ;
નાર પતીની ગરદન વાઢે,
જાણે ખુની કસાઇ. ૨
ભાઇ બ્હેનને માત પિતા શું,
ધુળની સર્વ સગાઇ;
અજાણની ગાંઠે ધન જોઈ,
સહુ કહે મારી મમાઇ. ૩
દાઢ દાંતને મંજન કરતાં,
નિત્ય સવાર ઘુમાઇ;
ગરજ શમે બહુ દુ:ખ દેઇને,
મેલી ચાલતી થાઇ. ૪
પેટ શેઠની વેઠ કરંતાં,
સર્વે ખોઇ કમાઇ;
લેશ[2] વાર ભોજનને લાગે,
પડું પગે ફસડાઇ. ૫
પરણી નારી પુત્રો સ્નેહી,
ખાશે છેલ્લી પાઇ;

૧—મારે. ૨—જરા.

રંક સમેતો ઘેલો કહિને,
શોક કરે ચતુરાઇ. ૬
કહે ફિરોજ જુવાંની સુંદર,
એ પણ જૂઠ જણાઇ;
આ તન જે તું તારૂં કહેછે,
એમાં નથી સચ્ચાઇ. ૭

નીતિ ઉપદેશ.

માડ—ગરબી—તાલ દાદરો.

(છેલ ગાર્રિ થારે આઢનિ મેવાડરે મલી.—એ રાહ.)

શુભ વેળ વિતી જાયછે—ભજિલ્યો નાથજી. ૧
કાજળો[1] કપૂર ભેળ—રૂપે ધો કાગ;
દુરજન[2] ન કરે ભલાઇ—વિષ ન તજે નાગ. ૨
મારૂં મારૂં શિદ લવેછે—તારૂં નથી અંગ;
તન ધન સહુ ભષ્મ થશે—ભકિત જશે સંગ. ૩
મુરખ રાજિ દ્રવ્ય થકી—ભિક્ષુ રાજિ અન્ન;
પ્રભુ રાજિ પ્રેમ થકી—કોયલ વસિ વન. ૪
હીરો નહિ મુરખ બુજે—ખર બુજે ન ખાધ;
આંધળો ન આરસી—બહેરા નહિ સાદ. ૫
હાથીને હોદ્દો શુભ—ઘોડે શુભ સ્વાર;
પરણીને પતિછે શુભ—નારી શૃંગાર. ૬
વધુ ધનની ફિકર વધૂ—બાળક વધુ વેદ;
વધુ દિવસ નહી નિભે—જેના વધુ શેદ. ૭

૧—મેસની સાથે. ૨—બુરો માણસ.

લેખણુ મેતો પરખે-દરજી રે સોય;
પથર સોનું પરખતાં-ઘશી ઘશી જોય. ૮
ભુખ વિનાનું ભોજન શું-સુખ વિનાનું ધન;
તાલ વિના ગાયન શું-પ્રિત વિનાનું મન. ૯
રાજા શોભે તખતે-હાથી દરબાર;
જશથી શોભે સુજાન-સાસરિએ નાર. ૧૦
દિવશ સાથ રાત્રીછે-લાભ સાથ ખોટ;
સુખો સાથ દુખોછે-જનમ સાથ મોત. ૧૧
વરસેછે વરષ માંહિ-મેઘ એક વાર;
એકછે ફિરોજ આ-જનમ કર વિચાર. ૧૨

રંગીલી રાત.

માંડ—ગરબી—તાલ દાદરો.

રંગીલી રળિયામણિછે રાત આજની;
છે સુંદર શુભ શોભા ચાંદની સાજની. ૧
ચંદ્ર વિના રાત શી—રૂપ વિન સણગાર,
રસ વિનતો વાત શી—સુખ વિન સંસાર;
દોલત અપજશે મળી શું તે કાજની. ૨
સહુ ભુમિથી નિકળશે—હેમને[1] કથીર,
એક માના પુત બે—કાયર[2] કો વીર[3];
કુવડ કોઇ દુરગુણુ કો સુઘડ નાજની. ૩
સ્વાતિ[4] બુંદ પિક[5]પીયે—વન વસી હસે,

૧—સોનું અને. ૨—હિચકારો. ૩—સૂરો. ૪—સ્વાતી યાને પંદરમું નક્ષત્ર, એમ કેહવાયછે કે એ નક્ષત્રમાં જે વરસાદ પડેછે તેજ માત્ર બપઈયાના મુખમાં જાયછે; એજ નક્ષત્રના વરસાદથી મોતી પાકેછે. ૫—બપઈયા પક્ષી.

ફાગ ગલિચ ખાઇ જિવે—હંસ જળ વસે;
મોર કરે શોર સુણી—મેઘ ગાજની[1]. ૪
બાળે રવિ[2] અજને—ફિકર જેમ અંગ,
વિયોગ જેમ વિરહણી—તેમ ભવ કુસંગ;
કે સુધિ ભલિ જાય ભુલી લોક લાજની. ૫
વેરિ થાય મિત્ર ભાઇ—સ્યાળ થાય સેર,
મેરૂ[3] જો થાય રાઇ—સમજ દૈવ[4] ફેર;
ફહે ફિરોજ ફોજ થાય શત્રુ તાજની. ૬

ઇશ્વર પ્રીતિ.

માંડ—ગરબી—તાલ દાદરો.

(ઉપલી રાહ.)

જગમાં ખોયો જનમ જેણે પ્રીત નહિ કરી;
સુખનાં શરાબથી ભરી આ જામછે ખરી. ૧
આ જગના બાગમાં—સુંદર જે ફૂલ,
પમરેછે સ્વર્ગમાં—પતાળમાંહ્ય મૂળ;
નહિ કદુ કરમાય તે નજાયછે મરી. ૨
અતિ મેઘે સડશે નહિ—જળ વિન કરમાય,
પતજડી[5] ન તોડશે—સૂર્યથી સુકાય,
લાખ જુગો વહિગયાં રહે નિત પમરી. ૩
મિઠું મધ ફિકું પડે—અમૃત બેસવાદ,
આબે હૈયાતની—સમીપ[6] શી બિસાદ;
શોધેછે ફરેસ્તા કહે ફિરોજ ફરી. ૪

૧—ગગડાટ, અવાજ. ૨—સૂરજ. ૩—મેર પરવત. ૪—નસીબ.
૫—પાનખર રૂત. ૬—પાસે, નજીક.

સંકટમાં પડેલાં હરણો.

ધનાશ્રી—ગરબી—તાલ ધીમો ત્રિતાલો.

(હાંણાં મોકલરે મોરાર.—એ રાહ.)

અરજી સુણજો હો કરતાર. ૧
હરણો હરણી ચરવા નિકલ્યાં,
બચ્ચાં લઈને ચાર;
અવઘડ વનમાં ફરી પડયાં કે,
લુબ્ધકની[1] પડિ ધાર[2]. ૨
એક દિશાએ સ્વાનો[3] ઘેરે,
બિજિએ નાખી જાર[4];
ત્રિજિએ બંદુક લઈ પારધી,
ચોથી બાવળ વાર[5]. ૩
કહે હરણો મજ વ્હાલાં બેટા,
હવે રહ્યો નહિ ચાર;
પ્રાંણ તણીતો આસ તજીને,
સહુ રોયાં નવ ધાર. ૪
હરણી બોલી સુણો મુજ પતી,
નરછો તમ હું નાર;
તમ બચ્ચાં કહિ કુદો વાર, પણ
ગર્ભતણો મુજ ભાર. ૫
અમ મરવેનો આશ્રય તમપર,
છે મુજ જીવન હાર;

૧—પારધીની, શેકારીની. ૨—ધાડ. ૩—કુતરા. ૪—જાળ.
૫—વાડ.

નર થઇને શિદ નારી પેરે,
ખોવો હિમ્મત યાર. ૬

નિરઆસી શિદ થાઓછો પ્રિય.
છે હજિ એક છુટકારો[1];
તન મનથી હરિ ભજિ લઇયેં તો.
નિશ્ચય પડિયે પાર. ૭

લાગિ પાય સહુ સીસ નમાવી,
ભજ્યો વિશ્વાધાર[2];
રડી કહ્યું કે હે દુખતારક,
અમને પાર ઉતાર. ૮

પ્રારથના આ હૃદય તણી જઇ,
પ્હોંચી હરિને દ્વાર;
જેણે યુક્તિ રચીને ઝટપટ,
કીધો અજબ ઉગાર. ૯

ઝાડીમાંથી નિકળી નાગે,
ડસિયો દુખ દેનાર;
પરદુખ દેવા ખાડો ખોદી,
પોતે થાયો ઠાર. ૧૦

ભરિ બંદુક પડતાંતો ફૂટી,
ઝટ સળગ્યો ઇંગાર;
એક ઘડીમાં મુઓ પારધી,
થઇ આવળની છાર[3]. ૧૧

૧—છુટકારો. ૨—દુનિયાને આસરો આપનાર; ખુદા. ૩—ખાખ, રાખોડી.

હરણી હરખી કહે સત્યછો,
પ્રભુ તમ દુખ હરનાર;
ક્હે ફિરોજ શુધ ભાવ ભજનથી,
બચ્યો હરણ પરિવાર. ૧૨

પૈસાની દુનિયા.

મુલતાંની—ગરબી—તાલ દીપચંદી.

(આખાનો વાઘેર કોડિનાર મારી જાય.—એ રાહ.)

જગત જૂઠ ધનનો મેળોછે. ૧
બાજિગરોને તરહા તરહાના—હ્યાંતો ખેલોછે;
કોઈ રંકને લૂટે જેનો—બાંધે થેલોછે. ૨
મુર્ખ ખપેછે સ્યાનો જે શિર—જરનો સેલોછે;
ક્રોડપતી કો રંક બને સહુ—ક્હે એ ઘેલોછે. ૩
માનપાન સહુ તેને મળશે—જે ધન ભેળોછે;
નાર મિત્રને પુત્ર સ્નેહ તો—જરનો ચેલોછે. ૪
તે ઘર કર જોડી સહુ આવે—જ્યાં જર રેલોછે;
હરિનો મુજરો[1] ફિરોજ પાછળ—જરનો પ્હેલોછે. ૫

ઉદ્યમના ફાયદા.

ભુપાલી—ગરબી—તાલ ધામો ત્રિતાલો.

જો દેહ નિરોગી કરવો હોયતો,
તનને રગડી રહીયેરે;

૧—સલામ; નમસ્કાર.

જો જ્ઞાનજ હાંસલ કરવું હોય તો,
મનને રગડી રહીયેરે, ૧

આગ લગાડ સૂમના જરને,
નહી કાંમ કઇ આવેરે;
જરશથી વૃદ્ધી કરવી હોય તો,
ધનને રગડી રહીયેરે. ૨

મોજ કરી આળશ તજિયે તો,
રંકશમે ના રડિયેરે;
ક્રોડપતી પતી હોય કદીતો,
તનને રગડી રહીયેરે. ૩

અડિયલ થાશે ઘોડા ચાકર,
જો બેશીને ખાશેરે;
તાર તાર છૂટો જોયે તો,
સણને[1] રગડી રહીયેરે. ૪

જેમ શેરડી જોરે પિળિયે,
વધતો રસ તે દેશેરે;
તેમ ઝડપથી દોહણીમાં,
માખણને રગડી રહીયેરે. ૫

જેમ છરી વાવરશો વધતી,
તેમ કીટ નહિ ખાશેરે;
નિર્મળ કરવા અગની પર,
કુંદનને[2] રગડી રહીયેરે. ૬

૧—એક જાતનો છોડ જેની છાલનાં દોરડાં ને કપડાં બનેછે તેને.
૨—સોનાંને.

અન્ન ફિરોજ ન પાચન થાશે,
આવ્યા વિનજો ગળશોરે;
સુવાસિક લેપન વખતે,
ચંદનને રગડી રહીયેરે. ૭

પતિને વિનંતી.

દેશ જિંઝોટી—ગરબી—તાલ દીપચંદી.

હો વિનંતી વાંચજો પતિરાયા,
શિદ ક્રોધો કરો તજી માયા. ૧

વાઢયું શિશ[1] લગાડી પ્રીત,
આતે શું પ્રીતની રીત;
પ્રાણનાથ ક્રૂર કેમ થાયા. ૨

નહિ નિશે નિંદ દિસે ચેન,
આવી આ પડયું દુઃખ સેન[2];
લાવો દિલ દયા સાસુ જાયા. ૩

દાશી સંભાઈં વિયોગે[3],
રોઉં રાત દિન દૈવયોગે;
નાખી હાલ એવે ક્યાં ધાયા. ૪

જેમ લોખંડ ખાએ કીટ,
ક્ષય[4] કાળજ મન નહી મીટ;
કરું ઘેલી પિયૂ ગુણ ગાયા. ૫

૧—માથું. ૨—લસ્કર. ૩—જુદાઈથી. ૪—ખઇ જાયછે, ખવાયછે.

દેઇ પાતી ફિરોજ પતીને,
કહેજો હાથ જોડી ખતીને;
છે સ્વામિ ખિ સુખના પાયા. ૬

કઈ ચીજ વિના શું નકામું છે.

જિલ્લો—ગરબી—તાલ જલદ ત્રિતાલો.

(હમકો છાંડ ચલે બનિમાધો.—એ રાહ.)

જ્ઞાન વિનાછે પુરૂષ નકામો;
પતિવ્રત વિણ નારી હલકાઈ. ૧
નિમક વિનાનું ભોજન શું રે,
ભૂખ વિનાની શી મીઠાઈ;
સ્વાસ વિનાનું ફૂલ પાન સમ,
ધિક વ્યવહાર વિના સચ્ચાઈ. ૨
પુત્ર વિનાનું કુળ અંધારૂં,
જશ વિણ જાણો જનમ રે ભાઈ;
મુખી[1] વિનાની શી રે મંડળી,
ભૂપ[2] વિનાની બાદશાહી. ૩
દિપક[3] વિનાતો મ્હેલો સુના,
દાન વિનાની લાખ કમાઈ;
સૈન્ય પતિ વિના ફોજ હજારો,
શકશે જીતી કશુ ન લડાઈ. ૪

૧—મંડળીનો મુખ્ય, સભાપતી. ૨—રાજા. ૩—બતી, દીવો.

ફૂલ ફળો વિણુ બાગ ન શોભે,
ભાટ વિનાની શેની ભટાઈ;
પતિ વિણુતો પરણી નહિ શોભે,
મલિન હૃદયને શાની સફાઈ. ૫

ભાવ વિનાની શેની ભક્તિ,
પ્રીત વિનાની શાની સગાઈ;
બુદ્ધિ વિનાનું બળ બળજો રે,
સુગુણ વિનાનાં સુત[1] ને જાઈ. ૬

ચંદ્ર વિનાની રાત ન દીપે,
સુઃખ વિનાનું દ્રવ્ય સવાઈ;
પ્રભૂ વિના આ જગછે ખાલી.
ફિરોજ લેજે નિત ગુણ ગાઈ. ૭

બાઇ ભીખાઇજી શાપુરજી બંગાલી કન્યાશાળાનો પાયો નાખવાની કિરિયા વખતે ગવાયલું ગાયન.

નૂર સારંગ—ગરબી—તાલ ધીમો ત્રિતાલો.

(સજ્જન શાણા, સમજીને સહુ પ્રીતે પુત્રી શીખવો.—એ રાહ.)

સખિ ચાલોની, જોવાને જઇયે રે
મહિમા[2] આજનો;
ધન સોરાબજી મરઝ નખાવે પાયો
લીધા કાજનો. ૧

૧— પુત્ર, દીકરો. ૨—વરણન કરવા જોગ જશ.

સુત[1] શાપુરજી બંગાળીના,
એકજ પુત માત ભીખાઇજીના;
કીધાં કામો બહુ નેકીના. ૨

જરથોસ્તી મંડળીની શાળા,
જ્યાં કેળવણી લઇ બહુ બાળા;
મ્હેરે સંસારી સુખ માળા. ૩

અધિકારી થઇ પ્રારંભતણા,
લીધા જશ દીધા લાભ ઘણા;
કેળવણીમાં રાખી ન મણા[2]. ૪

બાંધે ગૃહ[3] કેળવણી કાજે,
અધ લાખ દઇ રૂડી દાઝે;
મહુરત પાયાનું છે આજે. ૫

ભીખાઇજી નામ સદા રહેશે,
કન્યા શીખી આશિષ દેશે;
સોરાબજી નિત જગ જશ લેશે. ૬

એવો એકજ જણજો જનની[4],
જે મતલબ સારે બહુ જણની;
શુભ નેમ ધરીને તન મનની. ૭

જે શુભજન આ કાજે આવ્યાં,
અબળાની દાઝ દિલે લાવ્યાં;
રહેજો નિત અવનીમાં[5] ફાવ્યાં. ૮

અમ વિનતી સુણજો સુખદાતા,
રાખો નિત આ સુત ને માતા;
ફીરોજ કહે હે જગત્રાતા[6]. ૯

૧—બેટા, દીકરા. ૨—બાકી, કમતી. ૩—ઘર. ૪—માતા.
૫—દુનિયામાં. ૬—દુનિયાના રક્ષણ કરનાર.

નવરોજનો મહિમા.

સિંધુ અરવો—ગરબી—તાલ ધીમો ત્રિતાલો.

(જરથોસ્તી જેજેકાર જગતમાં જાણીતો.—એ રાહ.)

સખિ નબલ[1] દિવસ રે આજ,
સજની આવોની;
નવરોજ મુબારક કાજ,
ગીતડાં ગાવોની. ૧

મુસલમાનની મ્હોરમ તેવી,
હિન્દૂની દિપવાળી રે;
ઈંગરેજો નાતાલ કરેછે,
પારશી પતેતી પાળી. ૨

આજ દીવસનો મહિમા[2] રૂડો,
સર્વ હરખથી ડોલેરે;
એકમેકની ભેટ લઈ શુભ,
આશિર્વાદો બોલે. ૩

બાળક બુઢ્ઢાં તરૂણ[3] અબલાં,
સરસ કરે સણગાર રે;
ગલી ગલીએ વાજાં વાગે,
સરણાઇનો પોકાર. ૪

ઘણા વરસ સહુ સુખથી જીવો,
ઘણા જુઓ તહેવાર રે;
જરથોસ્તીનો નવલ વર્ષમાં,
ખિલજો જશનો બહાર. ૫

૧—નવો. ૨—વરણન કરવા જોગ પ્રતાપ. ૩—જુવાન.

ઉલટ ધરી ઉદ્યોગી રહેજો,
ધરી ધરમ પર ધ્યાનરે;
વડીલની શુભ નકલ કરી,
સુખ રૂડી રાખો સાન. ૬
ફિરોજ઼ હર્દી આશિષ દેછે,
ફળજો સહુને નેક[1] રે;
અહુરમજ઼દને યાદ કરી,
જ઼રથોસ્તી રાખો ટેક. ૭

સ મ સ્યા. (ઉખાંણાં)

સિંધુ માંડ—ગરબી—તાલ દીપચંદી.

(મ્હોલે પધારો મ્હારાજ મણીધર મ્હોલે પધારો.—એ રાહ.)

ઉખાંણાંનો ઉત્તર—સખી તુર્ત દોની ઉચારી;
કહિને ફરી ના ફર—સખી બહુ લઇને વિચારી. ૧
નથી ધાર આધાર નં—નથી હાડ[2] કે માસ;
સરે કામ તલવારનું—કરે ઉદકમાં[3] વાસ.—“કુંભારનો દોરો[4]”—૨
હાથ કહુ જણુ ચારને—હાથ સાંભલે વાત;
છાંની વાતો કહી દિયે—બોલી દિસને રાત.—“નાડી”— ૩
સ્યામ[5] વર્ણ અતિ શોભતો—ધરી મોરલી હાથ;
નિત ફૂંકી વગડે ફરે—નહિ તે ગોપીનાથ.—“ભમરો”—૪
હારેં ઉભા સુરનરો—તે નારી કેહેવાય;
પુરૂપ સૈન્ય સાથે લડે—(જેમાં) નાશ શત્રુનો થાય.—“કાંસકી”-૫
નાર એક ઘરમાં રહી—સુંદર ધરે પોશાક;
પટહિન[6] ઘરથી નિકળી—દેહજે યમની ધાક.—“તલવાર”—૬

૧—ભલું—રૂડું. ૨—હાડકાં. ૩—પાણીમાં—જળમાં. ૪—કુંભાર જે ઘેરાવટે ચક્કર ઉપર તઇયાર થાએલું વાસણ કાપેછે તે. ૫—કાળું. ૬—વસ્ત્ર વગર.

ગોળ ફરી શુભ નારીઓ–ગરબી નાચી ગાય;
જેની વાડીમાં રમે–ધન સહુ લૂટી જાય.–"પાંણીની રેહેંટ"૭
છટે છ માસે ગરજ પડી–લીધો ધરી ઉમંગ;
ધ્રૂજતાં જોઈને ફિરોજ–થર થર ધ્રૂજે અંગ.—"પંખો"—૮

ઇશ્વરને ઉપમાં.

જિંઝોટી—ગરબી—તાલ દાદરો.

(જાવાદો મને શાને રોકોછો વાટમાં.—એ રાહ.)

અનુપમ[1] કહી આપું ઉપમા[2] તમને છાજતી;
કો ન જોડિ સંપૂર્ણને બિરાજતી. ૧

જો હું તમને પુકારૂં કહી મેરૂ[3] જગત તણો,
તેતો છે અચલ[4] વળી શોધવો બિકટ ઘણો;
જ્યાં દેખું લીલા તમારી સ્હાજતી. ૨

ચાહે જે મન, ફળ સહુ દેછે તે કલ્પતરૂ[5].
તેતો છે કાષ્ટરૂપ[6] બળતાંમાં બળે ખરૂં;
સંગ તેની સરખાવતાં હું લાજતી. ૩

કામધેનુ[7] સકલ ઇચ્છિતની મનપા પુરે ખરી,
તેતો નહિ અમર કહો ભાગે ક્યમ લાઉં ધરી;
વળી દેખી દુખ મજનું નહિ દાઝતી. ૪

લોહૂ ચિન્તામણી[8] અડેથી ઝટ હેમ[9] બને,
તેતો છે પ્હાણુ[10] વળી જોવા નહિ ગમે મને;
સદા ધાતૂ તે રહે ભલે માજતી. ૫

૧—જેને સારૂં કોઇ ઉપમાં ન હોય તે–જે બીજાં કોઇ સાથે સરખાવિ શકાય નહી તે. ૨—બે પદ્દારથનું કોઇ વાતે સરખું થવું–મિસલ. ૩—મેરૂ પરવત. ૪—ખસે નહિ તેવું. ૫—ઇચ્છેલું આપે તેવું સ્વરગનું ઝાડ. ૬—લાકડું. ૭ ઇચ્છા પુરી પાડનારી સ્વરગની ગાય. ૮—જેની પાસે એ મણી હોય તેને જે જોઇયે તે મળે. ૯—સુનું–સુવરણ. ૧૦ પત્થર.

દયા દાનના સાગર[1] કોઇ તો કહે તમને,
મોટેરો ખરો પણ ન જળ ખારૂં ગમે મને;
લઈ લાખો ભોગો લ્હેર[2] ગાજતી. ૬
રવિ[3] સમાન કહું તો અતિશય તેજસ્વી[4] ન ગમે,
સિતળ ચંદ્ર છે પણ થઇ કળાહિણ[5] સદૈવ ભમે;
સદા પ્રભુકળા ફિરોજને નિવાજતી. ૭

કળજુગ.

જિંઝોટી—ગરબી—તાલ ધીમો ત્રિતાલો.

(કઠણ થયા માધવ મથુરા જઈ.—એ રાહ.)

કલજુગ તારી—રચના ન્યારી;
ભેદ ભર્યો છે ભારી રે. ૧
પાપી નાવ[6] તરે છે દરિયે,
પુન્ય ડુબે દુઃખ્યારી રે;
ઉદ્યોગી તો ભૂખે તફડે,
પેટ ભરે ધૂતારી રે. ૨
જ્યાં છે ચારો ઢગથી ઢળિયો,
મળે નહી ખાનારી રે;
ચલિયાં જ્યાં છે ચાર મળે નહિ,
ભુખથી પીડે ભારી રે. ૩
દુરાચરણનું ખેત ચરે છે,
સદા ચરણ રૂપધારી રે;

૧—સમુદ્ર-દરિયો. ૨—ધીમા પવનથી પાંણીનું ઉચું નીચું હાલવું તે. ૩—સૂરજ. ૪—ચળકતો. ૫—કળા વગરનું-જેનાં રૂપમાં વધઘટ થયા કરે તે. ૬—હોડી-વાહાંણ.

નીતિ કૂઓ તો વિષ લાગેછે,
સિખ લાગેછે ખારી રે. ૪

પ્રિયા પતીને ગરદન મારી,
ઘાવ કરેછે કારી રે;
જગને કાજે ઢોંગ કરીને.
થાય સતી મતવારી રે. ૫

સખી શેઠિયા વાડી વેચે,
ઘર બાંધે ભીખારીરે;
શેઠાંણીની સાડી ફાટેલી,
ચાકરડી જરતારી રે. ૬

કુળીનને મહુ ભુલી જઈને,
ધનથી બાંધે યારી રે;
પતી હજારો રૂપિયા માંગે,
જો પરણે કુમારી રે. ૭

ચોરી પર સિરજોરી કરીને,
માંગે ન્યાય પુકારી રે;
મુર્ખ મુન્સફો[1] નિર્દોષોનો,
પ્રાંણ લિએછે મારીરે. ૮

દેવળ દેહરે દરશણ ન્હાંને.
ચોરી કરે ભજનારી રે;
ધૂપ દીપ તો ક્યાંથી લાવે,
ભૂખે મરે પૂંજારી રે. ૯

૧—ઇનશાફ કરનારા.

ખુશામદોનું સેન ફરેછે,
ચોર કરે સરદારી રે;
ફિરોજ ક્હેછે સત્ય શિખામણ,
લાગે સર્વે અકારી રે. ૧૦

પ્રીતનાં પરીણામ.

સિંધુ ભરવો—ગરબાં—તાલ ધીમો ત્રિતાલો.

(જોયું જોયુંરે કોહલાપુર શ્હેર.—એ રાહ.)

દુખકારી પ્રીતનાં બાણ[1]—કોઇ નવ ખાશોરે;
રડિ બળિને ખોશો પ્રાણ—સુખી નવ થાશોરે. ૧
જુઓ પતંગ દીવડો જોઇ,
તન મન પ્રીતે ધાયરે;
ક્રૂર પ્રિયા તારે કાજે તે,
ભષ્મ બળીને થાય. ૨
નાદસ્વરતણી[2] હરણ કરેછે,
પ્રીત ખરી નિરદોષ રે;
જાળ પસારી રંક ફસાવી,
મારી રહે સંતોષ. ૩
પ્રીત કરેછે ભવર કમળની,
ઘેલો થઇ લપટાઇ રે;
સાંજ સમે જો ફસે બિચારો,
મરે નિશે[3] ગુંગળાઇ. ૪

૧—તીર. ૨—ગાયનના લાંબા સ્વરની. જુઓ નોટ પાને ૭ મે. ૩—રાતનાં.

ચકોર પક્ષી ઉડે ગગનમાં,
કરી ચંદ્રની પ્રીતરે;
બદન પછાડી મરે બાપડો,
આ શું પ્રીતની રીત. ૫

જળથી પૂર સરોવર જોઈ,
હંસ[1] લગાડે માયારે;
ફિરોજ જ્યારે સુકી ગયું જળ,
અંતે તજી સિધાર્યા. ૬

ડુબતા પાપીનો પશ્ચાત્તાપ.

સૂર સારંગ-ગરબી-તાલ ધીમો ત્રિતાલો.

(સજ્જન સાણા, સમજીને સહુ ભાંતે પુત્રી શીખવો.—એ રાહ.)

હો વિશ્વદાતા[2], દાસ પુકારૂં
વ્હારે[3] વ્હેલા આવોની;
હો દુઃખત્રાતા, દિલમાં કાંઇ
દયા પાપીની લાવોની. ૧

તજિ તમ જેવા કુલ જગતપતિ,
ભજિ નર્ક માળ સજિ મંદ મતિ;
ટુક દેખો કેવી થાઇ ગતિ. ૨

ભવ સાગરમાં, તો રેલ ચ્હડી,
ચમકે વિજળી વાદળ ગગડી;
શું ટકશે પાપી નાવ સડી. ૩

૧—તળાવ અને સરોવર તીરે રહેતો એક પક્ષી. ૨—દુનિયાને સઘળાં ન્યામત બખશનાર. ૩—મદદ કરવા-બચાવવા:

ઉછળે મોજાં બહુ પૂર બળી,
જાંણે દરપણમાં જાય ગળી;
સાંમો સુરકેછે પ્હાડ વળી. ૪

કુપથનું[1] સુકાંન અરે તૂટું,
કરતુકનું વહાંણ અરે ફૂટું;
જઇ કેને દ્વારે શિશ[2] કૂટું. ૫

જે જાંણી મધ મેં વિષ પીધાં,
મદમાં[3] તજિ પુન, પાતક કીધાં;
દૂખૂં સંગે જો મેં લીધાં. ૬

હરિને ફિરોજ જે તજિ ભાગ્યો,
યમનો ચાબુક પીઠે વાગ્યો;
મુઢ અંતસમે ચોંકી જાગ્યો. ૭

જગદર્શન મેળો.

સિંધુ બરવો—ગરબી—તાલ ધીમો ત્રિતાલો.

(જરથોસ્તી જેજેકાર જગતમાં જાંણીતો.—એ રાહ.)

હું આવી જગદર્શન-મેળો જોવાને;
પામી સુખ કરી પ્રશાંન-ખેલો જોવાને. ૧

તરહા તરહાની દુકાંન છે હ્યાં,
નાહ્નીને કો મોટી રે;
કોઇ પુન્યને જશને લેછે,
દાનત કોઇની ખોટી. ૨

બાજિગરોએ બાજી માંડી,
લોક થયાં વશ કોઇ રે;

1—બુરા રસ્તાનું. 2—માથું. 3—કેફની ખુમારીમાં.

થયો લોભમાં જે જન વશ તે,
મુરખે દોલત ખોઇ. ૩

ઘોળે દિવસે ખીશાં કાપી,
ચોર થયા કઇ શેઠ રે;
મ્હેનો સહુ સંભાળી રહેજો,
નહિતો કરશો વેઠ. ૪

રમત રમેછે શૂર સિપાઇઓ,
કરી પાપનો નાશરે;
કોઇ ખુદાને ભૂલી પાપી.
પંથ ચલાવે ખાસ. ૫

કોઇ પુત્ર પુત્રીને ખોઇ,
ભીડ જોઇને રોયાંરે;
કોઇ પિતા પતિ નારી મારી,
હસતે મુખડે જોયાં. ૬

ગરીબ ઝૂંપડે ચિથડે હાલે,
જોયાં પુન ધનવાન રે;
મોટે મહેલે કોઇ ગુમાવે.
હરિધન[1] સુખને સાન. ૭

અમીર વેશે ચોર ફરેછે.
સખી શેઠ કેહવાય રે;
ખુશામતિયા ઢોલીઓ[2] જશ,
ઢોલ વગાડી ગાય. ૮

૧—ઇશ્વરરૂપી ધન ૨—બાંકાં ફુકનારા.

ફિરોજ આ અવસરનો[1] મહિમા,
કહ્યો કાંઇ નહિ જાય રે;
ખ્યાલ કરીજો પ્રભૂ ભજો તો,
સ્વર્ગે સુખ બહુ થાય. ૯

તન દેહરૂં.

કાફી માંડ—ગરબી—તાલ દાદરો.

(અલગોનિ ચાલ પલો લાગશેરે લાલ.—એ રાહ.)

મને દેહરે શું કાંમ પ્રભૂ પાસછે જો,
પુરી પાડી જેણે જગની આસછે જો;
ભટકવાની ઘરઘરે ન ખાસછે જો. ૧

કોઇ કહે કે દુવાર્કામાં નાથછે જો,
કોઇ વેદને પુરાણ કરે પાઠછે જો;
અનમોલ એક લાલ મુજને હાથછે જો. ૨

નહી જાઉં ગંગા નદિએ સ્નાન કાજ જો,
નહી ઢોંગ કરી જગમાં ગુમાઉં લાજ જો;
સદા ભજું પ્રેમ કરી વિશ્વમહારાજ જો. ૩

નહી જોગની થઇને જગત ત્યાગ કરૂં જો,
નહી ઠાકરનો ઘાંટ કદી હાથ ધરૂં જો;
ભજી તનમને પ્રભૂ ભવનાં દુઃખ હરૂં જો. ૪

મુજ હૈડે બાંધ્યુંછે મેં સ્થાન[2] હરી જો,
નિત્ય ભાવથી ભજુ હું દિનરાત વરી[3] જો;
સદા રહુંછું ખુસાલ ભક્તિ ભજન કરી જો. ૫

૧—જોગવાઈનો, તકનો. ૨—ઠેકાણું, જગા. ૩—વળી.

કોઇ ઇજદ ખુદા અહુરમજ્દ નામ લે જો,
ક્રશ્ણુ હરિ શિવ નારાયણુને રામ લે જો;
કોઇ અલ્લાહ રબ કહી નિત્ય કામ લે જો. ૬

કોઇ જગત તજી ભજે વનોમાં રહી જો,
વળી ઉંધું તન કરી વિપત બહુ સહી જો;
પણુ ખુદા એક સર્વનો બિજો નહી જો. ૭

કહે ફીરોજ ધરમ સહુને પ્યારોછે જો,
જુઓ માલિ એક જુદો જુદો ક્યારોછે જો;
પણુ ખુદા કોઇથી કદિ નહિ ન્યારોછે જો. ૮

સંતોષ રાખવા વિશે.

સિંધુ બરવા—ગરબી—તાલ દીપચંદી.

(આવો મારે ઓડલે અલબેલારે.—એ રાહ.)

સખી જેમ રાખે પ્રભૂ તેમ રહિએરે;
સુઃખ સાથે દુખો પણુ સહિએ. ૧

દિન કોઇ ગાડિએ ફરિએરે,
કદિ તડકે પગોથી વિચરિએરે;[1]
દુઃખ દિલમાં કદી નહી ધરિએ.

નહી રોજ મળે મીઠાઈરે,
કદી વાસીઓ ટુકડા ખાઈરે;
સંતોષી રહેજો ભાઈ. ૩

૧—જઈયે, ચાલીયે.

જરતારી પહેરી સાડી રે,
નવ ગરવિ થશો જઇ વાડી રે;
છે લાખ નદીઓ આડી. ૪

કદી નવરતનેઓ[1] ઝમકિએ રે,
કદી ફાટિ સાડિએ દમકિએ રે;
નહી ભૂષણ[2] પેહરી છકિએ. ૫

બની શેઠાંણી કામ કહિએ રે,
કદી ચાકરડી થાઇ રહિએ રે;
સંતોષ ધરી સહુ સહિએ. ૬

સૂર્ય ચઢશે ઉચો મધ્ય દિશે રે.
વળી આથમતો પણ દીશે રે;
રહેશે ન નિચે ચઢી રીસે. ૭

નિત્ય હસિએ ને ભકિત પઢિએ રે,
નહી પ્રારબ્ધ[3] સાથે વઢિએ રે;
પ્રભૂપર રીશે નહી ચઢિએ. ૮

પ્રભૂ ચહાશે તેમજ થાશે રે,
રંક રાય થઈ પણ જાશે રે;
ગમ રાજ ખોઇ કોઇ ખાશે. ૯

કદી અંક સજાવ્યે ફૂલે રે,
ફરીરોજ તાપ્યે પણ ચૂલે રે;
ઈડી નાર પ્રભૂને ન ભૂલે. ૧૦

૧—હિરો, માણેક, મોતી, પાનું, પોખરાજ, ગોમેદ, લસણિયો, પરવાળું ને નીલમ એ નવ જાતના રત્નો. ૨—ઘરેણાં. ૩—નસીબ

સ્વર્ગ ગામ.

જિંઝોટી—ગરબી—તાલ દાદરો.

(ચાલની ચાલની ચાલની રે બેની ભણવા નિશાળે.—એ રાહ.)

ગામછે ગામછે ગામછે રે;
મારા સ્વામિનું સુંદર ગામછે. ૧
પ્રભૂના પ્યારા ત્યાંજ વશેછે;
સ્વરંગ જેનું નામછે રે. ૨
સુઃખ ચેન સાથ ત્યાં ઝરવે વશેછે;
દુઃખો દળીદ્ર નકામછે રે. ૩
રાગ રંગને મોજ મઝામાં;
હરખિત આઠો જામ[1]છે રે. ૪
ન્યાત જાત સંઆથ વશેછે;
ખુદા અલ્લાને રામછે રે. ૫
કુરૂપ સુરૂપ સહુ સાથ દિશેછે;
કાળાં ધોળાં ચામછે રે. ૬
જગમાં જે રહિને પુન્ય કરશે;
નિશ્ચય તેનું ઠામછે રે. ૭
ફિરોજ પતિનું સ્હેર તે જોશે;
જે ગાંઠે પુણ્ય[2] દામ[3]છે રે. ૮

ઘડપણનો બળાપો.

સિંધુ માંડ—ગરબી—તાલ દીપચંદી.

(મોહોલે પધારો મહારાજ મણીધર.—એ રાહ.)

ઘડપણ કેણે કર્યું રે—આ દુખ કેમ સહયું જાય. ૧

૧—ત્રન કલાકનો વખત, પોહોર. ૨—સવાબના, નેકીના. ૩—પઈસા.

એથી કારજ નહીં સર્યું ને—ત્રીજો ધરિયો પાય[1];
એની[2] નહિ બમણી કીધીતો—હાથે જોતાં ખાય. ૨

તન કાંપે મન ડર ડરેને—દિન લાગે જેમ માસ;
દંતવિના જડબાં લડે જેમ—ગાય વગોળે ઘાસ. ૩

કાન છતે બ્હેરો હું બનું ને—ભૂખ છતે શું ખાઉં;
આંખ છતે આંધળો થયોરે—પાય છતે કહાં જાઉં. ૪

પરણી નારી નિત બડબડતી—ક્રોધ કરે મનમાંહ્ય;
દિલમાંતો બળતાં સળગે પણ—જોર નહી તનમાંહ્ય. ૫

દીકરડાના દીકરા મને—રમવા ખેંચી જાય;
હું ઘોડાને ફુટ મારે જો—ઝટ નહિ ઉચળું પાય. ૬

જીવ પેરે ચાહું જે બેટા—તે વિનવે[3] જગનાથ;
(કે) બાપા ક્યારે પાછા થાશે—કે ધન આવે હાથ. ૭

બુઢ્ઢાપો છાજે તેને—જેને દુધ પુત હોય ધેન;
ફિરોજખરો ભાગ્યસાલી તે—જેનું પુખ્ત તન મન. ૮

ઘોરસ્થાનનું વર્ણન.

નૂર સારંગ—ગરબી—તાલ ધિમો ત્રિતાલો.

(સુણ સાહેલી, હરિ ભજવાનો અવસર એળે જાયછે.—એ રાહ.)

જોઇ ખ્યાલ કરો—કેવા કીધા કાળે[4] સહુના હાલજો;
ઝટ ધ્યાન ધરો—વશ થઇને પડયાંછે બુઢ્ઢાં બાળજો. ૧

૧—એટલે બે પગ નબળા થવાથી હાથમાં એક લાકડી ધરવાની જરૂર પડેછે. ૨—ઘડપણને લીધે બેહુ આંખો નબળી થયાથી ચશમા લગાડવા પડેછે. ૩—વિનંતી કરેછે. ૪—મહોતે.

આ સુતોછે રાજા જંગી,[1]
છે લાશ પડી અંતે નંગી;[2]
વળિ ઘોરે જગની થઇ તંગી. ૨

હતું તાજ ઝલકતું આ માથે,
કર ખાખરંકુ[3] તેની સાથે;
તે ન્યારિ થશે નહિ કોઇ હાથે. ૩

જો પેલી કબરમાં છે રાંણી,
લાવ્યો જેને યમ હ્યાં તાંણી;
તજિ ક્રોધ પડી છાંનીમાંની. ૪

હતો શેઠ વડો આ કોડપતી,
સમસાંને પડ્યો તજિ વાડિ છતી;
વળિ રાત્ર રડેછ (કે) મળે ન બતી. ૫

આ સૂમ જુએછે અધઆંખે,
જન દ્રવ્ય પડ્યું લૂટે પાંખે;
વળિ ખાઈ સહુ ભૂડું ભાંષે. ૬

આણે સુકર્મ તો બહુ કીધાં,
ભુખ્યાંને સીધાં બહુ દીધાં;
અમર રહિ જગમાં જશ લીધાં. ૭

આ કોઇ પડીછે રૂપવંતી,
હતિ તન શોભાવા બહુ ખંતી;
વિકાળ[4] સુરત થઇ શ્રીમંતી. ૮

૧—બહાદૂર. ૨—નાગી. ૩—કોઇ ગરીબના તનની બનેલી ખાખ. ૪—બિહામણી.

જાહેલ હતો આ બહુ જાલમ,
જેને ત્રાસે બીધી આલમ;
થઇ શરણ સુતો ત્યાં બેમાલમ. ૯

ફીરોજ દિવસ આ ખાસજ છે,
પ્રભુ સિવાય સહુનો નાશજ છે;
અંતે તો યમની આસજ છે. ૧૦

પ્રમેશ્વર સર્વને સંભાળેછે.

ધનાસરી—ગરબી—તાલ દાદરો.

તું નવ સોચ જિવન–પ્રભુ સંભાળશે;
ઘટે જે જેને તેને–તેહવું આલશે. ૧

કણ કીડીનેં વળી–ગજનો[1] ગંજ છે,
અજગર[2] પેટ ભરે–ન કાંઇ રંજ છે;
નિકળી ઇંડથી–પક્ષી તુરત ચાલશે. ૨

ઉંટ તો જલ વધુ પી–વનમાં જાયછે,
જોની શાહમૃગો–બળતું ખાયછે;
મેડક[3] મેઘ[4] જોઇ–તુરત ફુલી ફાળશે. ૩

ગર્ભે ગુપ્ત રહ્યો–નવ દસ માસ જે,
કેણી જુગતે રહી–લીધો ત્યાં સાસ[5] તે;
દેઇ દુધ થાંન ભરી–પ્રથમ તે પાળશે. ૪

૧—હાથીને. ૨—એક જાતનો મોટો સાંપ. ૩—દેડકો.
૪—વરસાત. ૫—પ્રાણવાયુ, દમ.

બાલક દંત વિના-દુધે ઉધારિયાં,
પછિ અન્ન ખાવાને-દંત ઉધાડિયા;
જેથી ચાવી સહુ-પેટ દુખો ટાળશે. ૫

તને તો તારિ ફિકર-કુલ જગની ત્હેને,
પાળશે તેજ સહૂ-જીવ દીધો જેણે;
કહે ફીરોજ મુરાદો-સહુની ભાળશે. ૬

સદગુણી સ્ત્રિ.

સિંધુ બરવો—ગરબી—તાલ ધીમો ત્રિતાલો.

(જરથોસ્તી જેજેકાર જગતમાં જાંણીતો.—એ રાહ.)

સખિ જો પેલી શુભનાર,
પ્રભુ ભજવા ચાલી;
સજિ નેકીનો સણગાર,
પ્રભુ ભજવા ચાલી. ૧

સત્ય વચન નિત મુખથી બોલે,
સત્ય ચાલ નિત વ્હાલી રે;
સત્ય નિયમની નિષ્ઠા[1] રાખી,
સત્ય દિપે મતવાલી. ૨

ઇશ્વર વાંણી સુગુણ પિછાંણી,
પોથી કરમાં[2] ઝાલી રે;
એક નાથને ચિત્ત લગાડી,
તજિ બદ લાલચ ઠાલી. ૩

૧—વિશ્વાસથી વળગી રહેવું. ૨—હાથમાં.

સદગુણનો શ્રૃંગાર કરીને,
રિઝવેછે જગવાલી રે;
ભર ઉમંગથી ભજનો ગાઈ,
હસી હસી લેછે તાલી. ૪

આ જગબાગ રચ્યોછે જેણે,
જે છે અનુપમ[1] માલી રે;
રૂપ રંગ તેનીજ સુગંધે,
પમરેછે સહુ ડાલી. ૫

રાય રંક સહુ એકજ તેને,
ધોળીને શું કાળી રે;
રૂપ તમારૂં શોભિત દેખી,
ના જાશો ફુલિફાલી. ૬

ફિરોજ કહેછે અસંખ્ય જુગથી,
જગપાલક વનમાલી રે;
જે મુખ તેના જશને ગાશે,
કદિ નહિ રહેશે ખાલી. ૭

કુસંગ તજવા વિશે.

પિલુ—ગરબી—તાલ દાદરો.

(ગરબે રમવાને ગોરી નીસરયાં રે લોલ.—એ રાહ.)

પડશો નવ કોઇબી કુસંગમાં[2] રે લોલ,
સદગુણ તજશો લાખ-થશો ખાખ;
નીતિસંગમાં રે લોલ. ૧

૧—જે બીજા કોઇ સાથે સરખાવી નહી શકાય તે. ૨—બુરી સંગતમાં.

બોરડીનો સંગ કરી કેળ[1] ફુટેરે,
હિંગ ભેળવ્યું અતરથી દુરગંધ છુટેરે;
પતંગ[2] થશે કાળી—જશે લાલી,
ગળી[3] રંગમાં રે લોલ. ૨

દૂધતો ખટાસ સંગથી ફ્ના થશે,
છાંય સુવો નીમની મોં કડવું થઇ જશે;
અશ્વ[4] અસિલ જાત—કસે લાત,
ખરા[5] સંગમાં રે લોલ. ૩

મેળિ જજો છાતિપર ન દૂધ ધાવશે,
બુરાઇમાં બુરો રિજે ભલું ન ભાવશે;
નાગ દૂધ પાન—કરી પ્રાંણ,
લિએ ખંગમાં રે લોલ. ૪

ઘસાઇ વાંસ વન ફિરોજ સંધુ બાળશે,
ઝાડ ભલાંને જુઓ નફો શું આલશે;
જોડે જડ લાલ—થશે આળ[6],
સુંદર નંગમાં રે લોલ. ૫

ભુલી પડેલી સ્ત્રિ.

સિંધુ કાફી—ગરબી—તાલ ધીમો ત્રિતાલો.

વગડે[7] ભુલી પડીરે ભુલી પડી,
ઉતાર પાર વનમાળી. ૧

૧—કેળનું ઝાડ—યાને બોરડીના ઝાડની પાસે કેળ ઉગેતો કેળના પાતરાં બોરડીના કાંટાથી ફાટ્યા વગર રહે નહી. ૨—પતંગનું લાકડું જે રંગના કામમાં આવેછે. ૩—એક જાતનો છોડ જેના પાતરાંનાં રસમાંથી આશમાની રંગ પેદા થાયછે. ૪—ઘોડો. ૫—ગધેડા. ૬—વગર કારણે દોષ—તોહોમત. ૭—જંગલમાં.

સાસરે જાવું મજને છે,
લોકો સહુ એમજ કહેછે;
કે બહૂ દૂર પતિ રહેછે. ૨

તજી પ્રિય પિયર હું ચાલી,
હ્યાં કોણ તમો વિણ વાલી;
નિશા[1] કેમ જશે. હ્યાં કાળી. ૩

મજ સંગે કોઇ ન આવ્યું,
પિતુ માંને પણ નહિ ભાવ્યું;
સહુ રોઇ હેત દર્શાવ્યું.[2] ૪

આ વગડે હું અંજાંણી,
નહિ મળે અન્ન કે પાંણી;
હ્યાં કરણી લાવી તાંણી. ૫

ધુરિ વાઘ પુઠે ભટકેછે,
લખ[3] સરપ[4] વૃક્ષ[5] લટકેછે;
વિખિ[6] કંટક[7] પગ બટકેછે. ૬

મજ માંથે પલ્લું[8] ભારી,
કરણી બોજો દુખકારી;
રાખું હું કેમ ઉતારી. ૭

કહે ફિરોજ, સાંભળ વાંણી,
જે ભજશે પ્રભૂ વખાંણી;
મળશે તેને પ્રિય જાંણી. ૮

૧—રાત. ૨—દેખાડયું. ૩—લાખની સંખ્યા. ૪—સાંપો.
૫—ઝાડો ઉપર. ૬—ઝેરથી ભરેલા. ૭—કાંટા. ૮—સ્ત્રીધન.

સ્વામિ સેવા.

કાલિંગડો—ગરબી—તાલ દાદરો.

(રાજ બંસી બજાવી સુખ વીસરી રે લોલ.—એ રાહ.)

ભજી સ્વામિ હું સદૈવ[1] રહું ચેનમાં રે;
રહું ચેનમાં ચેનમાં ચેનમાં રે. ૧

ભલે લોક હસે બહૂ મને જોઇને રે,
નહી પેટે હું પડું કદી રોઇને રે;
હસી વેઠું હું સર્વ સુખી સેનમાં[2],
સુખી સેનમાં સેનમાં સેનમાં રે. ૨

અહો સ્વામીજી ભલે તમે આવિયા રે,
દયા દાશીપર રૂડી તમ લાવિયારે;
હવે રહેશોજ સદા વસી નેનમાં,
વસી નેનમાં નેનમાં નેનમાં. ૩

નમી જોડું હાથ બન્ને બહુ હાવથી રે,
વરૂં તમને કૃપાનિધાન[3] ભાવથી રે;
સદા આજ્ઞાને[4] ભજું મધુર વેણમાં[5],
મધુર વેણમાં વેણમાં વેણમાંરે. ૪

પ્રભૂ સ્વામી એ બેહુ હિયાં એકછે રે,
કહું પંથ જો ફિરોજ તો અનેકછે રે;
કોઇ ચાલેછે વિષ્ણુ કોઇ જૈનમાં,
કોઇ જૈનમાં જૈનમાં જૈનમાં રે. ૫

૧—સદા. ૨—અંધારામાં, ચાળામાં. ૩—દયાના ભણ્ડાર.
૪—હુકમને. ૫—વચનથી.

માણસને ખુદાની શિખામણ.

ભૈરવી—બહેત—તાલ દીપચંદી.

અજિત[1] રાજ મારૂં જગતમાં સદા;
સકલ જીવજંતો કરેછે અદા[2]. ૧

ન કર માનવી તું ફિકર ખાધની;
હું દૌલત અખુટનો સખી છું ધની[3]. ૨

અગર કાજ અટકે વિપતમાં પડે;
મને યાદ કર તું કદી ના રડે. ૩

હું મારો કરી નિત્ય જાણું તને;
અરે માનવી માન તેમજ મને. ૪

ઉઠાવી બુરાં કાંમથી હાથ લે;
ડરી મુજથકી પુણ્ય[4] ધન સાથ લે. ૫

પ્રથમ ખાખ જળ મેળવીને તને;
ન મુશ્કિલ પડી કાંઇ ઘડતાં મને. ૬

કરેછે તું શિદને ફિકર પેટની;
ન રહેશે ભુખો ભાવથી ભેટની. ૭

તને યાદ મારીજ કરવા કીધો;
તજી ક્યાં ભમેછે તું રસ્તો સીધો. ૮

કિધી સર્વ રચના સુણો માનવી;
તમારેજ કાજેં નેકી જાણવી. ૯

પરન્તુ તું વશમાં પડયો જગતની;
ગુલાંમી કરે તુજ ગુલાંમો તણી[5]. ૧૦

૧—નહી જીતી શકાય તેવું. ૨—હાવભાવ. ૩ ધનવાન. ૪—નેકી. ૫—આ જગતની સઘલી રચના ખુદાએ માણસને વાસ્તે પૈદા કીધીછે, તથા તેના સુખો ભોગવી તે સાહેબને પીછાનવાને, પાંચ જ્ઞાન ઈંદ્રિયો બક્ષી, જેની ઉપર હાકમી ચલાવવાને આત્માને મુકરર કીધોછે; તેથી જે આદમી આ પાંચે જ્ઞાન ઈંદ્રિયો (જે તેની ગુલાંમડીઓ છે) તેઓને પોતાનાં તાબા હેઠળ રાખતો નહી, પણ ઉલટો ઈંદ્રિયોને સંતોષ રાખવા જેમ તેઓ કહેછે તેમ ચાલેછે યાને વિષય ભોગમાં પડેછે, તે પોતાના ગુલાંમોના ગુલાંમ બરાબર છે.

મને શોધતાં પ્રાંણુ સઘળાં ફરે;
મુરાદો[1] પુરવવા મને સાંભરે. ૧૧

હું પણ તેમ શોધું તને ભાવથી;
તું આવ્યો ભમે કાં ભર્યો તાવથી.[2] ૧૨

વગોવે મને કાં તું મનમાં બળી;
મને ભુલ્યાં મન પર ન ક્રોધે વળી. ૧૩

ભજન કર્જે તારૂં કરીલે અદા;
બખશવું ખાજક[3] કાજ મુજનું સદા. ૧૪

વિસારી તું ભજનો સહે આપદા;
ભુલું નહિ તને ભોજનો દઉં સદા. ૧૫

તું માગી રહ્યો કાલ કાજેં સઉ;
હું ભક્તિ કાલની ન માંગી લઉં. ૧૬

સુણ ફિરોજ જે આ શિખો[4] પાળશે;
સદા બેહુ જહાંને સુખી તે થશે. ૧૭

૧—મનની ઇચ્છાઓ. ૨—તાવ ત્રણ પ્રકારના હોયછે, પેહેલ્લો અધ્યાત્મિક એટલે શરીર અને મન સંબંધી સંતાપ જેવાકે ખેદ, શોક રોગ ઇત્યાદિ. બીજો આધિભઉતિકસરષ્ટિના ઉત્પાત જેવાકે ભૂકંપ, રેલ, દુકાલ, આગ ઇત્યાદિ. ત્રીજો આધિદઇવિક—અકસ્માત દઇવિકોપ, જેવાકે વિજળીનું પડવું, કોગળીયું ઇત્યાદિ તેથી. ૩—ખોરાક. ૪—શિખામણો.

ભાગ ૩ જો.

ઉરદુ ભાષાના ગાયન.

ઇશ્વર સ્તુતિ.

ભૈરવી—ગજલ—તાલ ત્રિતાલો ઠેકો મુગલાઇ.

(ઉડાતા ખાક સરપર ઝુમતા મસ્તાના આતા હુએ.—એ રાહ.)

ઇલાહી જિક્રમેં તેરે,
સભી ખલ્કત બની રેહવે;
હમારે કલ્બમે[1] હરદમ,
તેરિ ઉલ્ફત[2] બની રેહવે. ૧

ઇહાંપર આબિદો-ફાસિક,[3]
પ હુએ લુત્ફો-કરમ[4] ઉસ્કા;
કરો તુમ ફએલ[5] વો યારો,
કે વુહાં રેહમત બની રેહવે. ૨

સફર હુએ દૂરકા યારો,
ન ખાલી હાથ તુમ જાઓ;
અગર ચાહતે અજીજો તુમ,
વુહાં ઇજ્જત બની રેહવે. ૩

કરો કુરબાન જાંનોમાલ,
ચલો ઇરશાદે-મુરશદ[6] પર;

૧—દીલમાં. ૨—પ્યાર, મહબ્બત. ૩—પરહેજગારો અને ગુનાહગારો. ૪—મેહેરબાંની અને બક્ષિશ. ૫—કરણી. ૬—પેગમ્બરનાં અથવા ગુરૂનાં ફરમાન.

ઇહાં આરામસે ગુજ઼રે,
ન વાંહ દિક઼્ક઼ત[1] બની રેહવે. ૪
જ઼ફ઼ર[2] પાઉં મેં શૈતાં પર,
યહી હ્એ આરજ઼ૂ હરદમ;
હમેશા નફ઼્સ—સરકશ[3] પર,
મેરિ તાક઼ત બની રેહવે. ૫
બના ક઼ાઇમ મકાં તુ વહાં,
ઇહાં જો હ્એ ફ઼ના હોગા;
દિઆ કર નામપર ઉસ્કે,
સદા બરકત બની રેહવે. ૬
મજ઼ારે—પાકઆજ઼ેં[4] પર,
જલાયા ઊ઼દ[5] કર ફ઼ીરોજ઼;
મિસાલે આશક઼ે સાદિક઼[6],
તેરિ તુરબત[7] બની રેહવે. ૭

જીવને શિક્ષા.

ભૈરવી—ગજ઼લ—તાલ દાદરો.

(અબતો વો દિલ ફ઼રીબસે કામ પડા જો હો સો હો.—એ રાહ.)

ફ઼ેહતી હ્એ બુલબુલ ખ઼ુશ઼્નવા[8],
નામે ખ઼ુદા હરદમ તુ લે;
ચાહ્તા હ્એ વસ્લે—ગુલ દિલા,
નામે ખ઼ુદા હરદમ તુ લે. ૧

૧—સખતી. ૨—ફ઼તેમંદી. ૩—બુરી હવસ. ૪—નેક લોકોની કબર. ૫—લોબાંન. ૬—સાચો, ખરો. ૭—કબર. ૮—ગાનાર, ખુશ અવાજ વારૂં.

કીના કપટ કર દૂર તું,
ફેહતા હુએ વો આઈન-રૂ[1];
ચાહે અગર દિલકી સફા,
નામે ખુદા હરદમ તુ લે. ૨

હર બર્ગે-ગુલ[2] દેખો જરા,
યાદે ઇલાહી કર રહા;
ફેહતી યહી બાદે-સબા[3],
નામે ખુદા હરદમ તુ લે. ૩

દેખા લબે-દરિઆ[4]પેજા,
હર મૌજે[5] બેહરે બા સફા;
કેહેતી હુએ બા નાઝે અદા,
નામે ખુદા હરદમ તુ લે. ૪

ફિરોજ અસલે-મુદ્દાઆ[6],
ફેહતા હુએ બા સિદ્દકો-સફા[7];
ચાહે જો વસલે દિલરબા,
નામે ખુદા હરદમ તુ લે. ૫

દિવાનો આશક.

પિલૂ જિંઝોટી—ગઝલ—તાલ જલદ ત્રિતાલો.

(કાન હુએ અઇસારે યારો ફૂએ જાનાં છોડદે.—એ રાહ.)

યાંહાં ફિરતા હુએ ક્યું મજનુંસા[8],
અએ દિવાને બોલદે;
કિસ પરીકા હુએ આશક તું,
અએ મસ્તાને બોલદે. ૧

૧—સાફ દિલ. ૨—ફુલનું પાતરૂં. ૩—સવારનો પવન.
૪—દરિઆ કિનારો. ૫—મોજો. ૬—અસલ મતલબ.
૭—સચ્ચાઇ અને સફાઇથી. ૮—દિવાનાની માફક.

હુએ બેખોફ[1] શમા[2] તુજકોતો,
ખાક બનાને જલતી હુએ;
જાન ફિશાની ઇતની ક્યું,
કરતા પરવાને બોલદે. ૨
ઇસ કૂચેમેં રેહતે હુએ,
દો સાકી હર એકકે દુશમન;
ઢુંઢ રહા કિસ સાકીકા,
મૈખાના સિવાને બોલદે. ૩
કોન ફુસુંગર[3] દિલ સે તેરા,
છૂપ રહી હુએ ઇસ જા મેં;
રોજો શબ રો રોએ ગજાતા,
ક્યું બુતખાને[4] બોલદે. ૪
અહબાબ[5] ક્યું ફીરોજકે,
રાહી હુએ સૂએ-અદમ[6];
એહવાલ ઇસ રેહલતકા[7] તું,
જાલિમ જમાને બોલદે. ૫

બુઢાપામાં લાચારી વિશે.

કાલિંગડો—ગજલ—તાલ દીપચંદી.

(ભલા હમકો નસીબોંસે મિલા ગમખાર સાકીહુએ.—એ રાહ.)

જઇફીમે કિસી પરભી,
નસીબા તું ખફા ના હો;

૧—ધાસતી વગરનો. ૨—બતી. ૩—જાદુગર. ૪—દેહડાં.
૫—દોસ્તો. ૬—ફના તરફ. ૭—રવાનગીનો.

હમારે દુશ્મનો પરભી,
ક્યૂ અૈસી જફા ના હો. ૧
ગિરેબાં ઔર દામનકે,
મિટાદે દાગ નેકીસે;
ખતા-આલુદાહ[1] સાબુંસે.
દિલા હરગિજ સફા ના હો. ૨
રકીબોંનેર[2] લગાકે આગ,
ઉસ્કા દિલ ફિરાયા હૂએ;
મુકદ્દર[3] કિસ કદર હમસે,
ક્યૂ વો માહલકા[4] ના હો. ૩
રજામંદીમે ઉસ્કે જાંનો,
દિલ હમ દેકે બેઠે હૂએં;
ઇલાહી વો બુતે-કાતિલ,
ભિ હમસે નારજા[5] ના હો. ૪
દવા હર દર્દકી હૂએ નામે,
યજદાં યાદ રખ ફીરોજ;
વજીફા[6] હૂમે એહી હરદમ,
ભલા ક્યું કર શિફા[7] ના હો. ૫

એક નહીં કીધું તો બિજું શા કામનું.

કાફી પિલુ—ગજલ—તાલ ત્રિતાલો ઠેકો મુગલાઇ.

(ખારે હસરત કબર તક દિલમેં ખટકતા જાએગા.—એ રાહ.)

પિઆલે વસ્લત[8] ગર્ચે ભરકે,
ના પિયા તો ક્યા પિયા;

૧—ગુનાહથી ભરેલો. ૨—દુશમનોએ. ૩—મેલા દિલની. ૪—ચંદ્રમુખી. ૫—નાખુશ. ૬—બંદગી. ૭—તનદરોસ્તી. ૮—તારા મિલાપનું.

ખિઆલે રૂખ્સત[1] મ્હાંસે વ્હાંકા,
ના કિયા તો ક્યા કિયા. ૧
હૂએ મહબ્બતમેં તફાવત,
મતલબે દિલદાદાહ[2] ઔર;
તાલબે-દિલકે[3] તંઈ દિલ,
ના દિયા તો ક્યા દિયા. ૨
ગો બઝાહેર તું લિબાસે,
ફકરમેં[4] ફિરતા હૂએ યાર;
બાતિન અપના પાક કરકે,
ના લિયા તો ક્યા લિયા. ૩
ઇશક માહરૂમેં ગિરેબાં,
ચાક હૂએ ગૈયાત[5] દેખ;
પુરજે પુરજે દિલ હુઆ તું,
ના સિયા તો ક્યા સિયા. ૪
રોજ અવ્વલસે હૂએ જિસકી,
મ્હેર અએ ફીરોજ આહ;
યાદમેં ઉસકે અગર તું,
ના જિયા તો ક્યા જિયા. ૫

એકનું દુઃખ બિજો શું જાણે.

જિંઝોટી—ગજલ—તાલ ત્રિતાલો.

(વો મુજસે બેખબર જોહો મેરા ઇસરાર ક્યા જાને.—એ રાહ.)

દરદ દિલ મોરગે-બિસ્મિલકા[6],
તુ અએ જલ્લાદ ક્યા જાને;

૧—રવાનગી. ૨—દિલઆપનાર ૩—દિલના તલબગારને.
૪—ફકીરીમાં ૫—દરજી. ૬—જબે કિધેલા પક્ષીનાં.

યે દરદો ગ઼મ મેરે દિલકા,
તુ અય બેદાદ ક્યા જાને. ૧

જો શાહ હો અ઼ઐશમેં મસરૂર[1],
કરે રૈઅ઼તકે તઇ રંજૂર;
રહે ઇનસાફ઼સે જો દૂર,
વો ફ઼િર ફ઼રિયાદ ક્યા જાને. ૨

જહાં જિન્નતકો કસ્તી હૂએ.
મહેંગી હૂએ. ન સસ્તી હૂએ;
ઇહાં પર રંજો સખ઼્તી હૂએ.
ભલા આજ઼ાદ[2] ક્યા જાને. ૩

ગયાથા મિલકે પીને મુલ[3],
ક઼ફ઼સમેં[4] ફ઼ંસ ગયા બુલબુલ;
કહાં તક રો રહેગા ગુલ,
તુ અય સૈયાદ ક્યા જાને. ૪

જો હોવે કુનહ—કાનોંસે[5],
ઉસે કહિઓ નિશાનોંસે;
પટક મત સિર દિવાનોંસે,
કબૂ દો યાદ ક્યા જાને. ૫

શરાબ હૂએ શૌક઼કા પીના,
ન પી બેશૌક઼ જલા સીના;
સદા વો શાદ[6] હૂએ જીના,
જો હો નાશાદ ક્યા જાને. ૬

૧—મગન-ખુશાલ. ૨—છોડી દેનાર. ૩—(મહુબ્બતનો) શરાબ, ૪—પિંજરામાં. ૫—બેહેરો. ૬—ખુશ.

જહાં ફીરોજ હમ્મે મેલા,
બદોંસે નેક હએ ભેલા;
ભલાહો ઇઆ બુરા ચેલા,
કહો ઉસ્તાદ ક્યા જાને. ૭

એકનું કામ બિજાનું નામ.

કાલિંગડો—ગજલ—તાલ ત્રિતાલો ઠેકો મુગલાઇ.

(ક્યા કમાન અબરૂને એક તીર નજરા મારા.—એ રાહ.)

લડે જંગમેં સિપાહ[1] ઔર,
નામ હએ સરદારકા;
કજાસે મરગ[2] હમ્મે ઔર,
નામ હએ આજારકા. ૧

ન હમ્મે બદોંકા ડર, હમ્મે
ખૌફ ઉસકી બુરાઇકા;
અસર તો જહરકા ઔર,
નામ હએ બદ મારકા[3]. ૨

મિસાલે આઇના કમાલે—
ઇલ્મ[4] હમ્મે જાહેર;
હુનર અંગુશતમેં[5] ઔર,
નામ હએ સિતારકા. ૩

ઐબ હમ્મે ખાનદાંકુ, હો
અગર યક બદખિસાલ[6];

૧—બહાદુર. ૨—મહોત ૩—સાપનું; નાગનું ૪—હુનર.
૫—આંગલાંમાં. ૬—બુરી ખસલતનો.

આમિલ[1] ગર બેદાદ હો,
બદનામ હમે સરકારકા. ૪
અગર ઔજાર[2] હોએઆબ,
ઉસે કુછ નહી હાસિલ;
જૂબહા કરતા જૌહર[3], ઔર
નામ હમે તલવારકા. ૫
જૈસે બોવે ફિરૌજ, ફલ
વૈસેહિ પાવેગા;
કરે કરની સભી, ઔર
નામ હમે કરતારકા. ૬

ઇશ્વર સ્તુતિ.

ભૈરવી—ગઝલ—તાલ ત્રિતાલો ઠેકો મુગલાઇ.

(હોતા હમે કોઇ આનમેં અબ કામ હમારા.—એ રાહ.)

ગદાએ-દર[4] મૈ આશકો,
ગમખ્વાર હઉં તેરા;
મદહોશ-નિશેમે[5] હઉં,
તલબગાર હઉં તેરા. ૧
સાકી મુજે એક જામ દે,
અબ દસ્તે-કરમસે;
મખમૂર[6] મએ-ઉલફતો[7],
સરશાર[8] હઉં તેરા. ૨

૧—હાકમ, અમલ ચલાવનાર. ૨—હથિયાર. ૩—તેજ, પાંની. ૪—દરવાજાનો ભીખારી. ૫—કેફમાં. ૬—મદમાતો, ચકચુર. ૭—મહબ્બતના શરાબથી. ૮—ચકચુર.

જાઉં કહાં છોડકે,
હમદમ તુજે ઇસદમ;
રોઝે-અઝલસે[1] દેખ,
નમકખ્વાર હઉં તેરા. ૩

માલિક મેરા રાઝિક[2] મેરા,
સત્તાર[3] તુઈ હૂએ;
તુ સાહબે બખશિશ, મૈ
ગુનાહગાર હઉં તેરા. ૪

હર દરદ તુઈ મરઝ તુઈ,
ઔર તું ઇલાજ,
તુ હૂએ તબીબ મેરા,
મૈ બિમાર હઉં તેરા. ૫

શિશાહ હૂએ તું શરાબ તું,
ઔર જામે-ઝરનિગાર;[4]
અએ સાકિએ ગુલફામ,[5] મૈ
મએખ્વાર[6] હઉં તેરા. ૬

માહખૂબ હૂએં તુ ખાસ,
બરાઅિનદએ-હાજાત[7];
અએ કિબ્લએ ફીરોજ,
પરસ્તાર[8] હઉં તેરા. ૭

૧—દુનિયાની સરૂઆત થઇ તે દિવશથી. ૨—રજક આપનાર. ૩—એબ છુપાવનાર. ૪—સોનેરી નકશીનું પિયાલું. ૫—ફુલના જેવા ખુબસૂરત રંગનો. ૬—દારૂ પીનાર. ૭—હાજતો બરલાવનાર. ૮—બંદગી કરનાર.

પ્રેમબાણ.

અરવા ખમાચ—ગજલ—તાલ દીપચંદી.

(અગર આઈનાસા એ રૂખ અપના સિકંદરકો દિખા દેતા—એ રાહ.)

બુતે-બેરહમને[1] મેરી,
વફાદારી ન જાની હૈએ;
હુઈ વારિદ[2] ઇલાહી ક્યા,
બલાએ આસમાની હૈએ. ૧

મુકર જાતી હૈએ કૃઉં લૈલી,
કે મજનુંસે નહી વાકિફ;
બતા રૂખસાર પર કિસકે યે,
બોસેકી નિશાની હૈએ. ૨

મુઅદ્દબ[3] હૈએં ગુલો આસમારો[4]
બુલબુલ ઔર સબ આબેઆબ[5];
કહો ઇસ બાગમેં કિસ, શાહે
ગુલકી મેજબાની હૈએ. ૩

હકીકત બાઅદ-મુરદન[6] જો,
સુની ચાહે તો એએ મુનસિફ[7];
મુનક્કશ[8] લૌહે-દિલ[9] પર દેખલે
મેરી જબાની હૈએ. ૪

લિખા દિલકે વરક પર હમને
નામાહ અશક[10] ખૂનીસે;

૧—ઘાતકી માશૂક. ૨—ઉતરી. ૩—અદબથી. ૪—ફુલો. ૫—હોસતો. ૬—મુવા પછી. ૭—ઇનસાફ કરનાર. ૮—કોતરેલા. ૯—દિલની તખતી. ૧૦—આંસુ.

સબા ઉસ ગુલસે જા કહિઓ,
જલી જાતી જવાની હુએ. ૫

જલા પરવાના મુઉં કેહકે,
બશૌકે દિલ ફિદા હોકે;
શમઆ યે તેરે જલવે પર,
હમારી જાંફિશાની હુએ. ૬

કોઇ ફીરોજ઼ ઇતના જાકે,
ઉસ મ્હારૂસે કેહદેવે;
તુમારી મ્હેરબાનીસે,
હમારી જિંદગાની હુએ. ૭

જીવને શિક્ષા.

સિંધુરા–મુસલ્લસ–તાલ ધીમો ત્રિતાલો.

કરલે અએ જાન તુ સના રબકી,
ફિર નહી આવે એ ફસલ[1] અબકી;
ખાલી ન રહે હરકત લબકી[2]. ૧

ધરલે તુ જબાં પર રબકા નામ,
રખ મત કલપર જોહો આજહિ કામ;
કરલે વો સિતાએશ રોજ઼ શબકી. ૨

બખ઼શિશ તો હુએ જિસકી સબપે,
દુજાનુ[3] તુ હો દિલદે રબપે;
બર લાતા હુએ અરમાન[4] કબકી. ૩

૧—મોહોસમ. ૨—હોઠની. ૩—ગુઠણુમડીએ પડીને. ૪—મુરાદ.

હૈં અદ્‌ના વ આ‌લા એકસાં[1] જિસ્‌કો,
તુ છોડ જહાંદાર ઢુંઢતા કિસ્‌કો;
કર યાદ તુ શર્‌ત જેહદાન[2] જબકી. ૪

ફ઼િરતે જહાંમેં હમતો આ‌સી,
રોજ઼ેશબ પરેશાન લિબાસી;
જ઼બાન હૈ સનામેં બાલી[3] સબકી. ૫

ઇશ્વર સ્તુતિ.

ધનાસરી પિલૂ—ગજ઼લ—તાલ દીપચંદી.

(તેરે સાની અગર કોઇ બશર હોવેતો મઝે જાનું—એ રાહ.)

દેખું જબ ખ઼ૂબ હર તસવીર,
ખ઼ુદાવંદ તુંઇ તુંઈ હૈ;
નવેસિન્દે[4] બહર તક઼દીર,
ખ઼ુદાવંદ તુંઇ તુંઈ હૈ. ૧

જ઼મીન અરજ઼ે-સમા[5] ઔર બેહ઼રો-
બરમેં[6] કર નજ઼ર દેખા;
હર એક જા હૈ તેરી તશહીર[7],
ખ઼ુદાવંદ તુંઇ તુંઈ હૈ. ૨

મુક઼ાબિલ ગર કરો કરની.
ન હૈ હમ લાયકે બખ઼શિશ;
હમારી મઆ઼ફ઼ કર તક઼સીર,
ખ઼ુદાવંદ તુંઇ તુંઈ હૈ. ૩

૧—સરખા. ૨—ગરભસ્થાન. ૩—નાનકડી. ૪—લખનાર.
૫—જમીન અને આસમાન. ૬—તરી અને ખુશકીમાં. ૭—નામનો પોકાર.

જમીનો આસમાં ખુરશીદ,
સિતારે ઔર મૌજૂદાત[1];
હર એક મેં હુએ તેરી તનવીર[2],
ખુદાવંદ તુંહી તુંહી હુએ. ૪

તુ હુએ ખાલિક તુ હુએ માલિક,
તુ હુએ બાતિન તુ હુએ જાહિર;
કરે ફીરોજ ક્યા તકરીર[3],
ખુદાવંદ તુંહી તુંહી હુએ. ૫

ભરોસો ખુદાનો.

ધનાશ્રી પિલૂ—ગજલ—તાલ દીપચંદી.

(સિતમકો હમ સનમ સમજે.—એ રાહ.)

સિતમગર સખ્ત હુવા તો ક્યા,
મેરા અલ્લાહી અલ્લાહ હુએ;
ખફા હર વક્ત હુવા તો ક્યા,
મેરા અલ્લાહી અલ્લાહ હુએ. ૧

ફલક[4] ક્યું હુએ ખફા મુજપે,
ગુજારે તું જફા મુજપે;
સિઆહ ગર બખ્ત હુવા તો ક્યા,
મેરા અલ્લાહી અલ્લાહ હુએ. ૨

મેરા મજનુન ન સાની[5] હુએ,
જો લૈલા હુએ દિવાની હુએ;

૧—જે ચીજ નજરમાં આવેતે. ૨—નુર. ૩—વાત; બોલવું.
૪—આસમાન. ૫—બરોબરીઓ; જેવો.

ન તાજો તખ્ત હુવા તો ક્યા,
મેરા અલ્લાહી અલ્લાહ હૈ. ૩

તેરે ખાતિર અયે ગુનચે ગુલ,
હુવા રંજૂર જ્યું બુલબુલ;
અસીરો-જબ્ત[1] હુવા તો કયા,
મેરા અલ્લાહી અલ્લાહ હૈ. ૪

કહે ફીરોજ હૈ હરદમ,
પએ[2] બરબાદ હૈ આલમ;
ફલક એક-લખ્ત[3] હુવા તો કયા,
મેરા અલ્લાહી અલ્લાહ હૈ. ૫

બદબખ્તીનો ચિતાર.

બરવા—ગજલ—તાલ ધીમો ત્રિતાલો.

(બદકે પરીસે શિકલ મેરે દિલરૂબાકી હૈ.—એ રાહ:)

જબકે ઉલ્‌તી ચાલ હોતી,
હૈ તકદીરકી;
કુચ નહી ચલ્‌તી દિલા,
તબ તદબીરકી. ૧

જો સરે દસ્તસે બંદે
આહન[4] તોડતે;
હૈ ગિરાની[5] ઉનપે,
ઐાંમકે જંજીરકી. ૨

૧—કેદી. ૨—વાસતે. ૩—એકદમ તુટી પડવું. ૪—લોખંડની બેડી. ૫—સખતી.

હૈ હિરાસાં[1] દેખકે યો,
ચોએ-ખુશક્કોર[2];
મિસ્લે બાઝી[3] જિસ્કે આગે,
જરબ[4]થી શમશીરકી. ૩

જો દાંત સંગે સખ્તમેં,
કરતે નિશાન થે;
ઉનકુ ગિરા રહી હુએ,
નરમી પનીરકી. ૪

ઉંગલીંકિ ઈશારેસે,
બેજાન હો ગિરપડે;
તાસીર હો ન સક્તીથી,
કુચ્છ નોકે તીરકી. ૫

બેગુનાહ પાવે સઝાએ—
સખ્ત હાએવાએ[5];
ઔર કુચ્છભી પુરશિશ[6],
ન હો તક્સીરકી. ૬

બેગાને ખેશ હોતે હુએ,
ઔર દોસ્ત સબ અદૂ[7];
ફીરોજ ખફગી હોતી હુએ,
તબ દસ્તગીરકી. ૭

૧—બિર્યસા. ૨—સુકી લ કઠીને. ૩—રમત.
૪—ફટકો. ૫—અરે અફસોસ. ૬—પુછપરછ. ૭—દુસમન.

માશુકને અરજ.

દરબારી કહાનરો—ગજલ—તાલ ત્રિતાલો ઠેકો મુગલાઈ.

(મઈ વો નહિ હઉં કે તુજબુતસે દિલમેરા ફિરજાએ.—એ રાહ.)

ગુસ્તગૂ આગિઆરસે[1] હુએ,
હમને ક્યા તકસીર કી;
તેજી કડિં દિખલા રહે હો,
અબરૂએ[2] શમશીરકી. ૧

ગએરોંસે બાત કરતે હો,
મોતી ઉગલતે હો;
હર હર સખુનમેં હમપે,
હુએ તાસીર તીરકી. ૨

કાસેહ-સરકા[3] તબલા,
નબ્જ રખ્ખ તાંત સિરંગીપે;
ચશ્મોંકે દો ચંગ બનાકે,
રાહ દેખું અમીરકી. ૩

ઉંગલી તરાશ કી કલમ,
અશ્ક સિઆહી દિલ લિફાફાહ[4];
આહ કાસદ લેજા ખબર તું,
આશકે દિલગીરકી. ૪

મિજગાંકી[5] કલમ બના,
ખાલકા[6] કિઆ કાગજ;
અશ્ક ખુંનીસે નઈ,
ફિરોજને તસવીરકી. ૫

૧—પારકાં સાથે. ૨—ભવાંની. ૩—માથાની ખોપડીનો.
૪—પરબીડું. ૫—પાંપનની. ૬—ચામડાંનુ.

ગાયનની અસર.

બિહાગ—ગઝલ—તાલ ત્રિતાલો ઠેકો મુગલાઈ.

(કુછ ગમખા ખુદાકા બહોત તુજપે હુએ કરમ.—એ રાહ.)

અજબ અસર ગાનેકા,
સુનતે ગમ ગ્રફા હોવે;
નિગાહે મહેરસે દેખે,
અગર ખુદા ખફા હોવે. ૧

હએવાન સમાઅતસે[1] ઈહાં,
વજદમે[2] આતે હુએ;
જો એવકા સંગદિલ હો,
વો બાવફા હોવે. ૨

મુરગે-હવા[3] જમીં પે,
ઉતર આએ સુનકે રાગ;
ઈસી પે આબે-રવાંકા[4],
ભિ ઈકૂતિફા[5] હોવે. ૩

સિરપે ગિરે ફલકભિ તો,
પંબા[6] મિસાલ હો;
આરામ હુએ જિંદાંમે[7] જો,
લાખો જફા હોવે. ૪

ફિરોજકે અજીજો, વો
ગાઓ સરોદ તુમ;
હર મરજકો ફજલે ઈલાહી,
સે શિફા[8] હોવ. ૫

૧—સાંભળવાથી. ૨—બેખબરીમાં. ૩—આસમાન પર ઉડતાં પક્ષીઓ. ૪—વેહેતાં પાનીનું. ૫—ચાલતું બંધ પડવું. ૬—રૂ. ૭—બંદીખાનામાં. ૮—તંદરોસતી.

ભલાની યાદ બુરાની ફરિયાદ.

કાલિંગડો—ગઝલ—તાલ ત્રિતાલો ઠેકો મુગલાઇ.

(કલ નહી હએ તુજકો પિયારે દિલ મિલાના ચાહિએ.—એ રાહ.)

ચલ ગએ સબ દોસ્ત ઔર,
દુશ્મન સતાને રેહ ગએ;
કિસલિએ ઐઆમે-બદ,[1]
સખ્તી બતાને રેહ ગએ. ૧

કર રવાં અબ હલ્કપે,
જલ્લાદ તેગે તેજકો;
સિંવાએ ઉસ મ્હોરકે,
મેરે રવાને રેહ ગએ. ૨

અએ બદો જિન્દાહ હો ક્યું,
નેક સારે ચલ બસે;
જિન્નતમેં કહા જા નહી,
દોજખ બસાને રેહ ગએ. ૩

મિટાને મર્જે મરગકો,
નાતો કિસીકા બસ ચલા;
લાખ દરમાં કર તબીબ,
અપને ઠિકાને રેહ ગએ. ૪

આબાદ-મુરદન ઇસ જંમીને,
લાશ ફેંકી કબ્રસે;
મુન્તજિર[2] અહબાબ[3] સબ,
ફૂલો ચઢાને રેહ ગએ. ૫

૧—બુરા દાહડાઓ. ૨—ઇનતેજાર. ૩—દોસ્તો.

દેખે ઇસ ગુલ્શનમેં[1] ગુલ,
કિસ્મેં નહી બૂએ-વફા;[2]
નકશે ઉલફતકો મગર અબ,
ઇએ મિટાને રેહ ગએ. ૬

જીતેજી મૈ ખાકથા,
જબકે ફિરોઝ જાન ગયા;
તો ખાક મીલી બાદસે,[3]
રવાં ઉઠાને રેહ ગએ. ૭

મુબારકબાદી.

કાફી પિલૂ—ગજલ—તાલ ત્રિતાલો.

(અજબ સનમકી અદા એ દેખી હુવા હએ તબસે ફિગાર સીના—એ રાહ.)

શાદ[4] રહો મિજલિસ દાએમ,
હોવે તુમકો બહાર મુબારક;
અએશો અશરતસે રહો કાએમ,
ખુલખુલો ગુલજાર મુબારક. ૧

ભરદે સાકી જામ હમારે,
શિશએ શરાબ તુ મતરખ ન્યારે;
આજ મિલે હએ હમારે પ્યારે,
રહિઓ સદા દીદાર મુબારક. ૨

દુઆ અજીજો દિલસે કહિઓ,
હર એક ખુશરહો જીતે રહિઓ;

૧—બાગમાં. ૨—વફાદારીનો વાસ. ૩—હવાસાથે. ૪—ખુશી ભરેલી.

કુછભી રંજ બલા મત સહિઓ,
જનો ફરજંદકે પ્યાર મુબારક. ૩

ના હુમા[1] અપને સિરપર હુએ,
તખ્ત નહી તાજ અપને સર હુએ;
ના ગ઼નમકો[2] શેરકા[3] ડર હુએ,
આદિલ એ સરકાર મુબારક. ૪

મજલિસ રહે ઇલાહી આબાદ,
ઔર આરાકિન[4] ઇસકે હો શાદ;
ખ઼ુદા તુમારી લેવે સબ દાદ,
ફિરોજ઼ કહે હરકાર મુબારક. ૫

હુજતનાં પરીણામ.

સોહેની-ગજ઼લ-તાલ ત્રિતાલો ઠેકો મુગલાઇ.

(કલસે તુ બેકલ હુએ યાર કયા તુજે આજાર હુએ—એ રાક.)

જ઼િકર દિલ્સે મિટાનેકો,
ન ઇએ્ સમઝી ન વે સમઝે;
હસદકે દાગ઼ ઉઠાનેકો,
ન ઇએ્ સમઝી ન વે સમઝે. ૧

ન ઇએ્ મહબ્બતસે દર ગુજ઼રે,
ન વો આશક઼કા ગ઼મ ખાવે;
ઇએ ઝગડે જ઼િદ દબાનેકો,
ન ઇએ સમઝી ન વે સમઝે. ૨

૧—એક કલપનાનું પક્ષી જેનો છાયો બાદશાહો ઉપર પડેછે
૨—બકરીને. ૩—વાઘનો. ૪—સભાશદો.

જો ઝીતે ઉનકો જૂતી હઍ,
હારી ક઼િસ્મત ફૂટી હઍ;
અદ઼ાલત ઔર ખ઼જ઼ાનેકો,
ન ઇઍ સમઝી ન વે સમઝે. ૩

સુનો મઅ઼ાશૂક઼ ઔર આ઼શક઼,
ઇશ્ક઼કા સખ઼્ત હૅ ઇઍ સબક઼;
ઉસ દરસે સર ફિરાનેકો,
ન ઇઍ સમઝી ન વે સમઝે. ૪

દિઆ ઐસા નહીં ઝુલને,
ન છોડા બાગ઼ બુલબુલને;
ક઼ફ઼સ[1] સૈઆદ[2] ચુકાનેકો,
ન ઇઍ સમઝી ન વે સમઝે. ૫

શમાઅ઼કે[3] બાદ પરવાને,[4]
જલે દોનો હો દીવાને;
ચરાગ઼ે ઇશ્ક઼ બુઝાનેકો,
ન ઇઍ સમઝી ન વે સમઝે. ૬

ફિરતે હૈ મહેરો-માહ[5] ફીરોજ઼,
હૂઆં કિસ્કે લિઍ શબરોજ઼;[6]
ઇઍ જેહ઼મત છુડાનેકો,
ન ઇઍ સમઝી ન વે સમઝે. ૭

૧—પીંજરૂં. ૨—શિકારી. ૩—બતીની. ૪—પતંગીઆં.
૫—સૂરજ અને ચાંદ. ૬—રાત અને દાહડો.

જીવને શિક્ષા.

બરવા—ગઝલ—તાલ ત્રિતાલો ઠેકો મુગલાઇ.

(બહાર આઇ હુએ ભરદે બાદે ગુલગુંસે પઈમાના.—એ રાહ.)

ખુદાસે ઝાલિમ ડરકે ચલ,
ક્યા મૂં બતાએગા;
જબ રૂબરૂ મુનસિફકે,
ઇનસાફ પાએગા. ૧

બેહરે-નિશાતો-અએશમે[૧],
હુઆં તું ગઆ હુએ ડૂબ;
દરિઆએ-કેહરમે[૨] તુ વહાં,
ગોતેંભિ ખાએગા. ૨

નાજો અદાસે સોતા હુએ,
ફુલોંકી સેજ પર;
ફિસ્કો-ફુજૂર[૩] ખારોંમે[૪],
બિસતર બિછાએગા. ૩

દરબારમેં ખાલિકકે,
સિઆહ રૂ ન હોકે જા;
કાસિદ કઝાકા આકે તુજે,
જબ લે જાએગા. ૪

કર શુક્ર[૫] નિઆમતોંકા,
ખાતા હુએ રાત દીન;
ફઝલો-કરમસે અપને,
વહાં વો ખિલાએગા. ૫

૧—ખુશી અને આરામના દરીઆમાં. ૨—તે સાહેબના ગુસ્સાના દરીઆમાં. ૩—જુઠઠાં અને બુરાં કામો. ૪—કાંટામાં. ૫—હર એક સખસે ખાનું ખાધા પછી શુકરાના કરવા એ વાજબીછે, પણ ભુખ્યાંને ભોજન જમાડી, ગરીબને દાન આપી, દુખ્યારાંના દુખનુ નિવારણ કરી, પગે મંજલ કાપી, કોઇ પણ નેક કાંમ કરીને ખુદાના શુકર કરવા, એ પૂરી શુકર ગુજારીછે.

નેકી જો તુજસે હો સકે,
ઉસમેં કમી ન કર;
જો કુછ ય્હાં કરેગા, જઝા[1]
વ્હાં તુ પાએગા. ૬

ફીરોઝ કર વઝીફા[2] તું,
યઝદાંકે નામકા;
ય્હએ નામે પાક તુજકો વ્હાં,
પર નિભાએગા. ૭

ધીરજ મોટી વાતછે.

ભૈરવી—ગઝલ—તાલ દીપચંદી.

તસદ્દુક દમબદમ હોતા હુએજી મેરા સિતમગરકે.—એ રાહ.)

બવક્તે મુશ્કિલો સખ્તી,
અઝીઝો સબ્ર આલા હુએ;
સબોંકો ચર્ખ-ગરદુંને[3],
યકિન ગરદિશમેં ડાલા હુએ. ૧

સર્દો ગરમ જમાનેકા તો,
ઇન્કિલાબ[4] ય્હએ હુએ જાહિર;
દિન બાદ રાત હોતી હુએ,
અંધેરા બાદ ઉજાલા હુએ. ૨

ફિક્રો-ગરરી[5] છોડદો,
કે અરબાબુ-હશમતકે[6];

૧—બદલો. ૨—બંદગી. ૩—આશમાના ચકકરે. ૪—ઉલટ પુલટ થવું. ૫—મગરૂરી. ૬—ઘણાં તવંગરો.

દરબાનકે બદલે દેખો,
કભી વો દરપે તાલા હુએ. ૩

નિશેમેં માલકે થી જો,
તલાશે સાગ઼રે જ઼રરીન;
સખ઼્તીકે દિનો મેં દેખલો,
હાથોમેં માલા હુએ. ૪

ગુલિસ્તાં હો ગએ સેહ્રા[1],
યહી બુલબુલકા નાલા[2] હુએ;
બિઆબાં હો ગએ ગુલ્શન[3],
કહીં નરગિસ વ લાલા હુએ. ૫

વહી સરસબ્જ હૈં ફ઼ીરોજ઼,
કે જો તાઆલ્લુક઼ નહી રખતે;
ચમનજ઼ાદાંને[4] ગુલ્શનમેં,
યંક઼ી હર સર્વ[5] બાલા હુએ. ૬

સાકીને અરજ.

તિલંગ—ગજ઼લ—તાલ દીપચંદી.

(ભલા મુજકો નસીઓંસે મિલા ગમખ્વાર સાકી હુએ.—એ રાહ.)

ભરકે સાક઼ી તુ જામે મૈ,
જ઼રા મુજકો પિલાતા જા;
કરમસે અપને માઉલ-બકા[6],
તુ દે મુજકો જિલાતા જા. ૧

૧—જંગલ. ૨-પોકાર. ૩—બાગ. ૪—ઝાડ. ૫—સરોવર ઉંચુ ઝાડ. ૬—જીંદગી અમર કરનારો શરાબ.

ન છુપા મુજસે ચશમ તેરી,
તુજે હૂએ જાન કસમ મેરી;
ફિરા કુછ રાહ રસમ તેરી,
જરા આંખેં મિલાતાજા. ૨

મેરે ઇસ જખ્મ દિલકો કુછ,
નહીં હૂએ સૂદમંદ-મરહમ[1];
મગર વસલ્તકે રિશ્તેસે[2],
અપનેહી સિલાતાજા. ૩

શિતાબીસે ચલે જાઓ,
તબીબે ઇશ્કકો લાઓ;
બ મુદ મિન્નત એહી કેહદો,
દવાએ! શિફા[3] ખિલાતાજા. ૪

મેતો તેરા હૂં એગાના,
તુ કહિં જાને હૂએ બેગાના;
તુ હૂએ દાનાહ વ ફરજાનાહ[4],
કુછ તો ખિઆલ લાતાજા. ૫

લેતા સબોંકી હૂએ તું સલામ,
હમારા તો નલેતા નામ;
એહિ હૂએ આરઝૂ મોદામ[5],
જયાં હમસે હિલાતાજા. ૬

મિસાલે અબ્રે-બારાં[6] અશ્ક,
હૂએ કીરોજકે જારી;
દિખાકે બરકકા-આલમ[7],
ઉસે અબ તું હસાતાજા. ૭

૧—ફાયદો કરનારો મલમ. ૨—દોરાથી. ૩—તનદરૂસ્તી. ૪—હુશીઆર. ૫—સદા. ૬—વરસાદની વાદલી. ૭—વીજલીનો ચમકાત.

કોણને શું બસછે.

ભૈરવી—ગજલ—તાલ દીપચંદી.

(કતલ કરનેકો આશકકે નિયે તલવાર કાફી હએ.—એ રાહ.)

ઇશારત અસ્પ-તાજીકો[1],
ફક્ત એકબાર કાફી[2] હએ;
ગધેકો લાખ જિલ્લત[3] ઔર,
નહીં કુછ માર કાફી હએ. ૧

હવાએ બાગસે સરસબ્જ[4],
હોવે દિલ ન ઇએ હરગેજ;
બરાએ આશકે દિલગીર,
કૂએ[5] યાર કાફી હએ. ૨

કસમ હએ તેગ-અબરૂકી[6],
જમાના ગર હુઆ દુશ્મન;
શિકસ્તેહ સબકો કરનેકો,
તેરી તલવાર કાફી હએ. ૩

ભલાઈ હએ તુજે દરકાર,
સુન એ ખુસરવે-ખૂબાં[7];
મુસખ્ખર[8] મુલ્કે-દિલ કરને,
સુખનકા પિઆર કાફી હએ. ૪

ન ખ્વાહેશ મુલ્કો શાહીકી,
નહીં મતલબ અમીરીકી;
ગદાએ દરકો તેરે દૌલતે-
દીદાર કાફી હએ. ૫

૧--આરબી ઘોડાને. ૨—બસ, પુરતું. ૩—ફજેતી. ૪ તાજું. ૫—ગલી. ૬—ભવાંની તલવારની. ૭—ખુબીના બાદશાહ. ૮—કબજે લેવા.

ચમનમેં હાર ફૂલોંકે.
જો પૂહેનેં ફિર રહેં આગિયાર[1];
મુબારક તેરે હાથોંસે,
હમેં તો ખાર[2] કાફી હય્યે. ૬

જમાનેમેં નહી મુનસિફ,
જો દેવે દાદ બાઇનસાફ;
બરાએ તસફિયાહ[3] ફીરોજ.
વહી દરબાર કાફી હય્યે. ૭

નસિહતો.

કાફી પિલૂ—ગજલ—તાલ ત્રિતાલો ઠેકો મુગલાઇ.

(ફિર દોબારા ઈશકકા દિલપે અસર પઈદા હુઆ.—એ રાહ.)

કદે-જાના[4] દિખાવેંગા,
બહાર અપની જવાનીમેં;
નિકલ આવેંગે જબ અસમાર[5],
બાગે જિંદગાનીમેં. ૧

ખતે તકદીરમેં જો કુછ,
લિખા હય્યે બસ વોહી હોગા;
સરેમુ-ફરક[6] હોગા કુછ,
ન ઉસકે પેશ-આનીમેં[7]. ૨

ન ઐસી બાત લા લબપર,
જો દે પાસિ તુજે કોઈ;
મજાહ કંદે-મુકરરકા[8],
રહે તેરી જબાનીમેં. ૩

૧—પારકાં. ૨—કાંટા. ૩—ચુકાદો, ફેસલો. ૪—બાશુક નું કદ. ૫—ફલો. ૬—બાલ જેટલો પણ ફરક. ૭—બર આવવામાં. ૮—હોઠોના મીઠાસની.

ગયા જોરે જવાની આહ,
ઉઠાના હુએ કદમ મુશ્કિલ;
દિખાયા જોફને[1] ભી જોર,
અપના નાતવાનીમેં. ૪

રહો ખુલકો મુરવ્વત, ઔર,
જવાંમરદીસે ઐ યારો;
કરો હાસિલ ઇસી દૌલતકુ,
તુમ ઇસ દારે-ફાનીમેં[2]. ૫

કદમ-રંજાહ[3] વો ફરમાવે,
જો ઇસ મિસકીનકે દર તક;
ખિરાજે-દોજહાં[4] હાંસિલ,
હો ઉસકે મેજબાની મેં. ૬

દરે-દૌલતસરાહ[5] પર તેરે,
ઇસ્તાદાહ[6] રહે ફીરોજ;
ખિરાજે સલ્તનત હાસિલ,
હે તેરી પાસબાની મેં. ૭

ઇશ્કબાજીનાં ફળ.

ખમાચ માંડ-ગજલ-તાલ ત્રિતાલો ઠેકો મુગલાઇ.

(ઉમર સબ ગુફ્તમેં ખોયા કિએ નાદાન રહે.—એ રાહ.)

યે વો બલાએ ઇશ્ક હુએ,
આબિદ[7] જિસ્સે શૈતાં હુએ;
ઇએ હુએ ફુસુંસાજે-જહાં[8],
દાના જિસ્સે નાદાં હુએ. ૧

૧—નાતવાનીએ. ૨—ફાની દુનીઆ.માં. ૩—આવવું. ૪—બહુ દુનીઆની આમદાની. ૫—મકાનના દરજા. ૬—ઉભા. ૭—પરેજગાર. ૮—દુનીઆની જાદુગરની.

એક બુતે-તરસાકી[1] ઉલ્ફતમેં,
બહરાયા જો કદમ;
શેખ-સનઆ[2] દેખલો ચંદરોજ,
બેદીમાં હુએ. ૨

હો ગઈ બેકાર કોશિશ,
આશકે ફરહાદકી;
ઉસ્કા નતીજા યેહ હુઆ,
દોનો બહમ બેજાં હુએ. ૩

મરગે-પરવાને પર હમા,
વો શમુઆઇ મૈને કહા;
કિયુ લિએ માઆશક દાતને,
જાનકે ખાહાં[3] હુએ. ૪

હિરસો-હવા[4] બોગજો-હસદ[5],
રખતે હુએ યહ આહલેજહાં;
ઇનસાનકિ સૂરત બનકે ફિર,
સિરતમે[6] કયું હૈવાં હુએ. ૫

આફતો રંજોબલા હમે,
દોસતો જનૂનરે ઇશક;
બંદે ફરમાં યહાં પર,
સેંકડો સુલ્તાં હુએ. ૬

તું અએ ફીરોજ પી,
ઇશકે ઇલાહીકી શરાબ;
જિસકદર મખમૂરે-ઉલફત[7],
હજરતે કેવાં[8] હુએ. ૭

૧–કરીસતી મહજબ પાલનારી માશુકની. ૨–એ નામનો એક કાબેલ શેખ. ૩–ચ્હેનાર, ખાઇશ રાખનાર. ૪–લાલચ અને લોભ. ૫–કીનો અને અદેખાઇ. ૬–ખશલતમાં ૭–મહોબતમાં ચકચુર. ૮–આજર કેવાંન જુઓ પાને ૧૨૯ મેં.

ખુદાને પિછાનવાના ઇલમની તારીફ.

દેશ—ગજલ—તાલ ત્રિતાલો ઠેકો મુગલાઈ.

(મેરે બાદ કઈ એક સાલકે યારો કલજો વો નજર આ ગએ.—એ રાહ.)

કલ હકીકત જો સુનીથી,
આજરે કેવાનકી[1];
મિલ ગઈ મિફતાહ[2] મુજકો,
ઇલ્મ ઓર ઇરફાનકી[3]. ૧

ઇલ્મો-ઇરફાનકી,
નથી અસલા મુજમેં તમીજ;
સુન ચુકા જબ ગુફતગૂ,
ઉસ સાહબે-બુરહાનકી[4]. ૨

હો ગઈ મુજકો હિદાયત,
ઇક્તિસાબે-ઇલ્મ[5] પર;
ખુલ ગઈ જિસસે હકીકત,
દીન ઓર ઇમાનકી. ૩

ખુલ ગઈ જબ ચશ્મે-બાતિન,
ચશ્મ જાહિર કુછ નહીં;
નૂર-અફ્ઝાએ-તજલ્લી[6],
હઝરતે યઝદાનકી. ૪

બાને મક્સુદકા અગર,
પાયા નહિ હમે ઉસત વાગ;
કિસ તરાહસે ઇસ્તકામત[7],
દિલમેં હો યકાનકી[8]. ૫

૧—દબિશાતાનોલ મજાહેબ નામની કિતાબ ઉપરથી માલમ પડેછે કે, પાદશાહ ફરેદુનની ઓલાદનો, જરથોસ્તી સુફી મજહબ પાલનાર દશાતુર હજરત આજરે કેવાંન આસરે ૩૫૦ વરસની વાત ઉપર થઇ ગયોછે. એ આલિમ આગલી તેમજ હાલની મુસલમાન અને બીજી કોમમાં કેવાંનશાહ પીરને નામે મશહુરછે, જેઓ આ મહાકાબેલ દશાતુરની કબર જે હાલ હીન્દુસ્થાંનના પટનાં શેહેરમાંછે તેનો ખરા માનથી શેજદો કરેછે.

૨—કુંચી. ૩—ઇલમ બાતિનની. ૪—દલીલના સાહેબની. ૫—ઇલમ મેલવવા. ૬—રોશણી જે નુરનો વધારો કરેછે. ૭—મજબુત થવું. ૮—એકીનનું.

સુલેહ્‌કુલ મઝ્‌હબ હમારા,
હ્‌એ નહી કોઈ જુદા;
કર્‌તે હ્‌એ તાઅત[1] સબી,
હમ હઝ્‌રતે-મન્‌નાનકી[2]. ૬

છોડ કર હિર્‌સો-હવા[3],
ફિરોઝ કર શુક્‌રે ખુદા;
કો અતા તુજકો જો ખિલ્‌અત[4],
હઝ્‌રતે ઇન્‌સાન કી. ૭

હું શું જાણું ખુદા કાં મજપર મેહેરબાન છે.

ભૈરવી—ગઝલ—તાલ ત્રિતાલો ઠેકો મુગલાઇ.

(દેખ મુજકો બુતે બેપીરને મું ફેર લિયા.—એ રાહ.)

ક્યા જાનું મુજપે ઇએ,
ફઝલે-ખુદા ક્યું કર હુવા;
બંદે-આસી[5] પ ઇએ,
લુત્‌ફો-અતા[6] ક્યું કર હુવા. ૧

મૈંતો થા કુફ્‌રાને-નિઆમત[7],
દોસતો દેખો જરા;
મુજપે ઇએ બાને-અતા[8],
જારી સદા ક્યું કર હુવા. ૨

નફ્‌સ-સરકશકી[9] રહા,
ફરમાં બરીમેં રાત દિન;
લાયકે બાગે-જિના[10],
ઇએ નાસઝા[11] ક્યું કર હુવા. ૩

૧—બંદગી. ૨—ઉપકાર કરનારા સાહેબની. ૩—લોભ અને લાલચ. ૪—સરોપાવ. ૫—ગુનેહગાર બંદા. ૬—મેહેરબાની ભરેલી બક્ષેશો. ૭—નીઆમતના નહી શુકરકરનારો. ૮—બક્ષેશનો ખુમચો. ૯—શયતાનની. ૧૦—બેહેશતનો બાગ. ૧૧—નાલાયક.

ઉસ દરે દૌલત કે હએ,
મોહતાજ સબ શાહો ગદા;
સાઇલે-મખ્લૂક[1] તુ,
ઓ બેહયા ક્યું કર હુવા. ૪

હો ગયા ફીરોજ઼ કિસ,
દામે બલામેં અબ અસીર[2];
બારગાહે-ઈજ઼દીસે[3],
તૂં જુદા ક્યું કર હુવા. ૫

ઇશ્કની આગ.

કાફી જિલ્લો—ગજ઼લ—તાલ દીપચંદી.

(ખુદા જાને કે કિસમતમેં હમારે કયા લિખા હોગા.—એ રાહ.)

લગી હએ આગ સોજ઼ે-ઇશ્કકી[4],
અશ્કોંકે-બહેરોમેં[5];
અજાયબ કિશ્તિએ ઉમરે-
રવાં જલ્તી હએ નહેરોમેં. ૧

ખતા હમસે હુઈ જાહિર,
કહા મુશ્કે-ખતા[6] સાહેબ;
કઈ સોદાએ મારે-
સિઆહ[7] હએ મસ્ત લહેરોમેં. ૨

મરાહિલ[8] ઇશ્કે યજ઼દાંકે,
કિએ તય[9] બેખતર[10] જિસને;

૧—ફાની દુનીઆનો ભીખારી. ૨—કેદી. ૩—ઈજદની દરબારથી. ૪—ઇશકના બલતાંની. ૫—આંસુના દરીઆમાં. ૬—ખતા શેહેરની કશતુરી. ૭—જુલફના કાલા નાગો. ૮—મંજલો. ૯—કાપી. ૧૦ વગર ધાસતીએ.

દિલાવર હએ વોહી નામા,
અગર દેખો દિલેરોમેં. ૩

અજબ દરબારે-આલી હએ,
નહીં કિસ્કી રસાઈ હએ;
બરાબર હએ શહેનશાહો-
ગદા સબ ઉસ્કી નજરોંમેં. ૪

ચલો ફીરોજ તુમભી જાનબે-
સહરા[1] કદમ રખલો;
કે મસ્તાને-ખુદા જો હએં,
નહીં રેહતે હએં શહેરોમેં. ૫

નવરોજની મુબારકબાદી.

ભૈરવી—ગજલ—તાલ ત્રિતાલો ઠેકો મુગલાઇ.

(જોગન આતી હએ પરી બનકે પરસતાનકે બીચ.—એ રાહ.)

આજ જરથોશતિઓ નવ-
સાલ મુબારક હોવે;
સાલ ફરખિન્દાહ[2] બહર,
હાલ મુબારક હોવે. ૧

રોજોશબ બલ્કે મહો-
સાલ[3] બ લુતફે-યજદાં[4];
જશન નવરોજ બઇજલાલ[5],
મુબારક હોવે. ૨

૧—જંગલની તરફ. ૨—મુબારક. ૩—મહીના અને વરશ.
૪—ખુદાની મેહેરબાની સાથે. ૫—બુજોરગી સાથે.

રહે દિલશાદ બસદ,
ઇજ્જતો-ઇકરામ અનીસ[1];
દૌલતો માલ વ યકબાલ,
મુબારક હોવે. ૩

સબ્જ પોશાક અરોસાને-
ચમનને[2] પ્હેના;
બુલબુલો ગાઓ તુમહેં,
તાલ મુબારક હોવે. ૪

અહ્‌લે-માહફિલકે[3] લિએ,
હૈ ઇએ દુઆએ ફિરોજ;
રોજ નવરોજ, બા-
અમુઆલ[4] મુબારક હોવે. ૫

તારા પ્રેમમાં હું સદા રહું.

ભૈરવી—ગજલ—તાલ ત્રિતાલો ઠેકો મુગલાઇ.

(હુશન માંની જો પસંદે દિલે નાશાદ આયા.—એ રાહ.)

જબ તફ્કેહ દમ, તેરે
ઇશ્કમેં હરદમ રહે;
ફિરાકો—વસ્લ મેં જિઆદા.
રહે ન કમ રહે. ૧

મિસ્લ મજનુન રોઓ,
ફુરકતમેં લૈલા ખિઆલ[5];
લે ખબર જલ્દી દિલે-
નાલાંપે[6] ક્યા ક્યા ગમ રહે. ૨

૧-દોસત. ૨-બાગના ઝાડોએ. ૩-મીજલસના દરએક જનને.
૪-ગેલત સાથે. ૫-ખશાલતો. ૬-પુકાર કરનાર દિલપર.

કર અતા તૌફીક[1] હમકો,
જિક્રકી અપને ઇલાહ[2];
યાદમેં તેરે રહેં,
જબ તક બદનમેં દમ રહે. ૩

ઉઠ ગએ દિલ્સે ખ્યિઆલાતે-
જહાન મોહૂમ[3] સબ;
દેખ લે તુ ખ્વાબમેં ભિ,
ચશ્મે આશક નમ રહે. ૪

હાલે ગર્દિશ ઉસ્ને પૂછા,
ફિરોજને ઇઉં કહા;
તાઇરે-કિબ્લેનુમાસે[4],
ભી નહી કમ હમ રહે. ૫

જીવને શિક્ષા.

ભૈરવી—ગજલ—તાલ ત્રિતાલો ઠેકો મુગલાઇ.

(લાગી હમે લગન તુમસે છોડા કૌણ સકેગા.—એ રાહ.)

રમજે-ખફી[5] કિસીસે,
બતાયા ન જાયગા;
લિખા જો હમે અજલસે[6],
ફિરાયા ન જાયગા. ૧

ઇએ નફ્સ હુએ રકીબ તેરા,
ઉસ્સે બાજ[7] રેહ;
બારે—ગુનાહ[8] તુજસે,
ઉઠાયા ન જાયગા. ૨

૧—ઇહાયત. ૨—ખુદા. ૩—વેહેમ. ૪—હોકાયંત્રની સોયથી.
૫—છુપો ભેદ. ૬—રોજે અવલથી. ૭—દૂર. ૮—ગુનાહનો બોજો.

ગર તું હજાર તરાહસે,
કોશિશ કરે દિલા;
દાગે ગુનાહ વ જુર્મ[1],
મિટાયાં ન જાયગા. ૩

સિનાહ હુએ ચાક ચાક જો,
શમશીરે ઇશ્કસે;
જુજ[2] સોજને-નિગાહ[3],
સિલાયા ન જાયગા. ૪

પેહના લિબાસ તાઉસી[4],
ગર ઇઆંપે જાગને[5];
રૂએ સિઆહ વાંપે,
છુપાયા ન જાયગા. ૫

મકરૂજ[6] ઉસકે દરકે,
ફીરોજ હુએં સબી;
કરજે ખુદા કિસીસે,
ચુકાયા ન જાયગા. ૬

રે ગરીબોને સતાવવું લાજમ નથી.

પીલૂ—ગજલ—તાલ દીપચંદી.

(કહું કયા ફલકકા સતાયા હુઉં મઐ.—એ રાહ.)

સતાના ગરીઓંકુ લાજિમ નહીં હુએ;
સનમ તેરી ફુરકતમેં[7] કયા કયા સહી હુએ. ૧

૧—પાપ. ૨—સિવાય. ૩—નજરની સોય. ૪—મોરનો.
૫—કાગડાએ. ૬—કરજદાર. ૭—જુદાઈમાં.

અગર સુનને ચાહતેહો શબનમસે[1] પૂછો;
સબી વારેદાત[2] ઉસસે રો રો કહી હુએ. ૨

ગલાયા તપે હિજ્રને જિસ્મ[3] સારા;
ફક્ત ઉસ્તખાં[4] ઔર ચમરી રહી હુએ. ૩

નિગાહે તસવ્વરસે દેખો જરા તુમ;
નજર આતા હર-શએમેં[5] અક્સર વહી હુએ. ૪

જરા પૂછ ફીરોજ તું નર્મદાસે[6];
ઉતર કિસકે ચશ્મોંસે[7] ઇત્આં તક બહી હુએ. ૫

જામે મહબ્બત.

ધનાસરી પિલૂ-મુસ્તઝાદ-તાલ ત્રિતાલો ઠેકો મુગલાઇ.

(દિલકે દેનેસે કિસીકા મુજે ઇનકાર નહી.—એ રાહ.)

કલ અંજુમનમેં સાકીને જામે શરાબ દિઆ,
દેખો ક્યા પ્યાર કિઆ;
મૈંને ખાકે કદમ હાથમેં ઉઠા લિઆ,
ગાજએ[8] દિદાર કિઆ. ૧

દેખતેહી ઉસકો ઉછલ પડે જો અંશકે તર,
જારી રહે સર બસર;
કુછભી તો ન રહા બુજર્ગોંકા મજ્લિસમેં ડર,
ખુબ ઇન્તેજાર કિઆ. ૨

ન દિઆ મૈંને કુછ ન લિઆ ઉસ્ને તો દામ,
ન એક ફૂટી બાદામ;
મુફ્ત ઇસ સૌદેમેં લિખા લિયા હમારા નામ,
હમેં ખરિદ્દાર કિઆ. ૩

૧—દવને. ૨—હકીકત. ૩—બદન. ૪—હાડકાં ૫—દરેક ચીજમાં. ૬—નરમદા નદીને. ૭—આંખોથી. ૮—ચેહેરાને ખુબસુરતી આપનારો રંગ.

મેરે લિયે દાનની સરદરદી[1] ન કર તબીબ,
જો ખફા હૈ હબીબ[2];
હોકે હરદમ વોતો મદદગારે-રકીબ[3],
મુજે બીમાર કિયા. ૪

અય્યે નફ્સે બદ તૂને કિસલિયે આઝાર દિયા,
એ ખતબાર કિયા;
ઉલફતમેં તેરે બાદએ-ગફ્લત[4] જો પિયા,
મુજે ગુનાહગાર કિયા. ૫

દાનતેજારીમેં હુએં જો ચશમ મેરે નમ,
રોયા મૈં દમબદમ;
હોકે હમખાબ રહા યાર તેરહિ ગમ,
ખાબસે બિદાર કિયા. ૬

તકદીરને જફરસે છિન લિયા હમે રાજ,
ખો દિયા તખ્તો તાજ;
કહે ફીરોજ છિના લી દહેલી જો હિનદકી લાજ,
ઉજડા દિયાર કિયા. ૭

પેગમ્બરને અરજ.

ભૈરવી—ગજલ—તાલ દીપચંદી.

(મહબ્બત ગમ્બરસે મેરી છોડાદે યા રસુલ ઇલ્લાહ.—એ રાહ.)

ખુદાએ પાકસે મુજકો,
મિલાદે યા પયંબર તું;
તજલ્લી[5] જાતે-અનવરકી[6],
દિખાદે યા પયંબર તું. ૧

૧–જેહમત. ૨–દોસત. ૩–દુશમનોનો મદદગાર. ૪–ગફલતનો શરાબ. ૫–રોશની. ૬–ચમકાત ભરેલાની.

રહું મૈં મસ્તે ઉલફત જબ,
તલક હ્યે દમમેં દમ મેરા;
મુજે જામે મએ ઉલફત,
પિલાદે યા પયંબર તું. ૨

સતાતી બેતરાહ હ્એ ચર્ખે-
કજરફતારકી[1] ગરદિશ;
તમામી મુશકિલેં મેરી,
ફિરાદે યા પયંબર તું. ૩

કિયે દિલસે રિયાજત[2] ગુલ-
શને હસ્તીમેં હ્એં જો જો;
ગુલે ઉમ્મેદકો ઉનકે,
ખિલાદે યા પયંબર તું. ૪

સખાવતમેં બુલંદ અખ્તર[3],
હુએ હ્એ મહેરસે બરતર[4];
ઉનોંકે નામનામીકો,
જિલાદે યા પયંબર તું. ૫

પિલા જામે મહબ્બત તું,
જરા ફીરોજ આસીકો[5];
મહબ્બત જાલે[6] દુનિયાકી,
ભુલાદે યા પયંબર તું. ૬

૧—અડી ચાલના ચકરની. ૨—નેક કામોમાં મેહેનત. ૩—તારા.
૪—વધારે. ૫—ગુનેહગારને. ૬—બુઢ્ઢી.

પેગામે મહુબ્બત.

ભૈરવી—ગજલ—તાલ ત્રિતાલો ઠેકો મુગલાઇ.

(મેરે કાસદસે પહોંચા મુઝગે દિલ લે નામેબર પહેલે.—એ રાહ.)

જવાબે ખ઼ત લાયો સબા કહે સલામ મેરે યારસે;
બહારે હુસ્ન જાતા હૂએ અબભી મુલાલો પ્યારસે. ૧

ફિર ફિર બહાર આતી નહી—આતી હૈ એકબાર,
પ્રેમરસ જો બેહગયા—ફિર ક્યા કરોગે યાર;
નજર ખોલ દેખ ઇસ તરફ઼ જા કહિયો દિલદારસે. ૨

આવો પિયુ અબ જાંબનોં—નહિ જાતે ઉઠાય,
ધરૂં ભેટ તુજ પાઉંપર—જો દરસ[1] પિયૂ હો જાય;
અબતક નહી ઇનકાર હૈ જાંની તેરે એકરારસે[2]. ૩

રતન જ્યું જહૂવેરી બિન—કૌડી મોલ બિકાય,
જા કહિયો મેરે સાજનસે—જોબનકો મોલ કર જાય;
ક઼િમ્મતકી દરકાર નહી ખ઼બર કરો ખ઼રિદ્દારસે. ૪

પ્રીતમ યું મત જાનીયો—લગાઉં ઔરસે પ્રીત,
જબતક ઘટમેં સાંસ હૈ—નિશિદિન તુમસે ચાંત;
ગ઼ય્યેરોંસે જા મિલા ઔર જુદા મુજ એક઼રારસે. ૫

આશક઼ સૌદાગર બેચકે—દિલ બિન લેકે દામ,
ધૂપ હીમ જલ બનહિ ફિરે—માંઆશુક઼ દિલ આરામ;
દસ્તોપાભી રેહ ગય્યે કહિયો માહ઼રમે—ઇસરારસે[3]. ૬

મિજગાંકા[4] જારૂબ[5] કરૂં—નૈનો જોત બનાઉં,
દિલ સેજેં સોલાયકે—મૈ તનમનસે બલ જાઉં;
સિર પટકતીહી રહું તેરે દરો—દીવારસે[6]. ૭

૧—દરશણ. ૨—કબુલાતથી. ૩—ભેદોના જાણનારને. ૪—આંખનાં પાંપનની. ૫—ઝાડુ, સારવણી. ૬—દરવાજો અને ભીત સાથે.

કરિયો આસા ફ઼નહીકી—કે. જિનસે પૂરી હોય,
દે દિલ ઐસે યારકો—કે ના પીછે તું રોય;
હો ન એક લેહ઼જ઼ાહ જુદા ફ઼ીરોજ઼ ઉસ ગ઼મખ઼્વારસે. ૮

આશકની હાલત.

જોગિઆ—ગજલ—તાલ ત્રિતાલો ઠેકો મુગલાઇ.

(અએ મહેર ફ઼િદા તુજપે તો હરઆન મેરી જાન.—એ રાહ.)

રોજ઼ે-અજ઼લસે[1] તિશ્‌નહ[2] હયેં હ઼ુસ્‌ને-નિગારકે[3];
હ઼મેં કુશ્‌તએ-જાંબાજ઼[4] અબ્રૂએ-ખ઼મદારકે.[5] ૧

હું આરજ઼ૂએ વસ્‌લમેં ઇતના જ઼ઇફ઼ો-જ઼ાર;
ઉઠાએ બાર જાતે નહી હિજ્‌રે યારકે. ૨

દાંતોંકે જો ખ઼િઆલમેં રોયા તો અશ્‌ક તર;
હમનિરખ઼ હો ગએ હૈ દુરે-શાહવારકે.[6] ૩

તાસીર આહકી ન હુઈ ઉસ સંગેદિલમેં આહ;
નાલોંને પાઇ દિલમે જગા કોહે-સારકે. ૪

હમસે નરામ હો ગયા વો બેવફ઼ા કભી;
ક્યા ક્યા ઉઠાએ નાજ઼ જો ઉસ બદશઆ઼રકે.[7] ૫

નાજ઼ોઅદા કિરિશ્‌માહ રૂખ઼ો ચશ્‌મ જુલ્‌ફ઼ો લબ;
ગ઼મજ઼ે[8] ઉઠાએ જાતે નહી તીન ચારકે. ૬

ફ઼ીરોજ઼ બોસે લેં રૂખ઼ે રંગીનકે જ઼રૂર;
હમભીતો ઇન્‌તેજ઼ાર હૈં ફ઼સ્‌લે બહારકે. ૭

૧—રોજે અવલથી. ૨—તરસીઆ. ૩—માશુકની ખુબસુરતીનો. ૪—જાનની દરકાર વગરનો. ૫—કમાનદાર ભવાં વાસ્તે. ૬—બાદશાહી લાયક મોતીની. ૭—બદખશાલતનાની. ૮—ભાર.

માશુકની ફ઼રિયાદ.

બિહાગ—ગજ઼લ—તાલ દીપચંદી.

(મદદ ઇસમાલ જોગીકી હુઇ હુએ ઇન દિનોં હમપર.—એ રાહ.)

હમેં વો છોડ જાતા હુએ,
કહો તદબીર ક્યા કીજે;
હિજરકી[1] આગ લગાતા હુએ,
કહો તદબીર ક્યા કીજે. ૧

હુઈ તક઼સીર ક્યા હમસે,
જ઼રાતો પૂછલો ઉસ્સે;
વો રાજ઼ે-દિલ[2] છુપાતા હુએ,
કહો તદબીર ક્યા કીજે. ૨

રક઼ીબોંકો લિએ હમરાહ[3],
વો મહ઼ફ઼િલમેં આતા હુએ;
હમેં નાહ઼ક઼ સતાતા હુએ,
કહો તદબીર ક્યા કીજે. ૩

બજ઼ુજ઼ ગ઼મકે ગ઼િજ઼ા[4] કોઈ,
નહી બીમાર ઉલફ઼તકી;
ન કુછ ખાનાહિ ભાતા હુએ,
કહો તદબીર ક્યા કીજે. ૪

ખ઼િઆલે હુસ્ન જાતા ખ઼ાબમે,
ભી હુએ નહી ફ઼ીરાજ઼;
ન વો રૂયામેં[5] આતા હુએ,
કહો તદબીર ક્યા કીજે. ૫

૧—જુદાઇની. ૨—દિલની છુપી વાત. ૩—સાથે. ૪—ખોરાક.
૫—સપનામાં.

જે મસ્તછે તેણે દારૂ પીધો અથવા નહી પીધો તો શું.

બિહાગ—ગજલ—તાલ ત્રિતાલો ઠેકો મુગલાઇ.

(ગર યાર ન હો સાકી પઇમાના હુઆ તો કયા.—એ રાહ.)

મસ્તેં અજ઼લ હેં યાર ગર કુછ પિયા તો ક્યા;
મસ્તોંપે અપને જોરો જફા ગર કિયા તો ક્યા. ૧

ઊરિયાની[1] ખુદ લિબાસ હૈ આશક઼કા દોસ્તો;
તુમને અગર ક઼બાએ—હરીરી[2] સિયા તો ક્યા. ૨

આઠોં પ્હેર જો મસત શરાબે વિસાલ હુએ;
જામે શરાબ સાક઼િને ગર ના દિયા તો ક્યા. ૩

વક઼્ફે-નિગાહ[3] તો પ્હેલેહી હમ કર ચુકે હૈં યાર;
પ્હેલુસે[4] છીન તુમને અગર દિલ લિયા તો કયા. ૪

એ ઇશક઼ે સનમ જિસ્‌ને કે અવક઼ાત[5] કી ખ઼રાબ;
ફ઼ીરોજ઼ અગર વો લાખ બરસ તક જિયા તો ક્યા. ૫

જુદાઇનો ગમ.

કાફી જિલ્લો—ગજલ—તાલ ત્રિતાલો ઠેકો મુગલાઇ.

(ઇસ ઇશકકે આતિશને કયા આગ જલાઇ.—એ રાહ.)

બસ તેરી જુદાઇને મુસીબત ઇએ ઉઠાઇ;
કિશ્તીએ-ઊમર[6] બહેરે-અલમમે[7] હૈ ડુબાઇ. ૧

દરમાંકે લિએ[8] આયાજો લુક઼માન બસદ ફ઼િકર;
હૈરાન રહા તશખીસ[9] ન કુછ ઉસ્‌સે બન આઇ. ૨

૧—નાગો. ૨—રેશમી ડગલો. ૩—નજરાનુ. ૪—પાંસલીમાંથી. ૫—જીંદગાનીની. ૬—ઉમરની નાવ. ૭—દુખનાં દરીઆમાં. ૮—ઇલાજને વાસતે. ૯—દરદનું ઓળખવું.

હમ્એ આતિશે ઉલફતને મેરા જિસ્મ[1] જલાયા;
બાદે સબાને કુચેમેં ખાક ઉસકી ઉડાઈ. ૩

પહોંચા જો દરે બાગ તલક જબ અપના કદમ;
તબ તાયરે-ગુલશનને[2] યે ખુશ ખબરી સુનાઈ. ૪

બૈઠા હમ્એ કિસ ફિકરમેં અબ ખારે-અલમ[3] લે;
ફિરોજ તેરી હોવેગી ઉસ ગુલસે રસાઈ.[4] ૫

તારા દીદાર જોવાની ઉમેદ છે.

કાફી પિલૂ—ગજલ—તાલ ત્રિતાલો ઠેકો મુગલાઈ.

(ફિર દોબારાહ ઈશકકા દિલપે અસર પએદા હુઆ.—એ રાહ.)

આરજૂ દિલમેં રહે હમ્એ યારકે દીદારકી;
રોશની આતી નજર હમ્એ મતલએ-અનવારકી[5]. ૧

બેખતા મારો અસીરે-જુલ્ફકો[6] મા છોડદો;
ઇસકા કુછ શિકવા નહી ખાહશ જો હો સરકારકી. ૨

રમ્જે-બાતિનસે[7] નહી વાકિફ હુમ્એ નાદાન રહે;
હમ્એ ખબર કિસ્કો ભલા ઉસ વાકફે-ઇસરારકી[8]. ૩

ક્યુંકર ખિઆલે પાક પર નાજાં[9] ન હમ રહે;
પેશે નજર હમ્એ અપને જો તસવાર યારકી. ૪

એક તરફ હો રહો ઇમ્એ હિસાબો કિતાબ છોડ;
ફીરોજ કુછતો ફિક્ર હો રોજે-શુમારકી[10]. ૫

૧—બદન. ૨—બાગનાં પરંદાંએ. ૩—ગમના કાંટા. ૪—પહોંચવું. ૫—સુરજ ઉગવાની જગોની (હયાં મતલબ માશુકના ચેહેરાનીછે.) ૬—જુલફનના કેદીને. ૭—છુપા ભેદથી. ૮—ભેદના જાણનારની. ૯—ખુશીથી મગરૂબ. ૧૦—કયામતના દાહડાની.

આશકની હાલત.

જિંઝોટી—ગજ઼લ—તાલ ત્રિતાલો ઠેકો મુગલાઇ.

(હસરત ભરે ઉસ દિલકો કહાં જાકે લગાવે.—એ રાહ.)

દિલ્બરસે જો મિલી નહિ તો મૈં બેક઼રારરહી;
ગવાહ[1] હુએ શમ્આ મેરે હાલપર બિદાર રહી. ૧

બેકાર હુઇ તદબીરે હુકમાંએ-જ઼માંકી[2] ભલા;
ગા઼લિબ[3] ય્હાં તેરી તક઼દીર હુએ તકરાર રહી. ૨

ક઼ાતિલ તેરી ક઼સમકે કિઆ રૂહને પરવાજ઼[4];
ગરદન પ મેરે કિબ્લિએ ય્એ તલવાર રહી. ૩

લેતે મતઆએ-દિલ હુએ એવજ઼મેં[5] નિગાહકે;
મશહૂર ય્એ ખ઼બર અબ જો સરેબાજ઼ાર રહી. ૪

ફ઼ીરોજ઼ અબ વજ઼ીફ઼ા[6] ન ઉસકે સિવા રહા;
જ઼બાંપે સુબ્હો-મસા[7] યે તસબીહે-દિલદાર રહી. ૫

જ઼ખમી જિગરની આહ.

ભૈરવી—મુસ્તજ઼ાદ—તાલ ત્રિતાલો ઠેકો મુગલાઇ.

(મેં આ જગમાં આવિને રૂડાં ન કીધાં કાજ.—એ રાહ.)

મેરા પ હમતો દમેગ઼મકો બાદ કરેંગે,
આબાદ કરેંગે;
ગુલ્જ઼ારે ચમનકો ન કભી શાદ[8] કરેંગે,
નાશાદ કરેંગે. ૧

૧—સાખસી. ૨—સઘલા હકીમોની. ૩—ફતેમંદ. ૪—કૂચ, નીકળી જવું. ૫—બદલામાં. ૬—બંદગી. ૭—સવાર સાંજ. ૮—ખુસાલ.

સહેલેંગે કિસમ કિસમકે ઐ સનમ સિતમ,
જબકે નિકલે દમ;
પેશે મુનસિફ્ હશ્રમેં[1] હમ યાદ કરેંગે,
ફરિયાદ કરેંગે. ૨

તુમ્હારે શેહ્રે હુસ્નકી જો હુઈ મહબ્બત,
વફા બની રૈઅત;
બસ અબ ન નજર ઉસપે પરીજાદ કરેંગે,
અજાદ[2] કરેંગે. ૩

ફીરોજ જો હીજ્રમેં બ્હેતી રહી હમ્મે ચશમ,
લિઆ હૈ ઇમ્મે કસમ;
તુમ ચાહો ન ચાહો હમ તજકરે[3] દાદ કરેંગે,
બેદાદ કરેંગે. ૪

કયામતનો દાહડો.

ધનાસરી પિલૂ–મુસતજાદ–તાલ ત્રિતાલો ઠેકો મુગલાઇ.

(દિલકે દેનેસે કિસીગા મુજે ઇનકાર નહી.—એ રાહ.)

કાસિદે કજા સબકો ઇએ જહાંસે લે જાયગા,
ન કોઈ સંગ આએગા;
રોજે–બાજપુરસ[4] ખાબસે જગાએગા,
મુનસિફ બતાએગા. ૧

ખોલેંગે જબકે તેરે આમાલકી[5] વહાં કિતાબ,
લેગા તુજસે હિસાબ;
ખાવેગા વહાં પર તું અએ મિઆં પેચોતાબ.
સજા જબ પાએગા. ૨

૧—કયામતને દાહડે. ૨—ત્યાગ. ૩—જીકર. ૪—કયામતને દાહડે. ૫—કરણીની.

ડરાતી હમ્મે મુજકો યારો રોજે જજાકી[1] યાદ,
ખુદા ક્યું લેગા દાદ;
મૈને હાથોંસે અપને કીહમ્મે જિંદગી બરબાદ,
વહાં કોન બચાએગા. ૩

નસિહતે ઝુલમાંકો યારો મૈને માના નહી,
આફતકો જાના નહીં;
નફ્સ[2] જો રફીક થા રકીબ[3] પૈછાના નહી,
કે મુજકો સતાએગા. ૪

અફ્સોસ સદ અફ્સોસ કે જબ જાએગા નિકલકે દમ,
કહાં જાવેંગે હમ;
કિસ તરહા કિસ કિસમકે ગુજરેંગે સિતમ,
કહાંતક રોલાએગા. ૫

ભાતી નહી હમ્મે હરગેજ દુનીયાકી મજા,
લેજા મુજકો કજા;
બસરો ચશમ દેતા હૈ। તુજકો મૈતો રજા,
કબ દરદ મિટાએગા. ૬

હો ફીરોજપે તેરા ફજલો-કરમ[4] યા રબ,
આવે દરબારમેં જબ;
તેરે દરિયાએ કરમકો નહી કોઈ સબબ,
જોશ જબકે ખાએગા. ૭

૧—કયામતના દાહડાની. ૨—બુરી ખશાલતનું રૂહ ૩—દુશ્મન. ૪—બખશિશ.

સાકીને અરજ.

દેશ પિલૂ—ગજલ—તાલ ત્રિતાલો ઠેકો મુગલાઈ.

(બુલબુલાં બાગકે જાતી હુએ બિયબાં કે બીચ.—એ રાહ.)

સાકિયા ફસલે બહારમેં એક મુજકો જામ તોદે;
તાલબે વસ્લકો અપને મએ-ગુલફામ[1] તોદે. ૧

હુએ જો નવરોજ દિખા હુસ્ન દિલ-અફરોજ[2] મુજે;
પાસબનકો દરે દોલતકે કુછ ઇનઆમ તોદે ૨

મૈં કહુંગા કે મિલા મુજકો ખિતાબે શાહી;
અપને મુંસે તુ જરા કેહ મુજકો ગુલામ તોદે. ૩

અએ મહેનો[3] તેરે મુશતાક[4] રખેં હૈં ઉમ્મેદ;
ચહેરે પુરનૂર દિખા હમકો લબે-બામ[5] તોદે. ૪

હમ કહેંગે કે બરઆએ હૈં હમારે અરમાન;
સરે મેહફિલ હમે ફીરોજ વો દુશ્નામ[6] તોદે. ૫

ખુદા એક ચિતારો.

જિંઝોટી જિલ્લો—લાવણી—તાલ જલદ ત્રિતાલો.

(આજ ખુદાકે લિયે બાગબાં હમેં ચમનમે રહેનેદે.—એ રાહ.)

બૈઠા હુએ કહાં યારો છુપકે પરદેમેં જહાંકા મુસવ્વર[7],
તરહા તરહાકે ખેંચે તસવીરે-અનવર[8];
કઇ હૈવાન ઐસેહિ બનાએ દેખોતો બશિકલે બશર[9],
કઇ ઇનસાં બદખો[10] હુએ હૈવાંસે બદતર;
કોઈ ગુલરૂ હુએ ગુલશનમે દેખ રહા હુએ ગુલો-સમર[11],
બદ સૂરત હુએ કોઇ બને શમ્સ-ઔર-કમર[12];
કોઈ લેત લિબાશ ફકીરી દિલપર નહિ હૈ ખોફો-ખતર[13]. ૧

૧—રંગીન શરાબ. ૨—દિલને રોશન કરનાર. ૩—ચાંદરાતનો ચાંદ. ૪—આશક. ૫—અગાસીનાં કીનારાપર. ૬—બદ સખુન. ૭—ચિતારો. ૮—નુરમંદ ચેહરા. ૯—ઇનશાન જેવા ચેહરાના. ૧૦—બુરી ખસલતના. ૧૧—ફુલ ફળો. ૧૨—ચાંદ અને સુરજ. ૧૩—ધાસતી.

કોઇ કલીયાં ચુનચુનકે તો બના રહા ગુલ્દસ્તા[1] હુએ,
કોઇ સુબહોતા શામ કમરકો કસ્તા હુએ;
કોઇ બિચારે ઘર બિન ફિરતે કોઇ મહલમેં બસ્તા હુએ,
ગોતેં ખારહેં કિસ્કો સીધા રસ્તા હુએ;
કોઇ મસ્ત મહેંગા હુએ સૌદા કોઇ નેકિમેં સસ્તા હુએ,
કોઇ નિકલ્તા કોઇ બદીમેં ધસ્તા હુએ;
કોઇ જહાંમેં પૈદા હોને કોઇ બનાએ રહે કબર. ૨

કિસી જમીંમેં સીમો-જર[2] હુએ કહીં બના ગુલ્શન સેહરા[3],
વિરાનેમેં દેખ મલિકકા[4] હુએ ડેરા;
કોઈ મેહલ બના ખુબસૂરત શમઆ[5] બિના હુએ અંધેરા,
છોડ ચલે હુએ જીતેજી જો કહે મેરા;
આસમાનપે દિનકો ખુરશિદ શબકો માહકા હુએ ફેરા,
અખ્તર[6] ચમકે દેખે રંગ સબી તેરા;
ફિરોજ઼ ઇતના મેતો જાનુ બહર સુરત ઉસ્કા હુએ અસર. ૩

ખુદા એક માશૂક.

ભૈરવી—લાવણી—તાલ જલદ ત્રિતાલો.

(હુકમ ખુદાસે જહાં મેં તો દુરવેશ ખુદાઇ કરતે હૈં.—એ રાહ.)

ચશ્મ તુમારી હુએ ખુખારી ઝુલ્ફ મુશ્ક[7] નાગન કાલી;
હુએં શરમીંદાહ પરિઆં દેખ લબકી[8] લાલી. ૧

તીર-મિજ઼્ગાંસે[9] કહો મહેરબાંસે કરો જખ્મ મુજકો પિઆરે,
તેરે વસ્લકા[10] ગમ રહા જિગરમેં હુએ ભારે;

૧—ફુલનો તોરો. ૨—રૂપું અને સુવું. ૩—જંગલ. ૪—બાદશાહનો. ૫—બતી. ૬—તારા. ૭—કશતુરીના રંગ અને વાસના. ૮—હોઠની. ૯—આંખના પાપનના તીરે કરી. ૧૦—મિલાપનો.

સંગે મર્મરી દસ્તો મખ્મલી ધર અબ્રૂ[1] શમશિર બરછી,
માર સિનેમેં બાંકી તેરી નિગાહ તિરછી;
કઈ જમાને હુએ દિવાને જંજિરે ઈશક્ ગલે ડાલી,
ગએ તડપકે અબતક દેખું તું તો બાલી[2]. 2

આજા પ્યારે દિલમેં હમારે સેજ બિછાઈ સુફિયાંની,
તેરે લિયે તો માનતે લખો મૈંને માની;
જિગર હૂએ જલતા જી તલમલતા કહુ કિસે બાતેં મેરી.
જાને ઇલાહી મૈં બિઆબાન ફિરૂં ફેરી;
તનકે બાગમેં લગી આગમેં ખાક હુઆ જિગર જલકે.
તેરે હિજ્રકે લગે કાનોંમેં હુએ હલકે[3];
લોક હજારો સુનલો યારો કર ઠઠોલિઆં દે ગાલી,
કહે દિવાની હસ રહે પુકારી દે તાલી. 3

સુનલો અરજ મૈં તો ગરજી યાર તુમારી મહબ્બતકી,
મિલો નહી તો દેખું રાહ ખતે-ઉલ્ફતકી[4];
દેખ બુલબુલે ઔર શમ્બુલે સુબ્હો મહબ્બત ખત ખોલે,
હસદ લગી હૂએ યાર તુ મિલકે કબ બોલે;
નુરી આફ્તાબ સુનો મહાતાબ કરો પુરે મેરે અરમાન,
નહિ તો અબ મૈં દરપે તમારે દેઉંગી જાન;
શોઅલે ગમસે દમબદમસે તનતો બના કફસ[5] ખાલી,
ખાક લગાકે કફની[6] ફકીરી હૂએ ડાલી. 4

૧—આંખના ભવાં. ૨—નાબાલી, જવાંન. ૩—જોગીઓના કાનમાં પહેરવાનાં કુંડલ. ૪—મહોબતનાં કાગલની. ૫—પિંજર, ખોખું. ૬—ફકીરોનું દિલપર નાખવાનું કપડું.

જ્યું પરવાના[1] હુવા દિવાના ગયા દિલ છુટ મહબ્બતમેં,
જલે ઇશ્કમેં બેકદર શમ્આકીં[2] સોહબતમેં;
મત હો ખફા હું બાવફા સચ્ચે સુખન હૈં મેરે કૌલ,
યુસફ તુમારી મૈં હું જુલેખા બિનલે મોલ;
દેખ ખાબમેં નુરેતાબમેં ખુશનુમા તસવીર બની,
તડપ રહીમૈં ક્યા ઝમક રહી જ્યું હીરકની;
એ દિલસોજી ખતે ફિરોજી બાદે સબા પુહોંચા માલી,
મેરે તરફસે દોઝાનુ[3] અરજ કહિયો વાલી. ૫

ઓ દુનિયાના સાકી મને જરા દારૂ પા.

પરજ—લાવણી—તાલ જલદ ત્રિતાલો.

(ચલ બાત છોરદે કહાંના કહાંના કરે બિગાના.—એ રાહ.)

સાકી ભર મૈકા[4] પ્યાલા;
ખુશનુમા રંગ ગુલલાલા. ૧
મિસ્કિન કરૂં મૈં અરજી,
તેરે કરમોંકા મૈં ગરજી,
ચાહે કર જ્યું તેરી મરજી,
ચાક જિગર સીલે દરજી,
મિઝગાં લગા હુએ ભાલા. ૨

ક્યા દૌર મચો મૈખાને,
મૈખાર[5] હૈ મશગુલ ગાને,
મેહરમ[6] તેરા તું જાને,
દેખસકે ક્યું હૈરાને,
શમ્સો—કમર[7] ઊજાલા. ૩

૧–પટંગિયું. ૨–બતીની. ૩–ગુઠણમડિયે પડીને. ૪–શરાબનું.
૫–દારૂપીનારા. ૬–ભેદ. ૭–સુરજ અને ચાંદ.

બજતા હૂએ ચંગોરૂબાબ,
ચલ્તી હૂએ દૌરે શરાબ,
ક્યા રંગબરંગી હૂએ આબ,
કઇ મસ્ત મખ્મુર[1] હૂએ દર ખ્વાબ,
કોઇ નાચ રહા મતવાલા. ૪

ફીરોજ ફિર રહા ફેરા,
દિન રાત જોઇંદાહ[2] તેરા,
આજ પાયા અજ્મતિ ડેરા,
જી તડપ રહા હૂએ મેરા,
મત હો અબ તું નિરાલા. ૫

હું દુનિયા જોવા આવ્યો છું.

ખમાચ જિલલો–પદ–તાલ ધામો ત્રિતાલો.

(તુમ કોન હો મિઆં કહાંકે હો.—એ રાહ.)

હમ દુનિઆ દેખને આએ,
હમ આદમ કહેલાતે હૂએં,
રબકે હુકુમસે આતે હૂએં,
હમ કરનીકે ફલ ખાતે હૂએં,
ભેજે રબને સૌદા કરને,
એ રચના દેખ લગે ડરને,
કુદરતકે ભરમ નહી પાએ. ૧

૧—ચકચુર. ૨—શોધનાર.

હયાં આતેંહો જો રોદિઆ,
ઉસ્કા સબબ સુનલો મિઆં,
હયાં આફતમેં જો આએ હમ,
ઉસ રોજ઼સે હમતો ખાતે ગ઼મ,
દેખતી ચશમોં કંઈ અંધી હુએ,
ગ઼ફ્લતકી પાટી બંધી હુએ,
ખ઼ોફ઼ે ખ઼ુદા કોઇ લાએ. ૨

હુએ ક઼ોમ સબ્હી બંદે ખ઼ુદા,
કોઇ હુએ અમીર કોઇ હૈ ગદા,[1]
સોદાગિરી કોઇ કરતે હુએં,
માલોંસે દુકાન ભરતે હુએં,
સિપાહ બચ્ચે કમર કસ્તે,
કોઇ હુએ મહેંગે કોઇ સસ્તે,
નેકોબદ રાહમેં ધાએ. ૩

ન હુએ કુછ વતનકી ખ઼બર,
નહિ આતાહુએ જીકો સબર,
વો કિસ દશાપર શહેર હુએ,
વહાં કિસ દરિયાકી લહેર હુએ,
નેકોંકો જિન્નત[2] બાડી હુએ,
બદોંકો જહાનમ ખાડી હુએ,
કિસોને હુએ ગ઼મ ખાએ. ૪

આયા ફ઼િરોજ઼ તુ ઇસ નગરીમેં,
કર યાદ ખ઼ુદા હર પલ ઘડીમેં,

૧—ફકીર. ૨—બેહેશ્ત.

નેક નિયતસે ખુશ રહો,
કે ક્યામતમેં નહિ દુઃખ સહો,
યે કેહના જો નહિ રખતે યાદ,
હોકર દો જહાંસે બરબાદ,
રબકો આખર નહિ ભાએ. ૫

રોજે ક્યામતની હોરી.

કાફી—તાલ દીપચંદી.

(પિચકારન મારત હેરી દઈયાં.—એ રાહ.)

ખુદા રંગ ખેલે યે રોજે-હશરમેં[૧];
કૈસી ધૂમ મચી હુએ બશરમેં[૨]. ૧

આઇ અવાજ જો કાંનોંમેં ડંકો,
લાશેં[૩] રહેં ન કબરમેં;
ચલે સિતાબ હુઝુરકે કદમ પર,
ખાતર[૪] કિસીકા ખતરમેં[૫]. ૨

બૈઠે બાહમ સબહી મલક[૬] હુએ,
પયંમ્બર નૂરકે છતરમેં;
કરતે હુએ તરદીદ[૭] વકીલાં,
નેકી બદીકી ખબરમેં. ૩

કરમ ગુલાલ નેકોપર ઉડાવે,
આપહી ભિંગાવે અતરમેં;
હૈં બદકાર દોઝખમેં હેરાં,
રોતે હૈં દરદે—તબરમેં[૮]. ૪

૧-ક્યામતને દાહડે. ૨-ઇનશાંનોમાં. ૩-મુરદાં. ૪-દિલ. ૫-ધાસતીમાં. ૬-ફરેસ્તા. ૭-રદિઆ. ૮-એક જાતનાં તેજી કે બીમારના દરદમાં

બાગે-જિન્નતમેં[1] નેક બાઆરામ[2],
પાતે સમરે[3] હર સમરમેં[4];
ફિરોજ જહાંકે સબહી મજાલિબ[5],
યકસાં[6] હમ્એ અપની નજરમેં. ૫

ખુદાની બંદગી.

ભૈરવી—ઠુમરો.

(માની વે બસંત યારદી.—એ રાહ)

માનો રે રબા મેરી અરજ રે,
બાલોં બાલ મૈં તેરા કરજ;
મૈંતો તેરા હોં ગરજ રે. ૧
ફિરોજ કહે તું શાહ દુનિયાકા, મનમાના;
ગુજરી ગુજાર તેરી મરજ રે. ૨

ખુદા નિભાવે છે.

ભૈરવી—ઠુમરી—તાલ દીપચંદી.

નિભાયા હમકો રબને અપને કરમસે;
ગરીબનવાજ મહારાજા. ૧
જો અપને સો સબહી રૂહે હમ્એ.
તિસપ ફિરોજ બડાહી ગુનેહગાર;
બક્ષ સદા વો રહા ગંજ ન્આમત-ખોલ દરવાજા મહારાજા. ૨

૧—બેહેસ્તના બાગમાં. ૨—આરામ સાથે. ૩—ફાયદા. ૪—ફળમાં.
૫—ઘરમો. ૬—સરખા.

સમાપ્ત.